

Synnytyskertomukset narratiivina, jaettuna perinteenä
ja vastakertomuksina

Pro gradu -tutkielma
Helsingin yliopisto
Kulttuurien osasto
Folkloristiikka
Elina Loisa
Toukokuu 2020

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta / Kulttuurien osasto		
Tekijä – Författare – Author Elina Loisa		
Työn nimi – Arbetets titel – Title Synnytyskertomukset narratiivina, jaettuna perinteenä ja vastakertomuksina		
Oppiaine – Läroämne – Subject Folkloristiikka		
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu –tutkielma	Aika – Datum – Month and year Toukokuu 2020	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages 104 + 4 liitesivua
Tiivistelmä – Referat – Abstract Pro gradussani tutkin synnytyskertomuksia henkilökohtaisena kokemukserontana. Tutkin, mistä asioista synnytyskertomuksissa kerrotaan ja miten, sekä millaisesta perinteenajista on kysymys. Lähestyn aihetta analysoimalla kerronnan keinoja ja synnytyskertomusten yhteisöllistä aspektia. Paneudun myös synnytyskeskusteluun liittyviin kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin diskursseihin ja normeihin, ja tarkastelen, miten nämä näkyvät synnytyskertomuksissa. Tutkielmani aineistona on seitsemän vuonna 2015 tekemääni haastattelua, joihin sisältyy jokaisen haastatellun suullisesti kertoma synnytyskertomus. Analysoin niitä narratiivisen analyysin keinoin. Tarkastelen synnytyskertomusten rakennetta, kertomussisältöjä sekä kerronnan keinoja, kuten repliikkejä ja dialogeja, henkilöhahmoja, aikamuodonvaihteluita sekä fokalisaatiota. Näiden kautta selvitan, mikä synnytyskertomuksissa on niiden viesti ja funktio. Analysoin synnytyskertomuksia myös jaettuna perinteenä. Tutkin, mikä on niiden yhteisöllinen puoli – kenelle niitä kerrotaan ja kenelle ei, ja miksi. Analysoidessani kerrontaa tutkin synnytyskertomuksia myös vastakertomuksina. Aineistoni perusteella synnytyskertomusten sisällöt ja funktiot vaihtelevat paljon. Jotkut ovat informatiivisia kuvauksia tapahtumien kulusta ja omista kokemuksista, jotkut taas tarinallisempia sisältäen dramatisoituja kohtauksia. Kerronta voi olla nykyhetkestä käsin muistelevaa, tai sitten kertoja voi eläytyä synnytyshetken kokemukseen käyttäen esimerkiksi fokalisaation vaihdoksia. Kertomuksen kannalta olennaisimpia kohtia tehostetaan repliikeillä ja joskus myös aikamuodonvaihdoksilla. Dramatisoiduissa kohtauksissa voidaan kuvata myös tilanteita muiden henkilöiden (kuten puolison tai hoitohenkilökunnan) kanssa. Vauvan syntymä tai keholliset tuntemukset (kuten kivun kuvailu) jäävät synnytyskertomuksissa vähemmälle. Joskus niitä ei kuvata ollenkaan. Sen sijaan joskus keskiöön nousee oma toimijuus. Synnytyskertomukset voivat myös sisältää henkilöiden omia näkemyksiä ja mielipiteitä synnytykäytännöistä ja synnytyksen diskursseista. Tutkielmassani nousee esiin se, että synnytys on kertomuksissa usein pikemminkin tapahtumien areena, jonka kautta kuulijalle viestitään muita asioita kuin kerrotaan vain synnytyksen vaiheista. Synnytyskertomus voi olla informatiivinen tai muisteleva kuvaus synnytykokemuksesta, tai se voi myös kertoa itsestä ja omasta toimijuudesta, jolloin se voi olla selviytymistarina tai haltuunottotarina. Synnytyskertomuksissa esiintyy myös vastakertomuksia niin itse tarinan viestin kuin näkökulman osalta. Aineistostani käy ilmi se, että synnytykseen liittyvät normit ja diskurssit vaikuttavat ihmisten ajatteluun. Vastakertomuksena synnytyskertomus on tapa ottaa oma kokemus haltuun ja kommunikoida synnyttämiseen liittyvien kulttuuristen käsitysten kanssa. Tutkielmastani käy ilmi myös se, että vaikka synnytyskertomusten jakaminen on synnyttäneitä naisia yhdistävä perinne, tämä toteutuu todennäköisemmin silloin, kun kokemukset ja näkemykset ovat samankaltaisia.		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords synnytyskertomus, kokemukseronta, vastakertomus, diskurssi, yhteisöllisyys, selviytymistarina, haltuunottotarina, narratiivisuus, kerronnan keinot, suullinen kerronta, fokalisaatio, normit		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Keskustakampuksen kirjasto		
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		

Sisällys

1. Johdanto	5
2. Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	6
3. Aikaisempi tutkimus aiheesta	7
4. Oma tutkijapositioni.....	11
5. Tutkimusetiikasta ja tutkimuksen haasteista.....	12
6. Aineisto	14
7. Metodologiset suuntaviivat	17
7.1 Synnytyskertomukset kokemuskerrontana.....	18
7.2 Narratiivinen analyysi	20
7.3 Synnytyskertomukset perinteenä ja diskurssina.....	22
8. Synnytyskertomus narratiivina	23
8.1 Synnytyskertomuksen rakenne ja sisältö.....	23
8.2 Synnytyskertomus ja kehollinen kokemus.....	29
8.3 Synnytyskertomuksen näkökulmat: kerrontatyypit ja fokalisaatio	34
8.4 Kertomuksen henkilöt	43
8.5 Narratiiviset tehokeinot	51
8.5.1 Kertomuksen ajallinen eteneminen ja kronologia	53
8.5.2 Aikamuodonvaihdokset	56
8.5.3 Repliikit ja dialogit	59
9. Synnytyskertomukset jaettuna perinteenä.....	68
9.1 Kenelle kerrotaan	71
9.2 ...ja kenelle ei kerrota	73
10. Synnytyskertomus ja synnytyksen diskurssit.....	76
10.1 Synnytyskertomusten viestit.....	76
10.2 Normeja ja diskursseja	79
10.3 Synnytyskertomukset vastakertomuksina	83
11. Johtopäätökset ja jatkotutkimusmahdollisuudet	91
11.1 Johtopäätökset	91
11.2 Jatkotutkimusmahdollisuudet.....	97
Lähdeluettelo.....	99
Tutkimusaineisto	99

Kirjallisuus	99
Internetlähteet	104
Liitteet	105
Liite 1: Tutkimushaastattelupyyntö	105
Liite 2: Suostumuslomake	106
Liite 3: Haastattelukysymykset	107

1. Johdanto

Mistä puhutaan, kun puhutaan synnytyksestä? Millä lailla synnytyksestä kerrotaan muille ja mitä silloin tarinan kautta ilmaistaan? Synnytyskertomuksissa on kyse perinnelajista, jolla on useita funktioita vertaiskokemusten jakamisesta viihdyttämiseen (Pöyhönen 1989: 103). Synnytyksen voi laskea elämän taitekohtiin kuuluviin tapahtumiin, jotka Kirsti Salmi-Niklanderin mukaan ovat Victor Turnerin kuvaamia erityisiä kokemuksia ja siksi erottuvat muusta kokemusten virrasta (Salmi-Niklander 2006: 205).

Synnytys on samaan aikaan henkilökohtainen sekä muuhun kulttuuriin kytkeytyvä kokemus, joka voi olla sekä kehollinen, emotionaalinen että filosofinenkin, kuten Pasi Saarimäki kirjoittaa:

Uuden ihmisen maailman tulossa kiteytyy yksilön ruumiillinen ja sosiaalinen muutos, yhteisön uudelleenjärjestäytyminen sekä ihmiskunnan jatkuvuus. Syntymää voi ajatella yksityisenä kokemuksena ja ihmissuhteena, jonka osapuolia ovat äiti, isä ja lapsi. Yksilöt ja yhteisöt ammentavat massiivisista kulttuurisista merkitysvarannoista antaessaan raskaudelle, synnytykselle ja lapsivuodeajalle kulttuurisia muotoja ja tulkintoja. (Saarimäki 2012: 391.)

Nykyisin synnytystä suunnitellaan etukäteen ja ihmisillä on sen suhteen toiveita ja erilaisia odotuksia. Terveystieteiden järjestelmän antama viesti on kuitenkin osittain ristiriitainen – toisaalta kehoitetaan valmistautumaan synnytykseen, toisaalta taas kehoitetaan olemaan suunnittelematta liikaa (YLE 2017, ks. myös Itkonen 2016: 38–41). Synnytyskertomukset voivat toimia vertaisryhmässä yhdistävänä tekijänä tai esimerkiksi epävirallisena informaatiokanavana ja joskus vaihtoehtoisen tiedon välittäjänä (Pöyhönen 1989: 106, 103–104). Myös synnytyksistä puhuminen on muuttunut yhteiskunnan muuttumisen myötä. Kun aiemmin niistä ei häveliäisyysyistä ollut sopivaa puhua lainkaan (Helsti 2000: 255–277, Kaarela 2006: 30), nykyisin niistä puhutaan niin yksityisesti kuin

julkisesti, kirjoitetaan nettiin, niistä tehdään tutkimusta ja niitä käsitellään taiteessa. Voi jopa sanoa, että aiemmin yksityisenä pidetystä on nykyisin tullut julkista (Itkonen 2016: 21–22). Tämä johtuu toki yleisemmin kulttuurin muuttumisesta, kun synnytykseen liittyvät tabut ovat muutenkin hälvenneet yhteiskunnan muuttumisen myötä (Saarimäki 2012: 401). Voisi ajatella, että synnytysten käsittely niin eri medioissa, tieteessä, taiteessa kuin puheessakin on yksi tapa ottaa itse ja kollektiivisesti synnytys haltuun. Puhuminen on toimijuutta. Tällöin synnytys ja synnytyskokemus määritetään itse, omasta itsestä käsin ja sille luodaan omaehtoisesti kulttuurista merkitystä. Synnytyskertomukset voivat myös vaikuttaa ja luoda synnytyskulttuuria – sitä kulttuurista käsitystä ja narratiivia, joka synnytyksestä muodostuu, ja pitemmän ajan kuluessa ne vaikuttavat jopa synnytykseen liittyviin käytäntöihin (Itkonen 2016: 22; Kaarela 2006: 30). Synnytyksestä puhuminen on siis samaan aikaan vapautunut, mutta toisaalta siihen on olemassa kulttuurisia kaavoja, joiden kenties oletetaan toistuvan kertomuksissa ja joita saatetaan toistaa, kuten usein saman perinnelajin tekstien kohdalla on totuttu (Pöyhönen 1989: 101–102, 105–106; Marander-Eklund 2012: 366–367, 375–376).

2. Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tässä tutkimuksessani tutkin synnytyskertomuksia henkilökohtaiseen kokemuskerrontaan kuuluvana suullisena perinteenä. Lähtöajatukseni on se, että synnytyskokemus ei muodostu vain henkilökohtaisesta kokemuksesta, vaan siihen vaikuttaa yleinen, kulttuurinen suhtautuminen synnytykseen, jonka kanssa oma kokemus kommunikoi. Yhteiskunta ja valtakulttuuri vaikuttavat yksilöiden elämään ja sitä kautta myös perinteeseen. Yhteisen merkitys yksityiseen kokemukseen on sitä suurempi, mitä enemmän ne liittyvät toisiinsa. Siinäkin tapauksessa, että perinteessä ei oteta kantaa ympäröivään maailmaan, on ympäröivä maailma läsnä – vaikka sitten hiljaisessa hyväksynnässä ja vaikenemisessa. Synnytyskokemuksessa kohtaavat siis yksityinen kokemus ja jaettu kulttuuri.

Tutkin, miten ja millaisin kerronnan keinoin naiset kertovat synnytyksestään. Selvitän tätä narratiivisen analyysin avulla analysoiden synnytystarinoita henkilökohtaisena kokemuskerrontana. Selvitän, millaisin kerronnan keinoin tarina rakentuu ja miten henkilöt asemoivat itsensä siinä. Tämän kautta haluan selvittää, millaisia synnytyskertomukset ovat kokemuskerrontana ja perinteenlajina. Tarkastelen, millainen yhteisöllinen aspekti synnytyskertomuksissa on jaettuna perinteenä. Lisäksi tutkin, mitä diskursseja, kulttuurisia ja yhteiskunnallisia puhumisen tapoja synnytyskertomuksiin liittyy.

Seuraavassa luvussa käyn läpi aikaisempaa tutkimusta aiheesta niin folkloristiikassa kuin muissa humanistisissa tieteissä. Luvussa 4 selvitän oman tutkijapositioni tuodakseni esiin henkilökohtaisen lähtökohtani tähän aiheeseen, ja luvussa 5 käsittelen tutkimusetiikkaan ja käytännön toteutukseen liittyviä seikkoja. Tämän jälkeen luvussa 6 esittelen aineiston ja kuinka olen käsitellyt sitä. Luvussa 7 esittelen tutkimukseni metodologiset lähtökohdat. Luvussa 8 analysoin synnytyskertomuksia narratiivisen analyysin keinoin paneutuen kertomusten eri elementteihin, kuten kertomuksen rakenteeseen, kerrontatyyppeihin ja näkökulmaan, kertomusten henkilöhahmoihin, sekä kerronnan narratiivisiin tehokeinoihin. Luvussa 9 käsittelen synnytyskertomusten yhteisöllistä puolta. Luvussa 10 käsittelen synnytyskertomuksia diskursiivisella tasolla. Tutkin, miten normit ja synnytyksen diskurssit näkyvät synnytyskertomuksissa, ja mitä asioita henkilöt itse haluavat synnytyskertomuksellaan viestiä. Tutkin myös synnytyskertomuksia vastakertomuksina. Luvussa 11 esittelen johtopäätökset ja katson, mitä jatkotutkimusmahdollisuuksia tämän tutkimuksen perusteella aiheesta voi löytää.

3. Aikaisempi tutkimus aiheesta

Synnytyskokemuksista on tehty paljon tutkimusta, joista tosin suurin osa lääketieteeseen tai kättilöopintoihin liittyen. Olen löytänyt jonkin verran tutkimusta, jonka kanssa oma tutkimukseni voisi kommunikoida tai jota muuten voin hyödyntää tutkimuksessani tai ainakin käyttää tausta-aineistona. Hyödynnän tutkimuksessani sekä synnytyskokemuksista että yleensä kokemuskerronnasta

tehtyä tutkimusta. Aiempi synnytyskokemuksiin keskittyvä tutkimus toimii vertailuaineistona ja toisaalta antaa peilauspintaa siihen, kuinka aihetta on aiemmin analysoitu, sekä tietenkin tausta-aineistoa ja pohjatietoa. Ajallinen etäisyys näihin on kiinnostavaa – kenties jotain on muuttunut, kenties jotain on pysynyt samana. Laajemmin kokemuskerrontaa analysoiva tutkimus puolestaan auttaa sijoittamaan nimenomaan synnytyskertomukset osaksi tämän perinnelajin kenttää ja antaa välineitä ja näkökulmia niiden analysoimiseen.

Lena Marander-Eklund on tutkinut väitöskirjassaan *Berättelser om barnafödande. Form, innehåll och betydelse i kvinnors muntliga skildring av födsel* (2000) synnytystä kokemuksena narratiivisen analyysin kautta, muun muassa miten saman ihmisen kertomus on muuttunut ajan kuluessa. Kokemuskeskeisessä synnytyskertomuksessa vauvan syntymä saattoi olla toissijainen tapahtuma ja ensisijaisesti synnytyksellä oli muita kokemuksellisia merkityksiä.

Tiina Pöyhönen analysoi synnytyskertomuksia perinnelajina artikkelissaan *Synnyttäneiden naisten salaseura* (1989). Hänen artikkelinsa käsittelee synnytyskertomuksia sekä kerrontatilanteen, itse tarinankerronnan että perinteenlajin funktion kannalta, ja analysoi synnytyskertomusten kautta naisen asemaa objektina synnytystilanteessa ja synnytyskertomusten – tai oikeastaan synnyttämisen, lisääntymisen – kulttuurista merkitystä. Pöyhösen artikkeli käsittelee siis osin samoja teemoja, mitä itse käsittelen tässä tutkielmassa, joskin eri näkökulmasta.

Tiina Kaarela (ent. Pöyhönen) on tutkinut pro gradussaan *Kokemuskerronta selviytymisen strategiana* (2006) synnytys- ja erokokemuksiin liittyvän kokemuskerronnan merkitystä ihmisille elämän kriiseissä selviytymisessä. Synnytysjuttujen, mitä sanaa hän itse käyttää, osalta hän on käsitellyt niissä kerrottuja asiasisältöjä, kerrontakulttuuria ja synnytyksiin liittyviä ihanteita. Olen löytänyt hänen gradustaan yhtäläisyyksiä, mutta myös eroja omaan aineistooni nähden.

Eeva Itkonen on tutkinut sosiologian gradussaan *Ruumiin voimat ja rajat. Aktiivisen synnytyksen toimijuus synnytyskertomuksissa ja asiantuntijateksteissä*

(2016) toimijuutta aktiivisyynnytyksessä sekä toimijuuden rakentumista ja kivun käsitteellistämistä synnytyskertomuksissa. Hänen tutkimuksensa painottuu luomu- ja aktiivisyynnytykseen, mikä puolestaan liittyy omassa aineistossani esiin nousseisiin, synnytyksiin liittyviin diskursseihin, joita käsittelen myös omassa tutkimuksessani. Hän on myös käyttänyt omassa tutkimuksessaan narratiivista analyysiä, mitä itsekin käytän omassani.

Lisäksi olen perehtynyt muihin synnytyksiin, niihin liittyviin diskursseihin ja synnytyskulttuuriin liittyviin eri tieteenalojen tutkimuksiin. Tuula Piensohon väitöskirja *Äitiyden alkumetrin – Naisten raskaudelle ja synnytykselle antamat merkitykset ja oppimiskokemukset* (2001) käsittelee raskauden ja synnytyksen merkitystä naisille eri aikakausina ja millaisia ovat raskauden ja synnytyksen oppimiskokemukset, sekä emansipatorisen oppimisen merkitystä. Ritva Nätkin on tutkinut väitöskirjassaan *Kamppailu suomalaisesta äitiydestä* (1997) äitiyttä ja väestöpolitiikkaa suhteessa muun muassa maternalismiin ja naisliikkeeseen. Johanna Ruusuvuoren tutkimus *Synnyttämisen suuntia. Synnyttävän naisen muuttuva asema diskurssikamppailussa* (1992) käsittelee medikalisaatiota ja sen vastadiskurssia sekä sitä, mihin synnyttävät naiset itse asettuvat näiden kahden diskurssin törmäyspisteessä. Hilka Helsti on tutkinut kansatieteessä väitöskirjassaan *Kotisynnytysten aikaan* (2000) synnytyskulttuurin historiaa. Tätä tutkimusta olen hyödyntänyt aihetta taustoittavana, sillä ymmärtääkseen nykyisyyttä ja nykyistä (synnytys)kulttuuria on ymmärrettävä myös historiaa ja niitä muutoksia ja ajattelutapoja, joiden kautta nykytilanteeseen on päädytty. Aiemmatkin käytännöt ja käsitykset voivat mahdollisesti heijastua vielä nykypäivään.

Tutkielmani sivuaa edellä mainittuja tutkimuksia, mutta näkökulmani on toisenlainen. Aiemmissa tutkimuksissa käsitellyt synnytyskertomukset ovat 1990-luvulta tai aiemmin, ja vaikka tapa puhua synnytyksistä ei olisikaan paljon muuttunut, on kuitenkin synnytyskulttuuri muuttunut parinkymmenen vuoden aikana (ks. Piensoho 2016, Kaarela 2006). Aiemmat tutkimukset ovat käsitelleet synnytyskertomuksia enemmän niiden sisällön kannalta, mutta itseäni kiinnostaa tässä tutkimuksessa etenkin kerronnan keinot, synnytyskertomukset suhteessa synnytyksen diskursseihin ja synnytyskertomukset yhteisöllisenä perinteenä.

Käsittelen synnytykertomuksia nimenomaan kokemuskerrontana.

Kokemuskerronnan tutkimuksen taustalla on muistitietotutkimus (*oral history*) joka yleistyi historian tutkimuksessa toisen maailmansodan jälkeen (Naarminen 2008: 67). Folkloristiikassa muistitietotutkimusta alettiin Suomessa tehdä enemmän 1980-luvulta alkaen (Fingerroos & Peltonen 2006: 14-15).

Henkilökohtaisesta kerronnasta (*personal narrative*) alettiin puhua Suomessa 1980-luvulla, mutta sittemmin termi on tarkentunut kokemuskerronaksi, jonka on koettu kuvaavan tarkemmin tutkimuskohdetta ja ottavan huomioon sekä kokemuksellisuuden, mutta myös sen, että kyse ei aina ole henkilökohtaisesti omasta kokemuksesta (Ukkonen 2000: 21, 26-27).

Folkloristiikassa muistitietotutkimuksen tai kokemuskerronnan tutkimusta ovat tehneet esimerkiksi Taina Ukkonen, Ulla Savolainen ja Niina Naarminen. Taina Ukkonen on tutkinut muistelupuhetta väitöskirjassaan *Menneisyyden tulkinta kertomalla – Muistelupuhe oman historian ja kokemuskertomusten tuottamisprosessissa* (2000). Ulla Savolainen on tutkinut lapsuuden evakkomatkamuita väitöskirjassaan *Muisteltu ja kirjoitettu evakkomatka – Tutkimus evakkolapsuuden muistelukerronnan poetiikasta* (2015). Niina Naarminen on käsitellyt kerrontatutkimuksen ja huumoritutkimuksen keinoin paikallisyhteisön muistitietoa väitöskirjassaan *Naurun voima – Muistitietotutkimus huumorin merkityksistä Tikkakosken tehtaan paikallisyhteisössä* (2018). Näiden lisäksi tutkimukseni kannalta hyödyllistä tausta-aineistoa on esimerkiksi Outi Fingerroosin, Riina Haanpään, Anne Heimon ja Ulla-Maija Peltosen toimittama kirja *Muistitietotutkimus – Metodologisia kysymyksiä* (2006), sekä Pauliina Latvalan väitöskirja *Katse menneisyyteen – Folkloristinen tutkimus suvun muistitiedosta* (2005), sekä Laura Aron väitöskirja *Minä kylässä – Identiteettikertomus haastattelututkimuksen folkloreina* (1996).

Olen tutustunut myös muuhun muistitiedon ja kokemuskerronnan tutkimukseen, jota olen käyttänyt tausta- ja lähdeaineistonani.

4. Oma tutkijapositioni

Tutkimustyön kannalta on tärkeää tiedostaa, mistä näkökulmasta itse lähdän tekemään tutkimusta ja tarkastelemaan aihetta, ja mikä on oma suhteeni aiheeseen. Tutkimukseen vaikuttaa aina tutkijan oma persoona, aiempi tieto ja kiinnostuksen painopisteet (ks. Andrews 2008: 86). Tämä vaikuttaa jo aiheen valintaan ja tutkimuksen edetessä aiheen rajaukseen, valittuihin tutkimustapoihin ja –metodeihin, tutkimuksen näkökulmaan ja painopisteisiin sekä tottakai myös johtopäätöksiin.

Syy, miksi valitsin nimenomaan synnytyskertomukset, oli alun perin oma kiinnostukseni aihepiiriä kohtaan. Synnytyskokemuksissa minua on kiinnostanut eniten yksityisen ja institutionaalisen kohtaaminen, mahdollinen törmäys ja ristiriidat, sekä miten synnyttäjän asema ja oikeudet toteutuvat. Olen perehtynyt aihepiiriin jo aiemmin käsitellessäni synnytyksiin liittyviä teemoja muun muassa Tulva-lehden artikkeleissa ”Kiistakapula: Synnytys luomuna vai lääkkeillä?” (Loisa 2011) ja ”Näpit irti mun synnytyksestä!” (Loisa 2014). Käsitellessäni aihetta aiemmin olen huomannut aiheessa paljon paitsi yhteiskunnallisesti, myös folkloristisesti kiinnostavia teemoja ja näkökulmia. Olen itsekkin synnyttänyt, joten olen pohtinut aihetta myös henkilökohtaisella tasolla.

Tässä tutkimuksessa halusin kuitenkin löytää uusia puolia synnytyskertomuksista ja siksi näkökulmani on kerronnallisissa ratkaisuissa ja kerronnallisissa keinoissa. Tämä näkökulma nousi kiinnostavana esiin, kun aloin pohtia synnytyskertomuksia nimenomaan kokemuskerrontana – mitä ominaispiirteitä juuri tässä perinteenlajissa on? Kieli ja sen tarjoamat ilmaisukeinot ovat toinen kiinnostuksen kohteeni. Olen aiemmin käsitellyt ja pohtinut enemmän kaunokirjallista ilmaisua muunlaisissa yhteyksissä. Tämä saattaa näkyä lähestymistavoissani. Tosin kerronnan keinot ovat pohjimmiltaan samanlaiset niin suullisessa kuin kirjallisessa - kaunokirjallisessa ilmaisussa käytetyt kerronnan keinot ilmenevät myös suullisessa kerronnassa.

Kokemuskerronnassa kohtaavat henkilökohtainen kokemus ja muisto sekä perinteen yhteisöllisyys – onko tällaisessa muistelemisessa kyse enemmän yhteisöllisestä vai henkilökohtaisesta, vai voiko näitä edes erottaa? Olen kiinnostunut muistamisen mekanismeista ja siitä, millä lailla muisto sanoitetaan myöhemmin, miten kerran eletty hetki tai tilanne tulkitaan myöhemmin. Ajattelen, että muisto asetetaan johonkin kontekstiin omassa kokemusrepertuaarissa ja sen myötä tulkitaan paitsi elettyä tilannetta merkityksineen, myös itseä persoonana. (ks. esim. Linde 1993: 20, 25).

Tutkimusta tehdessä on huomioitava paitsi tutkijan suhde aiheeseen, myös tutkijan positio suhteessa haastateltaviin. Se, miten haastateltavat kokevat haastattelijan sekä suhteessa aiheeseen että suhteessa itseensä, voi vaikuttaa kerrontaan. Uskon, että haastateltavien oli helppo ja luonteva kertoa synnytyksestään minulle tietäessään, että itsellänikin on synnytyskokemuksia. Haastateltavat ovat kaikki samasta äitiryhmästä, jossa olen myös itse ollut mukana. Myös tämä saattoi auttaa luontevan keskusteluyhteyden syntymisessä, vaikka en ollut kaikkia haastateltavia edes tavannut aiemmin. Käsittelen haastattelutilanteen merkitystä myös tarkemmin seuraavassa luvussa.

5. Tutkimusetiikasta ja tutkimuksen haasteista

Koska pääasiallinen aineistoni koostuu haastatteluista, joissa ihmiset kertovat omista kokemuksistaan, on sen osalta huomioitava tutkimukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä. Se, miten itse tulkitSEN kertomuksia, voi poiketa siitä, miten haastatellut itse kokevat ja tulkitsevat niitä. Kyseessä on paitsi intiimi, myös yleensä ihmisille hyvin tärkeä kokemus ja aihe, jolloin sen ruotiminen tekstissä voi tuntua haastateltujen mielestä hankalalta tai jopa vääristävältä. Siksi on tarpeen varmistaa, että he ovat ymmärtäneet tutkimuksen lähtökohdat. Synnytys on aiheena intiimi, mutta toisaalta minkä tahansa toisen ihmisen kokemuksen tai muiston analysointi on henkilökohtaiselle alueelle siirtymistä. Tutkijana arvostan sitä, että haastatellut ovat antaneet minulle aikaansa ja kertoneet kokemuksistaan ja ajatuksistaan – ja halusin myös, että se arvostus välittyy heille. Selvitin heille

ennen haastattelua, mitä olen tekemässä ja minne, sekä myös, mistä lähtökohdista – sen verran, mitä siinä vaiheessa pystyin tutkimusaihettani avaamaan.

Haastateltavat olivat tietoisia myös mahdollisuudesta keskeyttää tutkimus omaltaan osaltaan missä vaiheessa tahansa. Ennen haastattelua on allekirjoitettu tutkimuslupa (LIITE 2), jossa tutkimuksen käytännöt selvitettiin, eli haastateltavat ovat kirjallisesti antaneet luvan käyttää aineistoa tässä tutkimuksessa. Aineistoa on säilytetty tutkijan eli graduntekijän hallussa, ja tutkimuksen valmistuttua aineisto tuhoetaan, mitkä on kerrottu haastateltaville myös tutkimuslupalomakkeessa. Näin aineisto ei voi edes jälkikäteen päätyä kenenkään toisen haltuun.

Yksityisyydensuojaan on tärkeä kiinnittää huomiota, jotta itse tekstissä haastatellut pysyvät anonyymeinä. Tutkimuksessani numeroin haastattelut siinä järjestyksessä, missä tulen käyttämään suoria lainauksia. Ensimmäisen kerran siteeraamani haastattelu saa koodinimen H1, jota käytän jatkossa kaikista saman haastattelun siteerauksista, seuraava haastattelu on H2, ja niin edelleen. Näin myös mahdolliset aiempiin repliikkeihin viittaukset ovat mahdollisimman yksinkertaisia.

Haastatteluissa on saattanut tulla esiin asioita ja tilanteita, joista henkilöt ovat yksilöitävissä, ja näin ollen käyttämästäni haastattelusitaattien koodauksesta johtuen saman henkilön muutkin sitaatit olisivat yhdistettävissä häneen. Koska haluan taata henkilöiden anonymiteetin, valitsen lainaukset sen mukaisesti, ettei haastateltavia pysty tunnistamaan. Analyysi ei kärsi tästä, sillä materiaalia on sopivasti, jolloin tarvittavat esimerkit on aina mahdollista valita niin, että tunnistettavuus on häivyttävissä. Samasta syystä poistan haastattelusitaateista lasten ja kumppaneiden nimet tai muut mahdollisesti yksilöitävissä olevat yksityiskohdat.

Haastatteluissa pyrin miellyttävään ilmapiiriin, sillä haastattelutilanteella voi olla vaikutusta aineistoonkin. Se, kuinka haastateltu itse kokee haastattelijan tai mitä tutkija informantin näkökulmasta edustaa, sekä se, miten haastateltu itse mieltää käsiteltävän aiheen, vaikuttaa lopputulokseen. Myös haastattelun kulkuun on haastattelijalla ja esimerkiksi haastattelutyylillä ja henkilökemioilla vaikutusta

(Ukkonen 2007: 4). Haastattelutilanteessa myös sillä voi olla merkitystä, millaista kertomusta kertoja kokee itseltään odotettavan (Portelli 2006: 60). Kaikki nämä voivat vaikuttaa siihen, millaisen kertomuksen ja millaisia asioita siinä hetkessä kerrotaan. Tämän huomioin niin haastattelukysymyksissä kuin analyysiä tehdessäni – minulle kerrottu tarina on kenties vain yksi monista, kenties yksi monenlaisista vaihtoehdoista.

6. Aineisto

Aineistoni on kerätty vuonna 2015. Olen haastatellut seitsemää naista, joiden ikähaitari oli haastatteluhetkellä 28–37. Yhdellä oli kolme lasta, kolmella kaksi ja kolmella yksi. Haastatelluista kahdella oli kokemus myös sektioista. Kaikilla oli synnytyksissä mukana yksi tai kaksi tukihenkilöä, mutta se ei aina ollut puoliso. Perhetilanteissa oli eroa – kaikilla ei ollut puolisoa – eikä kaikkien seksuaalinen suuntautuminen ollut sama. Nämä eivät ole tutkimukseni näkökulman kannalta olennaista tietoa, mutta on silti huomattava, että näinkin pienessä aineistossa on taustojen suhteen variaatiota, joka voi vaikuttaa synnytyskokemukseen ja sitä kautta synnytyskertomukseenkin. En käsittele näitä seikkoja enempää tutkimuksessani, koska ne eivät ole omassa analyysissäni merkittäviä, vaikka katsonkin ne tärkeäksi mainita siinä mielessä, että hahmottuu, mitä ihmisryhmiä tutkimus käsittelee. Usein vähemmistöt tai yleisestä mielikuvasta poikkeavat perhetilanteet voivat jäädä tutkimuksessa katveeseen, mikäli tutkimus ei erityisesti käsittele vähemmistökysymyksiä tai mikäli ne eivät liity tutkimuksen aiheeseen. Tällöin tutkimusta helposti luetaan ja tulkitaan vain yleisen mielikuvan tai normin mukaisesti. (ks. esim. Karkulehto 2007: 33.)

Haastatelluista kaikki ovat samasta feministisesti orientoituvasta ryhmästä, jossa itsekkin olen ollut mukana. Päädyin tähän ratkaisuun sen vuoksi, että ryhmässä ihmiset ovat suunnilleen samanlaisessa elämäntilanteessa, kaikilla on alle 10-vuotiaita lapsia, eli synnytyksestä ei ole kulunut liian paljon aikaa. Marander-Eklund havaitsi myös synnytystarinoiden muuttuvan samalla kertojalla ajan kuluessa, mikä voi vaikuttaa esim. siihen, mitä asioita painotetaan tai otetaan esiin

(Marander-Eklund 2000). Ryhmässä moni on kiinnostunut synnytyksiin liittyvistä teemoista, minkä ajattelin olevan hyvä sen vuoksi, että suurin osa pitää tärkeänä sitä, millainen kokemus synnytys on, mutta kaikki eivät kuitenkaan ole samaa mieltä siitä, mikä on ihanteellista. Haastattelut löytyivät ryhmän omalla sähköpostilistalla ja suljetussa facebookryhmässä 31.5.2015 julkaistun tutkimushaastattelupyynnön (LIITE 1) kautta. Yhden haastatteluista olin tehnyt jo aiemmin saman vuoden keväällä, loput tehtiin syksyllä 2015.

Olin laatinut kysymyslistan haastatteluja varten. Marander-Eklund oli omassa haastattelussaan pyytänyt haastateltavia kertomaan ensin oman synnytyksensä alusta loppuun. Koska itsekin halusin analysoida nimenomaan kokonaisen kertomuksen kerrontaa, pyysin itsekin ensin kertomaan koko tarinan. Aloitin siis kysymyksellä: ”Kerro, kuinka synnytyksesi meni ja millainen kokemus se oli.” Tällä halusin johdattaa haastateltavia kertomaan myös omakohtaisen kokemuksensa kautta, joskin se olisi luultavasti toteutunut ilman erillistä kehotustakin. Synnytyskertomuksen aikana en kysynyt tarkentavia kysymyksiä, vaan säästin ne loppuun. Näin sain talletettua kokonaisen tarinan sellaisena, jollaisena haastateltu sen sillä hetkellä halusi minulle kertoa. Tämän jälkeen minulla oli vielä lista muita kysymyksiä. Näitä vastauksia voi tarvittaessa käyttää vertailuaineistona siihen, muuttuvatko kerronnan keinot varsinaisen kertomuksen ulkopuolella, ja lisäksi niissä on taustoittavaa aineistoa liittyen siihen, mitä asioita synnytyskertomuksen ulkopuolelle jäi ja millaisia ajatuksia henkilöllä muilta osin on synnytyksiin liittyviin aiheisiin ja teemoihin.

Haastattelut etenivät siis siten, että aluksi haastateltavat kertoivat omin sanoin synnytyksestään, sellaisen tarinan, jonka halusivat kertoa, ja sen jälkeen kävin läpi kysymyslistani vapaamuotoisemman keskustelun tavoin. Ennen kuin kerronta vapautui ja muuttui luontevammaksi ja omaäänisemmäksi, se oli haastattelutilanteen alussa hetken aikaa muodollisempaa, mikä on yleinen ilmiö (Suojanen 1980: 204). Kaikki kertomukset alkoivat jonkinlaisella muodollisemmalla pohjustuksella, jonka pituus saattoi vaihdella yhdestä lauseesta useampaan, mitä käsittelen tarkemmin luvussa 8.1. Tällä kertojat itse johdattivat paitsi kuulijan, myös itsensä kertomukseen, jonka jälkeen he kertoivat sen mukaan, mitä ja miten itse halusivat. Alkujohdantovaihe ohitettiin melko pian ja

sen jälkeen kerronta vapautui ja ikään kuin ”pääsi käyntiin”. Olin tietoisesti päättänyt itse kysyä taustoittavat kysymykset vasta haastattelukysymysteni jälkeen viimeisenä, etteivät ne ohjailisi toisaalta virallisempaan suuntaan tai toisaalta vaikuttaisi muuten sisältöön. Halusin, että haastateltu itse aloittaa kertomuksen siitä kohdasta ja niistä asioista, joista haluaa – ja joiden myötä hänen on helpompi saada muistelustaan kiinni aloitusformuloidenkin osalta.

Haastattelujen kestot vaihtelivat yhdestä kolmeen tuntia. Ajallinen vaihtelu selittyy tietenkin erilaisilla kertomuksilla ja kertomustyyleillä, toisaalta kaksi tai kolme lasta saaneet saattoivat käydä jokaisen synnytyksen läpi erikseen yhtä yksityiskohtaisesti kuin yhden lapsen synnyttäneet. Toki vaihtoehtoisesti useammasta synnytyksestä saatettiin myös kertoa lyhyemmin ja tiivistetympin kuin mitä joku muu kertoi yhdestä. Kerrontatavat vaihtelivat siis melkoisesti, samoin se, kuinka laajasti aihetta käsiteltiin ja mitä kaikkia asioita kertoja oli sisällyttänyt kertomukseensa.

Kaikki vastasivat kysymyksiin pääasiassa monisanaisesti ja kaikkien synnytyskertomuksesta muodostui tarinallinen kokonaisuus. Kertomusten painopisteet vaihtelivat.

Olen kuunnellut haastattelut muistiinpanoja tehden ja hahmottanut niiden jokaisen rakenteen sen mukaan, miten ne alkoivat, millaisten elementtien kautta niitä kuljetaan eteenpäin, mikä rooli eri henkilöillä on, mitä kohtia painotetaan kertomalla esimerkiksi dramatisoidusti ja mitkä kerrotaan lyhyemmin informatiivisesti. Olen purkanut kaikki haastattelut ja kirjoittanut ylös, mitä asioita kertomuksesta nousi esiin, ja dramatisoidummat pätkät sekä dialogit purin jo ensimmäisellä kuuntelukerralla, jolloin minulle hahmottui niiden merkitys tutkimukseni kannalta. Lopuksi olen litteroinut sanatarkasti kaikki ne kohdat, joita olen tarvinnut tässä tutkimuksessa.

Käytän välillä suoria lainauksia, jotka kirjoitan sanasta sanaan, jotta lainauksissa välittyisi henkilöiden kertojanääni, joka on osa kerrontaa. Olen luettavuuden helpottamiseksi ja muutenkin selvyiden vuoksi poistanut sellaiset kohdat, joissa kerronnassa on selvää tyhjäkäyntiä tai tulkintani mukaan asiaan liittymättömiä

välihuomautuksia tms. Tällaiset kohdat merkitsen viivoin: - - -. Samoin menettelen, jos pitemmästä lainauksesta jätetään välistä jotain kohtia pois, jotka eivät liity juuri siinä kohdin käsiteltyyn aiheeseen. Haastattelupuheen litterointi ja transkriptio ovat alttiita omalle tulkinnalleni esim. oikeanlaisesta välimerkistä tai puheen painotusten ja sävyjen välittymisestä (Portelli 2006: 51–52) . On siis merkitystä sillä, onko jossain kohtaa huutomerkki, piste tai kolme pistettä, tai välittykö lainauksista puhujan äänenpainot tai esimerkiksi joidenkin kohtien ironinen sävy, mutta pyrin transkriptiossa huomioimaan tämän. Poikkean kielipiillisistä pilkkusäännöistä, mikäli se on tarpeen haastattelupuheen sävyn ja tyylin välittämiseksi. Puheessa kuullut painotukset merkitsen aineistositaatteihin kirjoittamalla ne isoilla kirjaimilla, ja tarvittaessa kirjoitan auki esim. naurahdukset, äänensävyyn muutokset ja muut kertomuksen kannalta oleelliset tai esimerkiksi kertojan näkökulmaa välittävät nonverbaaliset viestintämuodot merkitsemällä ne puheen lomaan hakasulkujen sisälle. Tauot puolestaan merkitsen kolmella pisteellä: ... Mikäli jossain pitemmässä sitaatissa haluan kiinnittää huomion erityisesti juuri tiettyyn, käsiteltävissä olevaan kohtaan, käytän siinä kohtaa kyseisen tekstiosion lihavoitua. Kertomuksessa mainitaan nimeltä henkilöitä, ja nimien paikalle laitan hakasulkuihin, kenestä henkilöstä on kyse. Poikkeuksen tästä teen yhdessä sitaatissa, jossa henkilön nimi on olennainen osa tarinaa eikä kertomuksen sävy ja kerronnan tyyli välittyisi lukijalle ilman nimeä. Tässäkin kohdassa huomioin kuitenkin yksityisyyden suojan ja olen siksi muuttanut henkilön nimen toiseksi.

7. Metodologiset suuntaviivat

Käydessäni läpi haastatteluaineistoa, huomasin tarinoiden olevan hyvin erilaisia paitsi tapahtumien ja kertomussisältöjen, myös kerronnallisuuden osalta. Osasyys on se, että jokainen kertoja on kertojana erilainen, samoin jokainen kerrontatilanne on erilainen vuorovaikutustilanne. Mutta myös synnytyskertomus voi kertomuksena olla hyvin moninainen. Synnytyskertomus voi yhtä hyvin vastata informatiivisesti kysymykseen siitä, miten synnytys meni kuvaten eri vaiheita, tai se voi käsitellä enemmän sitä, miten synnyttäjällä on kokenut tilanteen, miltä itsestä on tuntunut ja millainen synnytys on ollut kokemuksena. Koska

synnytyskertomuksissa esitetään paljon kritiikkiä sairaalan käytäntöjä tai yleistä synnytyksiin liittyvää keskustelua kohtaan ja tuodaan esiin omia mielipiteitä, tarkastelen niitä myös siitä näkökulmasta, ilmeneekö myös kertomuksen tasolla vastakerrontaa. Syvennän metodikuvausta vielä analyysilukujen alussa ja analyysin yhteydessä.

7.1 Synnytyskertomukset kokemuskerrontana

Folkloristiikassa kokemuskerronnan tulkinta on kehittynyt aiemmin yksilöllisestä muistitiedosta yhteisöllisempään suuntaan, ja sitä kautta se on alettu nähdä vahvemmin folkloreina (Ukkonen 2000: 12–13). Kokemuskerronta on elämäkerrallista kerrontaa, toisaalta se on kansanomaisen historian tai yhteisöjen elämästä kertovaa lähdeaineistoa (Ukkonen 2000: 12). Sen lisäksi, että kokemuskerronta on ajanvietettä, yhteisöllistä kokemusten jakamista ja virallisen tiedon rinnalla kulkevaa, ihmiseltä toiselle välittyvää tietoa, se on myös uutta luovaa toimintaa (Ukkonen 2000: 210). Toisaalta muisteleminen on aina subjektiivista, kuten Jyrki Pöysä kirjoittaa:

Aineisto ei koskaan ole sillä tavoin objektiivista, että sitä voitaisiin käyttää lähteenä pohtimatta koko ajan taustalla, kuka tässä puhuu, kenestä ja missä tarkoituksessa. Vaikka tutkimus ei pyrkisikään analysoimaan muistelijan persoonaa, on jokaisessa tiedonannossa ainakin periaatteessa otettava huomioon sen modaalisuus, tiedonantoon sisältyvä puhujan (kirjoittajan) suhde puheensa kohteeseen. (Pöysä 1997: 50–51)

Kokemuskerronta hyödyntää kulttuurisesti tuttuja, sovittuja ilmaisukeinoja ja rakenteita – voisi sanoa, että erityyppisiin kokemuksiin mielletään kuuluvaksi tietynlaisia elementtejä, ja toisaalta tietynlaisiin kokemuksiin kuuluu tietynlainen rakenne (Ukkonen 2000: 209–210; Siikala 1984: 30–32). Voidaan puhua myös odotuksen struktuureista, mikä tarkoittaa sitä, että ihminen on omaksunut kulttuuriset lainalaisuudet eri perinnelajityypeissä ja erilaisissa kerronnan genreissä, mutta niiden käyttöön vaikuttavat henkilökohtaiset persoonan ominaisuudet (Latvala 2004: 163; Siikala 1984: 191).

Myös synnytyskertomuksille on periaatteessa olemassa valmis kaava, joka on osin kulttuurinen, omaksuttu kerrontatyyli, osin synnytyksen biologista etenemistä heijastava (ks. esim. Marander-Eklund 2012: 369). Lääketieteellinen synnytyksen eri vaiheiden kautta etenevä tarina toisaalta helpottaa kuulijaa seuraamaan tarinaa, toisaalta taas lääketieteelliset vaiheet yleensä muuttavat synnytyksen kulussa jotain, joskus dramaattisestikin, joten on loogista, että ne senkin vuoksi näkyvät kerronnassa. Toisaalta synnytyskertomukset asettuvat perinnelajin jatkumoon, jossa mallina toimivat aikaisemmat, jo kuullut tai kirjoitetut kertomukset. Ihmiset voivat myös oppia, mitä elementtejä ja kuvauksia synnytyskertomuksilta odotetaan. Tästä huolimatta synnytyskertomuksista voi tulla keskenään hyvin erilaisia ja ihmiset painottavat eri asioita. Tähän vaikuttaa paitsi kokemusten erilaisuus, myös erilainen kerrontatyyli ja yksilöllisyys (tarinan) kertojana (ks. esim. Ukkonen 2000: 210–211), toisaalta myös kuulijayleisö sekä kertomuksen kärki. Kertomuksen kärki tarkoittaa sen ensisijaista viestiä, sitä mitä kertoja haluaa kertomuksensa kautta sanoa. Myös sama ihminen voi kertoa samasta kokemuksesta eri tilanteissa eri tavoin. Oma kertomus voi myös muuttua (Pöyhönen 1989 99–100). Muisteltu kerronta on aina menneisyyden tulkintaa johtuen muistin mekanismeista ja ajallisesta etäisyydestä koettuun asiaan (Ukkonen 2000, 88–94). Se toisaalta kertoo itse kertomuksen aiheen lisäksi myös kertojan omasta suhteesta kyseiseen aiheeseen (Pöysä 1997: 50–51). Niina Naarminen toteaa: ”Muistelukertomukset ovat kulttuurisia merkityksiä sisältäviä tulkintoja menneestä (Naarminen 2018: 79).” Kertajat voivat olla tietoisiakin siitä, että heidän kertomuksensa sisältää jälkikäteen muodostettua tulkintaa.

Haastatteluissa painotettiin toistuvasti sitä, että kerrottu asia perustuu kertojien muistoihin, ja he olivat itsekin tietoisia siitä, että saattavat muistaa toisin kuin miten tapahtumat oikeasti menivät. Tämän mainitsemalla he ilmaisivat halunsa kertoa tapahtumat totuudenmukaisesti. Oikeastaan kokemuskerronnassa ei kuitenkaan ole olemassa väärää muistoa, koska muiston tai kokemuskerronnan tarkoitus ei olekaan kerrata tapahtumia, vaan tarkoitus on kuulla kertomus, tapahtuma sellaisena, jollaisena se muistetaan ja jollaisena se koetaan – kerrontahetkellä. Alessandro Portelli korostaa koetun tapahtuman *merkitystä* olennaisimpana seikkana (Portelli 2006: 55). Kirsti Salmi-Niklander on todennut muistitiedon merkityksen olevan juuri henkilön omassa kokemuksessa ja kertojan

omassa äänessä: ”Ainutlaatuista muistitiedossa on puhujan subjektiivisuus: ”Suulliset lähteet eivät kerro ainoastaan sitä, mitä ihmiset tekivät, vaan mitä he halusivat tehdä, mitä he uskoivat tekevänsä ja mitä he nyt ajattelevat tehneensä.” (Salmi-Niklander 2006: 201.)

Vaikka Salmi-Niklanderin tutkimuskohde oli luonteeltaan erityyppinen – hän on tutkinut historiallista tapahtumakerrontaa kirjoitetuissa lähteissä – kuvastaa hänen määritelmänsä myös synnytyskertomusten kaltaisen henkilökohtaisen kokemuskerronnan subjektiivisuuden merkitystä kerronnassa. Synnytyskertomuksista nousee vahvasti esiin eri tilanteiden merkitys itselle kokijana ja muistelijana – tarkoitan tässä tilanteilla synnytyksen aikana koettuja ja tapahtuneita asioita, jotka eivät suoranaisesti ole synnytyksen etenemisen kuvausta. Tällaisia tilanteita voivat olla vaikka omat tuntemukset (huoli vauvasta tai halu tulla kuulluksi) tai tilanteet muiden henkilöiden kanssa (doulalta saatu tuki, yhteys tai erillisyys puolison kanssa, henkilödynamiikka hoitohenkilökuntaan kuuluvien kanssa). Toisaalta kertomukset ovat välillä vahvasti nykyhetkestä käsin kerrottuja, ja tapahtumia ja omia tuntemuksiakin saatetaan analysoida ja suhteuttaa vaikka toisen oman synnytyksen aikaisiin tuntemuksiin, tapahtumiin ja tilanteisiin.

Kokemuskerronnassa folklorea ei useinkaan ole varsinainen kertomuksen sisältö, se mistä kerrotaan, vaan se, miten kerrotaan (Siikala 1984: 30). Kokemuskerronta menneisyyden tulkintana nostaa esiin kerronnan keinojen lisäksi myös kertomuksen yhteisöllisen puolen. Koettu asia siirtyy fyysisestä todellisuudesta tarinalliseen, ja synnytyskertomuksen ollessa kyseessä synnytyksen fysiologisten vaiheiden sijaan tarina alkaa edetä narratiivina. Olen tässä tutkimuksessa kiinnostunut synnytyskertomuksista juuri tällaisena muistojen tarinallistavana, toisaalta kertomushetkeen kiinnittyvänä perinteenlajina, ja haluan tutkia kerronnan keinojen kautta, mitä sillä halutaan viestiä, miksi ja kenelle.

7.2 Narratiivinen analyysi

Erilaiset kertomukset ovat ihmisille keino ilmaista merkityksiä, jäsentää todellisuutta ja omaa suhdettaan ja suhtautumistaan siihen. Narratiivinen tutkimus

voi keskittyä kertomuksen rakenteeseen, sisältöön tai kontekstiin. Narratiivinen tutkimus syventää ymmärrystä maailmasta, sillä tutkiessa kertomuksia, päästään sen äärelle, mikä on hyväksyttyä tai toisaalta vaiettua. (Squire, Andrews & Tamboukou 2008: 1–10.) Narratiivisen analyysin avulla tutkin kertomuksen rakennetta ja sen tehokeinoja ja mitä niillä viestitään – millä lailla ne esimerkiksi rakentavat kertomusta, kuljettavat juonta, pitävät yllä jännitettä ja välittävät haluttua sanomaa kuulijalle. Niiden avulla myös välitetään kertojan omaa asennoitumista, pyritään vakuuttamaan kuuliija tai vaikuttamaan häneen. Ne ovat myös osa tapahtumien ja henkilöiden kuvausta. Tämän tutkimuksen kannalta olennaista on kertomuksen rakenne siltä osin, mistä kertomus alkaa ja mihin se päättyy, ja missä järjestyksessä ja miten tapahtumista kerrotaan. Kertomuksen sisällön osalta olennaista on se, mitä tapahtumia, tilanteita ja kokemuksia kuvataan, keitä henkilöitä kertomuksessa on ja millaisiksi heidät kuvataan, ja millaista fokalisaatiota kertomuksessa esiintyy. Narratiivisista tehokeinoista keskityn kertomuksen kronologisiin ratkaisuihin, aikamuodon vaihdoksiin ja repliikkeihin ja dialogeihin. Tehokeinot ovat suullisessa kertomuksessa osittain samat kuin kirjoitetussa tekstissä ja kaunokirjallisuudessa, mutta suullisessa on myös vain sille kerrontamuodolle ominaisia keinoja (Lipsanen 2006: 10–11). Toisaalta suullinen, vapaamuotoinen kertomus ei ole samalla lailla hiottu ja mietitty kuin kirjoitettu, jota voi korjailla ja muokata eri kirjoituskerroilla. Aina valitut tyyllilliset ratkaisut eivät ole ehkä edes kovin tietoisia ja ne voivat tuntua satunnaisiltakin. Toisaalta olemme tottuneet tietynlaiseen kerrontatapaan ja siihen, millaisissa yhteyksissä erilaisia narratiivisia tyylikeinoja (esim. aikamuodon vaihteluita) käytetään. On olemassa sisäistetty kerronnan kaava, jota käytetään myös spontaanissa kerronnassa (Siikala 1984: 27–32).

Synnytystarinat ovat usein toistuvasti kerrottuja tarinoita, jolloin ne saattavat eri kerrontatilanteissa jonkin verran varioida. Toistuvassa kertomuksessa voi rakenne tai esimerkiksi huippukohta vaihdella tilanteesta tai kuulijastakin riippuen (Kaivola-Bregenhøj 1988: 269), mutta yleensä se silti pysyy perusrakenteeltaan samana. Toistuvat kertomukset myös kiteytyvät kerrontakertojen myötä. Myös haastattelu luo erilaisen tilanteen kuin spontaani kerronta toisenlaisessa vuorovaikutuksessa, mikä vaikuttaa osaltaan kertomuksen sisältöön ja kerrontaan.

Folkloristisessa tutkimuksessa on välttämätöntä ymmärtää se kulttuurinen konteksti, jossa kertomus syntyy. Olennainen on se suullisen perinteen genre, johon kertomus kuuluu (Apo 1995: 76–77). Voidaan ajatella yksittäisen synnytyskertomuksen kommunikoivan kaikkien aiempien ja myös tulevien synnytyskertomusten kanssa oli sen kerrontatilanne mikä tahansa. Kertomuksissa voi olla viittauksia muihin tai vaikutteita muista vastaavista kertomuksista, ja lisäksi huomasin, ettei haastateltu yleensä selittänyt kaikkia mainitsemiaan asioita auki, koska todennäköisesti hän oletti minun aihepiiriin perehtyneenä ja itsekin synnyttäneenä ymmärtävän, mihin hän viittasi. Synnytyskertomuksissa voi olla myös useita eri tasoja, minkä ymmärtäminen ja kertomuksen eri ulottuvuuksien havaitseminen on tärkeää kertomuksen tulkinnassa. Synnytyskertomuksissa on usein samantyyppisiä elementtejä ja tietynlainen juonenkaari (Pöyhönen 1989: 101–102). Erilaisista kerrontatyypeistä onkin havaittu kulttuurisia skeemoja, joiden mukaan kertomukset tuotetaan ja ymmärretään (Kaivola-Bregenhøj 1988: 29–31).

7.3 Synnytyskertomukset perinteenä ja diskurssina

Perinteen yksi ulottuvuus on yhteisöllisyys, mikä ilmenee sekä kulttuurisen tiedon ja kokemusmallien kommunikoimisena ja jakamisena, että perinteen siirtymisenä ja muuntautumisena. Synnytyskertomus on perinteenlaji, jossa perinteen yhteisöllisyys kohtaa vahvasti yksityisen, henkilökohtaisen kokemuksen. Toisaalta samaan aikaan kun synnytys on intiimi, yksityinen tapahtuma ja kokemus, se on myös sairaalassa tapahtuvana, instituution hoivassa tehtynä kontrolloitu ja säädelty. Synnytykseen, synnytystapoihin ja käytäntöihin liittyy ihanteita, arvoja ja jopa sääntöjä, joiden puitteissa kokemuksestani on mahdollisuus kiistää tai haastaa synnytyksen institutionaalisia puitteita. Samoin kuin synnytyskertomuksessa perinteenlajina, myös synnytyksessä siis kohtaa yksityinen ja julkinen. Yhteiskunnassa ja kulttuurissa käytyyn synnytyskeskusteluun liittyy erilaisia diskursseja. Kaikki tämä heijastuu synnytyskertomuksiin, jossa kohtaavat toisaalta erilaiset ihanteet, yksilö kohtaa yleiset käytännöt, ja omat näkemykset käyvät keskustelua yleisen keskustelun ja diskurssien kanssa. Tutkin tässä gradussa sitä, löytyykö synnytyskertomuksista

vastapuhetta, vastakertomuksia, ja mitä se kertoo synnytyskertomuksista perinteenä.

8. Synnytyskertomus narratiivina

Narratiivinen analyysi tarjoaa omaan aineistooni kiinnostavan näkökulman. Haastattelut ovat erilaisia ja niissä on hyödynnetty eri tavoin kerronnallisia keinoja, ja myös kertomusten sisällöt vaihtelevat. Osa kertomuksista on tarinallisia ja polveilevia, osa taas lyhyempiä ja keskittyvät tapahtumien kuvaukseen. Analysoin kertomuksia niiden kerrontatyyppien, narratiivisten tehokeinojen (kronologia, aikamuodot sekä repliikit ja dialogit) ja kertomusten henkilöiden kautta.

8.1 Synnytyskertomuksen rakenne ja sisältö

Millä lailla synnytyksestä sitten kerrotaan? Tiina Pöyhönen havaitsi, että synnytyskertomus rakennetaan usein tiettyjen, samanlaisten elementtien varaan (Tiina Pöyhönen 1989: 102). Tämä liittyy toisaalta opittuun kulttuuriseen tarinarakenteeseen, eli mitä asioita synnytystarinassa on totuttu kuulemaan, ja toisaalta se mukailee synnytyksen fysiologisia vaiheita. Myös Leena Marander-Eklundin tutkimuksessa synnytyskertomukset etenivät tietyn kaavan mukaisesti: johdanto, siirtyminen sairaalaan, avautumisvaihe, ponnistusvaihe ja vauvan syntyminen, ja lopuksi tarinan lopetus (Marander-Eklund 2012: 369). Omassa aineistossani synnytyskertomukset kyllä mukailevat synnytyksen lääketieteellisen etenemisen eri vaiheita, mutta itse kertomusten rakenteissa oli paljonkin eroavaisuuksia. Kaikki kertomukset vaikuttivat aivan erilaisilta ilman yleistettäviä säännönmukaisuuksia. Osa kertomuksista keskittyi synnytyksen kulkuun, kun taas joissain tarina alkoi rönsyillä muuallekin. Osa keskittyi tapahtumien kuvaukseen, osa käsitteli enemmän omia tunteita, osa käsitteli myös henkilöiden välisiä tilanteita. Joissain kertomuksissa tuotiin esiin omia näkemyksiä synnytyksiin liittyen. Myös pituudessa oli eroa – siinä, missä toisen kertoma tarina kesti

melkein tunnin, saattoi toinen kertoa omansa kymmenessä minuutissa. Kerrontatyylit niinkään vaihtelivat. Kertomukset saattoivat sisältää kertomuksen sisäisiä lyhyempiä episodeja, joilla oli oma kaarensa, ja lisäksi kertomukset voivat rönsyillä ikään kuin tyyllilajista toiseen – välillä kuulijalle dramatisoidaan kohtauksia synnytyssalista, välillä kerrotaan omia ajatuksia tapahtumien kulusta ja välillä raportoidaan tilannetta. Vaikka kertomukset periaatteessa etenevät synnytyksen etenemisen mukaisesti sisältäen samantyyppisiä jaksoja kuin Pöyhösen aineistossa (esimerkiksi matka synnytyssairaalaan, tilanteita henkilökunnan kanssa), saattavat kertomuksen sisäiset episodit muuttaa kertomukseen muodostuvan juonellisen kokonaisuuden kaarta.

Tärkeä osa kertomusta on kertomuksen rakenne, johon tehokeinot liittyvät olennaisesti. Minua kiinnostaa, millainen rakenne synnytyskertomuksessa on ja miksi rakenne muodostuu sellaiseksi kuin se on. Kertomuksen rakenne on olennainen osa tarinan tyyliä ja paitsi, että se muodostaa kokonaisuuden rungon, se myös vaikuttaa sisällön tulkintaan. Usein kertomuksessa käytetyt tarinalliset tehokeinot liittyvät olennaisesti kertomuksen rakenteeseen. Tarkastelen siis kertomuksen rakennetta ja pyrin sitä kautta löytämään sen, mistä kertomus pohjimmiltaan kertoo. Synnytyskertomukseen ei välttämättä kerro vain lapsen syntymästä (Marander-Eklund 2012: 384). Suullisessa kertomuksessa ei välttämättä tarvitse olla tietynlaista rakennetta käännekohtineen, ja käännekohtien merkityskin riippuu siitä, kenen näkökulmasta niitä tarkastellaan (Laitinen 1998: 106). Ajattelen, että synnytyskertomuksen kaltaisessa suullisessa kerronnassa ylitulkintojen ja väärintulkintojen mahdollisuus on olemassa sen vuoksi, että merkityksiä etsiessään kukin kuulija tai tulkitsija voi poimia kertomuksesta haluamiaan elementtejä ja nähdä ne merkityksellisinä. Vaikka suullinen kerronta on funktioltaan ja muodoltaan kuitenkin erilainen kuin esimerkiksi kaunokirjallisuus, ohjailee molempia kuitenkin kulttuurin olemassa olevat kerrontaskeemat (ks. esim. Siikala 1984: 27–30). Yksi esimerkki tällaisesta on oman aineistoni perusteella se, että tarinan kannalta olennaisia teemoja pohjustetaan ja kasvatetaan pitkin kerrontaa ja ne tavalla tai toisella toistuvat tarinassa. Suullisessa kertomuksessakin tärkeät teemat nousevat esiin useammin ja niitä korostetaan eri tavoin. Lisäksi suullisessa kertomuksessa kertojan arvioinnit, kuten suorat kommentit ja tulkinnat, ovat yksi työkalu sen tulkitsemisessa, mistä

kertomus pohjimmiltaan kertoo. Mielestäni tyylikeinojen ja tarinan sanoman yhteenliittymä on kaksisuuntainen toisaalta niinkin, että kertomuksen kärki ja koko tarinan sanoman ymmärtäminen auttaa myös näkemään kertomuksen tyylillisiä ratkaisuja ja kerronnan keinoja.

On tavallista, että suullisen kerronnan alussa on jonkinlainen aloituskomponentti tai alkutiivistelmä (Siikala 1984: 29, 42). Omassa aineistossani synnytyskertomuksissa oli orientaatiojakso tai johdanto, joka sisälsi kertomuksesta riippuen taustoittavaa informaatiota, kuten tietoa lasten määrästä, synnytysajankohdasta tai lyhyen pohdiskelun siitä, mistähän kerronnan aloittaisi, tai sitten alussa saatettiin summata yhdellä lauseella koko synnytys. Joskus se oli lyhyt summaus siitä, mitä kertoja oli aikeissa kertoa, tai sisälsi pohdintaa siitä, mitä asioita kertomuksessa pitäisi kertoa. Esimerkkejä tällaisesta ovat seuraavat lyhyet alustukset, joissa kertojat jollain lailla summaavat synnytyksen kulkua:

Okei, no... Mä en oikeen tiedä et mistä se synnytys alko, koska se, ne kivut alko ja sit tuli sairaalajakso ja sit tuli syntymä. (H1)

Mun synnytykset on ollu ikään kuin helppoja, tosi semmosia niinku oppikirjamaisia, muistuttaa, tai niiden kaikkien tyypillinen piirre ollu et on ollu yheksän tai kymmenen päivää etuajassa. (H2)

No, siis, meni oikein hyvin alusta loppuun, että tota... hyvin ja nopeesti. (H3)

Tää jälkimmäinen on tuoreempaa mielessä, edellisestä on viis ja puol vuotta aikaa ja. No, mä voisin kuitenkin, kuitenkin kertoo [esikoisen nimi] synnytyksestä ensin, ku se on se mihin mä vertaan tota [toisen lapsen nimi] synnytystä. (H4)

Johdanto voi siis tiivistää sen, miten synnytys oli mennyt tai millainen se oli ollut, tai johdanto voi olla oma luonnehdinta synnytyskokemuksesta. Joskus siitä käy ilmi, että kertojalla on jo mielessään tapa, miten hän aikoo kertoa synnytyksestään, kuten viimeisimmässä esimerkissä, jossa kertoja jo ilmaisee kertovansa kaksi synnytyskokemustaan vertaillen niitä toisiinsa. Joskus taas kertoja pohtii itsekkin johdannossaan näkökulmaansa synnytystarinaa, kuten ensimmäisessä esimerkissä, jossa kertoja tuo ilmi sen, että ei ole ihan varma, miten rajaisi synnytyskokemuksen. Tämä viittaa siihen, että vaikka

synnytyskertomukseen olisikin olemassa kulttuurinen kaava ja valmis malli, kertojan ei tarvitse rakentaa omaa kertomustaan sen mukaisesti – tai hän ei koe sen edes sopivan omaan kertomukseensa ja kokemukseensa. Voi myös olla, että valmis synnytyskertomuksen malli on joustava ja sovellettavissa monenlaisiin kertomuksiin ja tulkintoihin siitä, mitä synnytyskertomukseen voi sisällyttää.

Alkujohdannon jälkeen kukin kertoja kertoi omalla tavallaan haluamistaan asioista. Kaikki eivät kertoneet kaikista synnytyksen aikaisista asioista, ja jotkut keskittyivät enemmän tiettyihin synnytyksen vaiheisiin. Myös se vaihteli, mitä henkilöitä tai tilanteita kertomuksissa nostettiin esiin. Synnytyskertomukset saattoivat alkaa jo raskausajasta ja parissa kertomuksessa ne jatkuivat vauvan syntymän jälkeiseen aikaan. Tässä välissä käsiteltiin sekä synnytyksen eri vaihteita, matkaa sairaalaan, tilanteita hoitohenkilökunnan kanssa, tilanteita puolison tai doulan kanssa, omia tuntemuksia, omia näkemyksiä synnytyksen hoidosta ja yleensä synnytyskulttuurista, jonkin verran lääketieteellisiä toimenpiteitä.

Kuten aiemmassakin tutkimuksessa on käynyt ilmi, varsinainen vauvan syntymä saattaa jäädä synnytyskertomuksessa melko vähälle käsittelylle. Leena Marander-Eklund on todennut syntymähetken olevan tarinassa kerronnallisesti eräänlainen antiklimaksi (Marander-Eklund 2012: 366). Myös omassa aineistossani on näin. Vauvan syntymää tai omia tuntemuksia sillä hetkellä kuvaillaan kolmessa kertomuksessa, mutta syntymähetki ei niissäkään osu kertomuksen huippukohtiin, ja joitain muita tilanteita ja vaihteita käsitellään tarkemmin, pitemmin ja dramatisoidummin. Joskus vauvan syntymää ei edes mainita tarinoissa erikseen:

Ja sit mä olin, joku joka oli ehkä sanonu et se oli HELPOTUS ku pääs ponnistamaan, ni mä olin jotenki niinku ymmärtäny et se on HELPPOA, ja sit selvis et se ei olekaan, ja mä olin sit et mitä ihmettä, et täähän on ihan kamalaa mutta sit siis, papereis luki et nelkyt minuuttia ponnistusvaihe. Sit ommeltiin ehkä 2 tai 3 tikkiä. (H2)

Tulkitsen tätä niin, että vauvan syntymä jää vähemmälle käsittelylle siksi, että kertomuksen välittämä viesti keskittyy muihin asioihin. Marander-Eklund on

todennut, että synnytyskertomuksissa nousee synnytyksen sijaan keskeiselle sijalla synnytyskokemuksen elämyksellisyys (Marander-Eklund 2000). Koska omassa aineistossani sekä kertomusten sisällöt ja niissä käsitellyt asiat, että myös kerronta ja kertojan näkemys vaihtelivat niin paljon, totesin, että keskeiselle sijalle voi nousta muitakin asioita elämyksellisyyden lisäksi. Ja elämyksellisyys ja syntymähetken kuvaus eivät kuitenkaan olisi toisiaan poissulkevia asioita. Vaikka tunnistan omassa aineistossani myös elämyksellisyyden ja kokemuksellisuuden kuvauksen, nousee keskeiseksi myös omien näkemysten esiin tuominen, oma toiminnallisuus ja eräänlainen oman synnytyksen haltuunotto.

Kahdessa synnytystarinassa synnytyskertomus jatkui vielä vauvan syntymän jälkeiseen aikaan. Kaikki haastatellut kertoivat kyllä paljon erikseen kysyttäessä syntymän jälkeisistä tapahtumista ja tuntemuksista paljonkin, mutta varsinaiseen synnytyskertomukseen niitä sisältyi tässä aineistossa vain kahteen kertomukseen.

Ensi-imetyksestä ei tullu oikeen mitään, [lapsen nimi] ei kiinnostanu yhtään ja mä sitte jälkeinpäin oon aatellu et se oli se ku mä otin sen spinaalipuudutuksen et se oli vaan niin lääkkeissä seki et ei se oikeen jaksanu. Se OLI niinku ekat päivät tosi silleen uninen, et sit mä kyl vähän kaduin et pitikö, pitikö niinku mennä silleen tosi lääketieteellisesti, synnytys, et oisko sen voinu ehkä hoitaa jotenki aktiivisemminki eikä vaan löhötä sängyssä ja vetää huumeita. Mut kyl se kuitenkin oli sellanen et ei missään vaiheessa tullu mitään paniikkia, ei mitään hallinnan menetyksen tunnetta tai mitään.

Sitte päästiin perhehuoneeseen ja oltiin siellä monta päivää ku imetys ei oikeen tahtonu käynnistyä ja siinä oliko sitte niinku isoimmat ongelmat siinä vauva-aikana... saada se imetys jotenki toimimaan. Ja sitte lopulta melkein vuoden kesti lopulta. Mä laitostuin sinne sairaalaan oikeestaan tosi hyvin, et se ei ollu missään vaiheessa liian kummallista tai ahdistavaa. Mä vaan jotenki totuin siihen et tälleenhän tää homma hoituu et sairaalassa ollaan. [Puolison nimi] oli paljon tylsempää ja kauheempaa, se lähti sieltä pakoon aina ku se pysty, et ku vaan ikinä keksi tikusta asiaa ni se lähti aina jonneki kauppareissulle tai jonneki. Mä viihdyin siellä iha hyvin. Mä hengailin siellä ja olin vauvan kanssa. (H4)

Leena Marander-Eklund havaitsi, että varsinkin silloin, kun synnytyksestä on kulunut pitempi aika, synnytyskertomuksen painotus siirtyi enemmän synnytyksestä vauvanhoitoon (Marander-Eklund 2000: 384). Myös omassa aineistossani painotus siirtyi synnytyksestä myös muihin teemoihin, joskaan

vauvanhoito ei samalla noussut keskiöön. Omassa aineistossani korostui omien näkemysten esiin tuominen, mikä on yllä olevassa esimerkissä havaittavissa kertojan sanavalinnoista koskien esim. lääkkeiden käyttöä (”löhötä sängyssä ja vetää huumeita”) sekä suorassa kannanotossa siihen, että lääkitys olisi aiheuttanut imetyksen haasteet. Tämä kertomus kuitenkin kuvaa myös sairaala-aikaa syntymän jälkeen nimenomaan omien kokemusten ja tuntemusten kautta.

Yllä oleva esimerkki on aineistossani poikkeuksellinen. Useimmiten synnytyskertomus loppuu vauvan syntymään, ja kertomuksen loppu kerrotaan aika lyhytsanaisesti, ja se tulee muun kuvauksen perään jopa vähän yhtäkkiä:

Kätilö katto mua vaan kerran naamaan ja sano et joo, synnytyssaliin. Ja tutki siellä tilanteen ja olin kymmenen sentti auki, mut siinä vaiheessahan ei sit enää tullukaan niitä hyviä supistuksia. Jees, sitte siinä meni ehkä semmonen nelkyt minuuttia siellä itse sairaalassa ennen ku se lapsi syntyi sitten joskus iltauutisten aikaan... synnytysjakkaralla. (H5)

Tässä kertomuksessa periaatteessa pitkä ponnistusvaihe kerrotaan nopeasti, samoin syntymä. Ponnistusvaiheesta ilmaistaan kesto, syntymästä ajankohta ja synnytystapa. Vaikka tämä on periaatteessa koko kertomuksen päämäärä, juuri sen kertominen jää vähäiseksi. Varsinainen kertomus on keskittynyt muihin asioihin ja tapahtumiin. Aineistossani on tavanomaista sekin, että loppu saattoi tulla kertomuksen kaaren huomioiden jopa yllättäen, nopeasti. Kerronta saattoi päättyä johonkin loppulausahdukseen, kuten: ”Joo, tämmönen. (H1)” tai ”Että siinä, siinä lyhkäisyydessään. (H6)” Sen kummempaa alkuyhteenvedon tapaista loppuyhteenvedoa ei tehty.

Kertomusten sisällöt vaihtelivat siis paljon. Vaikka kertomus olisikin edennyt kronologisesti synnytyksen etenemisen mukaisesti, saattoivat tarinat tuntua sen vuoksi erilaisilta, että niissä keskityttiin kuitenkin erilaisiin asioihin. Toki tapahtumatkin vaihtelivat, kun jollain oli kiireellinen sektio ja keskosvauva, jollain taas nopeasti edennyt synnytys ilman ongelmia, mutta myös kertomuksissa käsitellyt tilanteet, aiheet ja tavat kertoa vaihtelivat.

8.2 Synnytyskertomus ja kehollinen kokemus

Henkilökohtaisen kokemuksellisuuden kuvaukset saattavat vaihdella niukkasanaisten informatiivisesta kuvailevampaan. Kysyin erikseen kaikilta, oliko synnytys enemmän henkinen vai fyysinen kokemus, ja suurin osa vastasi sen olevan jonkin verran enemmän henkinen kokemus. Synnytyskertomuksissa omaa kokemusta kuvataan kuitenkin enemmän kehollisuuden kautta. Sitä, miltä eri synnytyksen vaiheet tuntuivat, ei välttämättä silti kuvailtu, vaan omaa kokemusta kuvattiin jonkin toiminnan kautta.

Sitten mä sain ilokaasua, sit mä hengittelin ilokaasua ja lauloin synnytyslaulua ja siinä se vähä oliko ja. Ilmeisesti mulla meni jossain vaiheessa vähän taju kankaalle, mä en oo ihan varma minkä takia, mä olin varmaan siinä ilokaasussa niin vahvasti, mä ainaki viis vuotta kerroin sen tarinan et mä olin ihan ilokaasussa. Ja [puoliso] vahvisti sen. [naurahdus] Mutta myöhemmin kyllä niinku, saattaa olla et ehkä se ei oikeesti ollukaan sitä ilokaasua, et se oli sitä synnytystä, mä olin ihan synnytyspäissäni. En mä oikee tajunnu mitään, mä vaan mumisin niin kummallisia juttuja ja [puolison] piti tulkata mulle, tai tälle henkilökunnalle et mitä mä niinku sanoin, siinä oli kättilö ja kättilöopiskelija. (H4)

Tässä kehollista kokemusta kuvataan ilokaasun vaikutuksen myötä, mikä sitten on vaikuttanut omaan kokemukseen. Ilmaisui ”synnytyspäissäni” tarkoittaa tulkintani mukaan synnytykseen keskittymistä, jolloin muut asiat on suljettu omasta mielestä pois. Toisaalta tällainenkin tilanne kuvataan juuri toiminnan kautta, ei niinkään, miltä se on ruumiillisesti tai henkisesti tuntunut. Kertoja kuvaa omaa olotilaansa sen myötä, mitä teki. Ruumiillisuuden kokemuksen osalta kiinnostavaa on se, että ajan myötä hänen kertomuksensa ja kokemuksensa on muuttunut ilokaasun vaikutuksen tulkinnasta synnyttämiseen keskittyneisyyteen – mikä varmasti on totuudenmukainen tulkinta sekin.

Vaikka synnytys kokemuksena on kehollinen, ei kehollisuus aina nouse tarinoissa kuitenkaan keskeiseksi elementiksi. Välillä kokemus kuvataan nimenomaan kielellisten keinojen kuten dialogin kautta, jolloin kertoja kuvaa itseään ja kokemustaan suhteessa muihin tai omaa kokemusta tilanteen edetessä. Tämä johtuu siitä, että synnytyskertomuksessa ei välttämättä halutakaan viestiä ja kuvata omia synnytyksen aikaisia ruumiillisia tuntemuksia ja kokemuksia, vaan

kertomuksen näkökulma ja kärki painottuvat toisalle. Kertomus on kuitenkin eri asia kuin kokemus samalla lailla kuin muisto on eri asia kuin eletty hetki (Ukkonen 2000: 11–16, 105). Näin kertoja määrittää itse sen, mistä näkökulmasta haluaa lähestyä kokemustaan ja mitä siitä haluaa välittää kuulijalle.

Myös synnytyskivun kuvaus on ehkä jopa yllättävän vähäistä. Varsinaisissa synnytyskertomuksia kipua kuvaillaan harvoin, ja silloinkin lyhyesti, kuten sivuilla 22 ja 26 olleissa aineistositaateissa (H6): ”Se oli tosi... se oli hirveen kivuliasta, se oli ihan kauheeta”, ”ne supistukset sattu ihan sairaasti” ja ”oli vaan niin hirveet kivut vatsassa”. Oma kehollinen kokemus saatetaan myös kuvata aika neutraalein sanakääntein, vaikka kyseessä olisi tilanne, jossa synnytys on jo edennyt pitkälle ja synnyttäjän olo todennäköisesti on ollut hyvinkin hankala ja kivulias:

Kyl mä sen aistin et tää on menossa tosi vauhilla, mut sit mä vaan aattelin et ei tää nyt kyllä voi mennä näin nopeesti, mä en vaan uskonu sitä miltä musta tuntu, ni sit mä jotenki, se oli sen takii vähä hankalaa, et mä en niinku ottanu tarpeeks vakavasti sitä et mulla on jo tosi synnyttävä olo. Et mä vaan ihmettelin et miks se on niin kauheen hankalaa mennä tonne keittiöön hakee välipalaa ja jotenki, ei tuu mitään siitä kävelystä. (H4)

Kyseessä oli synnytys, jossa ei ollut lääkkeellistä kivunlievistystä. Kertoja kuvaa kipuaan sanoin ”vähä hankalaa” ja ”tosi synnyttävä olo”. Oletus on toki varmasti se, että kuulija ymmärtää, mitä oikeasti tarkoittaa, että on ”tosi synnyttävä olo”, ja siinä tilanteessa ”vähän hankalaa” saa ironisen sävyn. Tällainen voi olla kerronnallinen tehokeinokin – sen sijaan, että kovaa kipua maalailtaisiin totutuin sanakääntein, voi humoristisempi ”hankala mennä hakemaan välipalaa” ollakin tehokkaampi, ja ”tosi synnyttävä olo” antaa kuulijalle mahdollisuuden luoda itse mielikuva.

Välillä kipua saatetaan kertomuksessa kuvata oman toiminnan kautta, jolloin kyseessä ei kuitenkaan ole varsinainen kivun kuvaaminen, vaan kipu on vain osa tilannetta:

Sillon ku ootettiin taksii ni oli niinku, otti tosi kovasti, sit mä olin niinku

polvillani, ja sit samoten ku me seistiin siel Kättäris venaamas et ne tulee avaa sen käytävän oven, ni sit mä siel vaa jotain kieriskelin. (H3)

Kipua kuvataan sitä kautta, millainen vaikutus sillä on omaan olemiseen. Kertoja kuvaa sitä, että synnytyskipun vuoksi ei pystynyt seisomaan, ja toisella kertaa kipu sai hänet kieriskelemään. Kipua ei edes tarvitse mainita, ei tarvitse sanoa, että ”en pystynyt kivulta seisomaan” tai ”kieriskelin kivusta”. Kivun voi ajatella olevan niin itsestään selvä osa synnytystä, että sitä ei sen vuoksi aina kuvata kertomuksessa.

Kysyessäni erikseen varsinaisen kertomuksen jälkeen listan kysymyksiä, kysyin myös, miten henkilö itse kuvailisi synnytyskipua. Tässä kysymyksessä kuvailu oli monisanaisempaa ja kipua myös kuvailtiin voimakkain ja tehokkain sanoin, kuten seuraavissa esimerkeissä:

Pistävää, viiltävää, voimakasta. Ehkä mä kuvailisin että tosi niinku läpitunkevaa. Se vaan TULEE, et sitä ei pysty jotenki estämään. Ja voimakas, niinku mulle sellanen, sana joka sitä kuvaa. Ja mä koin sen jotenki... niinku, ahdistava on ehkä väärä sana, mut vähän ku lamauttava, ku sitä ei yhtään pysty niinku hallitsemaan. Ehkä se jotenki sit siinä jatkuvuudessaan, et jos tietäis et kuin kauan se jatkuu, ni pystyis paremmin suhtautuu ja niinku tsemppaa, mut ehkä se epävarmuus ku sitä ei tiedä et onks tätä viel tunti vai onks tätä päivä vai kuin kauan tää viel kestää. (H2)

No, se oli kauhein kipu mitä mä oon ikinä kokenu ja kauhein kokemus ikinä. Sellast ei ois osannu odottaa vaikka tieski. Iha hirvee kipu selässä, et se oli ihan niinku tulessa. Et tosiaan se jää suoraan päällä ei auttanu. Ja sitte ku ponnisti ni se kipu ei niinku, et se supistus vaan niinku lisäs sitä kipua, mut ei tullu tarvetta ponnistaa, niin mun mielest se kipu vaan lisääntyi sen ponnistuksen aikana. Niin, se oli vaan niinku ihan helvetillistä. Ihan kamalaa. (H6)

Mä muistan et mä vertasin sitä kuukautiskipuun sillee et se voimistu sillee vähän kerrassaan. Et siinä ei ollu ollenkaan sellasia selviä rajoja siinä supistuskivussa, ku mä olin kuvitellu. Et se ei ollu semmonen et kipua ja ei-kipua, vaan se oli enemmänki semmone aaltoileva, et mä tajusin et mullon nyt jonku verran kipua ollu jonkun aikaa ja se oikeestaan pahenee. ja sit se helpotti sillee vähän kerrassaan. Et se ei ollu mikään niinku sähköisku se kipu ollenkaan. Mun mielest poltto on jotenki hassu sana, et must se on enemmän semmost lihasjännitystä, niinku, lihaskipuahan se ON. Ainaki niinku avautumisvaiheen kipu. Et se tosi paljon muistutti kuukautiskipua.

Ja ponnistusvaihees, siin oli, siin oli just semmonen venymisen, semmonen venyttävä ja nitistävä kipu, ja semmonen että, et kohta voi revetä jotain [naurahtaa]. Ei mulle kyl muistaakseni tullu mitää repeemiä kummallakaa kerralla, et ekalla kerralla tehtii se episiotomia ja tokalla kerralla ei mitään. Se oli semmonen niinku kiristävä se ponnistusvaiheen kipu. (H4)

Haastatellut kuvailevat synnytyskipua voimakkain, kuvailevin sanoin ja palaavat kerronnassa synnytyshetken ruumiillisiin tuntemuksiin, mutta toisaalta analysoivat sitä myös. Kipuun liitetyt adjektiivit ovat dynaamisia, kivun olemusta kuvaavia, jotka kuvaavat sitä, miten kipu etenee ja millainen se on olemukseltaan. Toisaalta kipua kuvataan omien ruumiillisten tuntemusten kautta, miltä kipu on synnyttäjstä tuntunut. Kipu kuvataan, ja on kertomusten perusteella koettu hallitsemattomana luonnonvoimana, joka kajoaa omaan kehoon, ei siis niinkään oman kehon tuottavana voimana tai reaktiona, mitä se kuitenkin lääketieteellisesti ajateltuna on. Toisaalta itse kertomuksissa kuvattiin myös paljon onnistunutta kivunlievitystä, jolloin itse kertomuksissa kipu ei tunnu niin hallitsemattomalta, millaisena sen olemus tässä on kuvattu. Joskus synnytyskipu ei edes ole niin kova, mitä on odottanut:

Mä olin jotenki jotenki odottanu just semmost jotain out of this world helvetillistä kipua mikä ei ole tästä maailmasta, ja sit se oliko vaan semmost niinku, kovaa, mutta tämänmaailmallista kipua, jonka pysty hanksaamaan, ja niin. (H3)

Kertojan kuvaus ilmentää sitä, että synnytyksistä puhuttaessa kipu hallitsee käsitystä siitä, mitä synnytys on, mikä oli saanut ensisynnyttäjän jopa odottamaan vaikeampaa kokemusta. Odotuksen (*out of this world*) ja varsinaisen kokemuksen (tämänmaailmallinen) rinnastus kuvaa kipua kuitenkin sellaisena, mikä on mahdollista sietää, vaikka se olikin kovaa kipua.

Tämä kivun tarkempi kuvailu kuitenkin ilmeni vasta kertomusten ulkopuolella erillisen kysymyksen yhteydessä. Varsinaisissa kertomuksissa sitä joko kuvailtiin vähemmän tai ei ollenkaan. Voi olla, että ajallinen etäisyys synnytykseen ei enää nosta synnytyskipua keskiöön, koska kenelläkään haastatelluista ei ollut esimerkiksi kivun suhteen traumaattista synnytystä, ja muutenkin kaikkien haastateltujen näkemys synnytyksistään oli se, että ne olivat menneet hyvin (jopa

ne, joissa oli dramaattisia tilanteita tai huolta vauvasta), ja ne olivat pääsääntöisesti hyviä kokemuksia. Tämä taas voi johtua siitä, että tämänkaltaisiin tutkimuksiin ehkä ilmoittautuu helpommin niitä kertojia, jotka muistelevat mielellään synnytystään ja haluavat puhua siitä. Toisaalta jos aineisto olisi laajempi, olisi mukaan varmasti tullut myös toisentyyppisiä kertomuksia. Voi olla, että itsestäänselvää asiaa eli synnytyskipua ja sen voimakkuutta ei tule aina erikseen kuvatuksi. Voi myös olla, että kertojat eivät halunneet kertomuksissaan korostaa synnytyskipua, vaan jotain muuta. Della Pollockin mukaan synnytyksen kulttuurinen representaatio korostaa kipua ja naisen avuttomuutta kivun vallassa (Pollock 1999: 140). Voi siten olla myös tietoinen valinta haluta nähdä oma synnytys toisin.

Toisaalta synnytyskipu on jollain lailla melkein kaikissa kertomuksissa läsnäoleva elementti, koska monessa kertomuksessa merkittävä osa kertomuksen toimintaa käsittelee kivun kokemista ja sen kanssa selviytymistä, kivun hoitamista tai synnytyskipuun suhtautumista. Eeva Itkonen on tehnyt samanlaisen havainnon omassa gradussaan. Hänen tutkimissaan synnytyskertomuksissa kipu saatettiin kesyttää (hallita ja poistaa) tai merkityksellistää uudestaan (Itkonen 2016: 62). Kivun kesyttäminen tarkoittaa kipua helpottavaa omaa toimintaa tai käytössä olevien apukeinojen hyödyntämistä, merkityksellistäminen puolestaan kivun näkemistä hyvänä, koska se vie synnytystä eteenpäin. Omassa aineistossani kipu on läsnä usein jopa niissä kohtauksissa, joissa käsiteltiin muita teemoja. Tapahtumat tai henkilöiden väliset tilanteet liittyä kivunlievitysmenetelmiin tai muuten kivun kanssa toimiseen.

Synnytyskivusta puhuttaessa on tietenkin aina syytä muistaa myös se, että jokainen synnytys on erilainen ja myös jokaisen kokema synnytyskipu on erilaista, ja siihen vaikuttavat monet asiat niin synnytyksen etenemisestä, kivunlievityksestä ja muusta saatavilla olevasta avusta. Synnytyskivun erilainen kuvaus eri kertomuksissa kuvastaa siis myös synnytyskivun erilaisia olemuksia. Toisaalta sama ihminenkin voi kuvata sitä eri tilanteissa eri tavoin.

Yhden synnytyskertomuksen alussa kuvataan pitkästi ja elävästi synnytyssupistusten alkua – kertoja oli aikeissa mennä äänestämään ja sen jälkeen synnytysvalmennukseen, kun supistukset alkoivat kotona.

Noo, sit vielä aina ku tuli se tauko ni olin et ei, kyllä mä pystyn menee äänestämään ja sitte ku tuli supistus ni ei, nyt ei pysty et äkkiä kotiin. Ja soitin miehelle ja laitoin tekstiviestiä jo sieltä metrosta ja vaihdoin bussiin ja mietin et no menenkö tässä Hakaniemessä käymään äänestämässä, ja taas tuli supistus, et ei ei pysty, vaa äkkiä kotiin ja sauna päälle, et tässä menee viel monta tuntia ja näin. Ja sit menin kotiin. Ja meil oli itse asias viel vieraitaki tulossa kello viisi, ja sit miehen piti tulla kotiin siihen mennessä. Mä olin varmaan jo sielt bussist soitellu että nyt on varmaan synnytys käynnissä et alapa tulla, mut en kerennyt sit perua vieraita, ni vieraat oli sit siellä oven takana viiden, vai kuuden aikoihin ja tota, jouduttiin käännättää takasin, et .. on niinku synnytys käynnissä ja että josko otetaan sit paremman kerran uudestaan. (H5)

Synnytys kuvataan tässäkin toki hallitsemattomana ”luonnonvoimana” tai sen kaltaisena, mutta se kerrotaan pikemminkin muuten kuin kehollisesti – miten se vaikuttaa tavallisiin, arkisiin toimintoihin. Tätä kautta ilmennetään sekä synnytyksen alkua ja sen etenemistä, kivun kokemusta (kun kertojan aikomus äänestämisestä vaihtelee sen mukaan, oliko supistus vai suvantovaihe) ja toisaalta synnytyksen etenemistä omalla painollaan niin, ettei voinut tehdä muuta kuin toimia sen mukaisesti. Kertomuksessa tämä toki ilmentää kivun lisäksi myös omaa henkistä siirtymää kohti synnytystä – metromatkan aikana kertoja oli vielä puoliksi kiinni muissa asioissa, kunnes lopulta teki kotiinlähdön ja saunan lämmittämisen myötä siirtymän kohti juuri alkanutta uutta kokemusta.

8.3 Synnytyskertomuksen näkökulmat: kerrontatyyppit ja fokalisaatio

Kuten sisällöt, myös kertojan ääni oli erilainen eri kertomuksissa, mikä toki osittain johtuu henkilökohtaisista eroista kertojana, mutta osittain myös lähestymistavan valinta vaikuttaa kertojan ääneen – mistä näkökulmasta synnytyksestä kerrotaan, mistä näkökulmasta eri asioita tarkastellaan.

Kertojaposition on olennainen osa suullista kertomusta ja samalla lailla kertomuksen osa kuin sen rakenne, henkilöt, tapahtumat ja tyylikeinot.

Kertojaposition valinta vaikuttaa vahvasti siihen, millainen vaikutelma kuulijalle

tulee tapahtumista. Tutkiessani synnytyskertomusten kertojapositiona olen hyödyntänyt Pauliina Latvalan (2004) ja Laura Aron (1996) tutkimuksissaan käyttämiä jaotteluja kerrontatyyppien ja kerronnan elementtien suhteen. Nämä molemmat ilmentävät erilaisia kertojanääniä, mutta Latvalan jaottelu liittyy enemmän kertojan omaan näkökulmaan ja Aron jaottelu taas siihen, mihin suullisen kerronnan tyyppiin kertomus asettuu. Olen itse hyödyntänyt näitä näkemyksiä aineistostani löytyvien kertojapositionien analysoinnissa.

Pauliina Latvala on jaotellut erilaisia kerrontatyyppejä kertojaposition mukaan – hän erotti teksteistä muistelijan, pohdiskelijan, tarinankertojan, valistajan ja perustietojen antajan (Latvala 2004: 156). Latvalan mukaan erilainen kertojaposition ohjaa kertomuksen tulkintaa ja kuvastaa kertojan käsitystä omasta positionistaan suhteessa tekstin vastaanottajaan sekä tekstisisältöön. Vaikka Latvalan tutkimus käsittelee kirjoitettua aineistoa, on samantyyppiset kertojapositionit löydettävissä myös haastatteluaineistosta, ja kertojapositionit puolestaan liittyvät siihen, minkälaisia kertomukset sisällöllisesti ja rakenteellisestikin ovat. Haastatteluaineistossani osa kertojista keskitti tarinansa synnytyksen vaiheisiin, osa taas aloitti kertomuksensa jo raskausajalta. Kertomusten rakenne vaihteli siis todella paljon, samoin sisältö. Osa tarinoista vastaa informatiivisesti kysymykseen ja kuvaa synnytyksen vaiheet. Tarina ikään kuin kertoo faktat siitä, mitä tapahtui. Osa taas vastaa enemmänkin kysymykseen siitä, miten itse on kokenut tilanteen, miltä itsestä on tuntunut ja millainen synnytys on ollut kokemuksena. Tällaisessa tarinassa ei välttämättä tuoda niin selkeästi ilmi synnytyksen lääketieteellisiä vaiheita, tai sitten ne tuodaan, mutta tarina kerrotaan silti synnyttäjän kokemuksen kautta. Osa tarinoista pysyttelee siinä, mitä missäkin vaiheessa tapahtui ja miten synnytys eteni, kun taas osa tarinoista voi liikkua välillä synnyttäjän ajatuksissa, välillä se voi hypätä ajallisesti ihan muuallekin. Tarina voi edetä tapahtumien tai tuntemusten kautta. Se voi myös edetä niin, että kahden eri synnytyksen tapahtumat ja koetut tilanteet limittyvät ja linkittyvät toisiinsa. Tarinoissa voi olla anekdootteja, joissa kuvaillaan henkilöitä, toimenpiteitä tai tilanteita, ja tätä kautta ilmenetään synnyttäjän kokemusta. Omassa aineistossani henkilöiden tai tilanteiden kuvaus liittyi nimenomaan oman kokemuksen epäsuoraan kuvaukseen, silloin kun ei kuvattu suoraan omia fyysisiä ja henkisiä tuntemuksia.

Myös Laura Aro on jaotellut kuusi erilaista kerronnan elementtiä, joita omakohtaisessa kerronnassa voi esiintyä. Nämä ovat selvitys, kertomus, kuvaus, mielipide, perustelu ja muistelu. Samassa kerronnassa voi esiintyä ja yleensä esiintyykin näitä kaikkia. (Aro 1996: 65) Myös omassa aineistossani on havaittavissa näitä kaikkia. Se, mitkä kussakin kerronnassa ovat hallitsevia ja esiintyvät useammin, vaikuttavat kertomuksen etenemiseen ja sisältöön. Tämä auttaa hahmottamaan oman aineistoni vaihtelevuutta ja lienee merkittävä tekijä siihen, miksi ne vaikuttavat keskenään kovin erilaisilta, vaikka ne pääsääntöisesti etenevät samankaltaisten tapahtumien puitteissa. Kertomuksista lyhyin oli raportinomaisen kertaus synnytyksen etenemisestä, kun taas pisimmät olivat yli tunnin mittaisia muisteluita, jotka sisälsivät draamallisia kohtauksia, kannanottoja ja ajallisia siirtymiä muistosta toiseen. Voikin sanoa, että mitä enemmän omakohtainen kerronta sisältää kertomusta tai muistelua, sitä polveilevampaa ja rakenteeltaan vaihtelevampaa ja monipuolisempaa se on. Usein kertomuksen eri jaksot ovat keskenään erilaisia siten, että yksi jakso voi olla tapahtumien selvitys, toinen jakso tilanteen kuvaus, kolmas mielipiteen, oman näkemyksen esittäminen, ja osa kertomuksen jaksoista taas on tarinallisempia kokonaisuuksia, kertomuksia, joissa kuuliija eläytyy kerrottuun tilanteeseen, tai sitten nykyhetkestä käsin aihetta käsitteleviä muisteluita.

Latvalan ja Aron jaottelemat kerrontatyypit voivat täydentää toinen toisiaan. Esimerkiksi tarinankertojan ja perustietojen antajan positio tuottaa kumpikin erilaisen kuvauksen tai muistelun. Näitä voi myös varioida omassa kerronnassa: Saman kertojan tarinassa voivat vaihdella erityyppiset jaksot niin, että joissain kohdin jokin lähestymistapa on hallitsevampi kuin toisessa – esimerkiksi vaikka kyseessä on omakohtainen muistelu, saattaa välillä keskeiselle sijalle nousta oma mielipide tai kritiikki, ja välillä keskitytään omiin tuntemuksiin synnytyksessä, kun taas välillä tarina voi keskittyä henkilöiden välisten tilanteiden dramatisoituun kuvaukseen. Tällainen eri lähestymistapojen vaihtelu ja luova käyttö on kerronnallinen tehokeino, joka ohjaa kuulijan tulkintaa tarinasta. Saman kertomuksen voi toki myös tulkita eri tavoin, ja samassa kertomuksessa voi limittyä erilaiset kerronnan elementit tai kertojan näkökulmat. Seuraava kertomus etenee kronologisesti synnytyksen lääketieteellisen kulun ja sen hoidon kautta,

mutta kertoja kommentoi jatkuvasti tilanteen etenemistä ja synnyttäjän saamaa kohtelua:

Se oli tosi, se oli hirveen kivuliasta, se oli ihan kauheeta, mun oli tarkoitus synnyttää ilman lääketieteellistä kivunlievitystä mutta mä sit otin sen epiduraalin. Se ei mua haitannu, et en mä niinku kokenu et mä menetin jotain siinä. Ja.. no... se ponnistusvaihe oli tosi pitkä, se oli kaks tuntia, mut siihen synnytyskertomukseen [sairaalan epikriisi] kirjoitettiin et se oli alle tunti, mikä ei pidä paikkaansa. Se on kai nitte tilastojen takia. Sillee hyvä että ne anto mun ponnistaa niin pitkään, tai se kätilö, mut siis mä en tiä miksei sitä vaan sit kirjoiteta sinne synnytyskertomukseen. Varmaa sen takii ei tullu mitään isoi repeemiä tai sellasta. No sitte... sitte ku se kätilö ei niinku kertonu tarpeeks, et missä vaiheessa mennään, mä olin kirjottanu siihen synnytystoivelomakkeeseen tai siihen paperiin että, et mä toivon et mua koko ajan informoidaan siitä et missä, missä niinku mennään. Mutta ku mä alotin sitä ponnistamista, tuntu et mitään ei tapahdu, ja et mä en niinku pysty synnyttämään tätä, ja siin oli aika kauhee sellanen niinku toivottomuus. Niin se kätilö ois voinu sanoo et se on luonnollista ja se alkaa täst niinku sujuu niinku paremmin jossain vaiheessa. (H6)

Tässä tarinassa on muistelijan näkökulma. Kertoja ottaa jälkikäteen kantaa ja tarkastelee tilannetta kertomushetkestä käsin. Toisaalta hän myös kyseenalaistaa hoitohenkilökunnan auktoriteettia ja toimintaa. Tämä synnytystarina on kaiken kaikkiaan kerrottu lyhyesti ja kompaktisti. Kertomuksessa korostuu synnyttäjän kokemus, mutta toisaalta kertomus pitäytyy faktoissa ja analysoi tilannetta jälkikäteen. Lisäksi se on kronologisesti ja synnytyksen vaiheiden kautta etenevä.

Kertojaposition ja kertomuksissa esiintyviin näkökulmiin liittyy fokalisaation käsite. Fokalisaatio tarkoittaa eläytyvää näkökulmaa, josta käsin kertomus kerrotaan tai koetaan, ja se voi toteutua visuaalisen, kognitiivisen, emotiivisen ja/tai ideologisen ulottuvuuden kautta. (Savolainen 2015: 94–95; Rimmon-Kenan 1983: 92). Lea Laitinen on kiteyttänyt fokalisaation seuraavasti: ”Se tarkoittaa sitä kuka kertomuksessa puhuu ja näkee, esitetäänkö tapahtumat kertojan vai tarinan henkilöiden hahmottamina (Laitinen 1998: 103).” Ulla Savolainen erottaa fokalisaation kuitenkin näkökulman kanssa rinnakkaiseksi, sillä fokalisaatio ei välttämättä ole kertojan oma tai sen hetkinen näkökulma (Savolainen 2015: 94). Myös Schlomith Rimmon-Kenan korostaa fokalisoinnin ja kerronnan erillisyyttä, vaikka ne hänen mukaansa voivat joskus yhdistyäkin (Rimmon-Kenan 1991: 95–

98). Rimmon-Kenan erottaa sisäisen ja ulkoisen fokalisoinnin, joiden ero on se, että sisäisessä fokalisaatio tuotetaan kertomuksen tapahtumista käsin ja ulkoisessa fokalisaatiossa näkökulma on tapahtumista erillisen kertojan. Joskus nämä voivat myös yhdistyä. Fokalisaation kautta voidaan esimerkiksi eläytyä aikaisemman kokijaminän näkökulmaan tai kertoa muisto nykyhetken näkökulmasta (Savolainen 2015: 197–200).

Ja sit must tuntu et sen jälkeen ku se vauva oli otettu pois, ni sit siin leikkaukses meni viel aika pitkään, siin meni viel joku tunti, ku alko se takas kursiminen, ni sit alko tuntuu et, tuli yhes vaihees hirveen kylmä et mä vaan niinku tärisin, ja must tuntu et mä olin, et mul oli LUNTA mun sisälmys täys, ja sitte se kiva anestesialääkäri sano että nyt mä annan sulle tätä mun lempilääkettä, et täst tulee semmonen olo ku ois juonu pari lasia punaviiniä, ja sit se anto, ja sit mul oli taas tosi lämmin ja hyvä olo. (H1)

Tässä kertomuksessa näkökulma on muistelijan, nykyhetkestä käsin, mutta kertojan voimakas eläytyminen synnytyshetken tilanteeseen välittää kuulijalle sen hetkisen kokemuksen ja tuntemuksia. Tämänkaltaisen sisäisen ja ulkoisen fokalisaation yhdistyminen on oman aineistoni synnytyskertomuksissa aika tavanomaista – se toistui kaikissa ainakin jossain muodossa. Se myös on toimiva tehokeino välittää kuulijalle oma kokemus muistona, jota kuitenkin voi värittää nykyhetken omat näkemykset.

Fokalisaation vaihdoksilla kertomuksiin saa myös toisella tavoin kokemuksellisuuden vaikutelmaa (Savolainen 2015: 95, 109). Näkökulmien vaihdoksilla kertomuksiin tulee erilaisia tasoja ja sävyjä, ja toisaalta kertomus välittyy kuulijalle monipuolisemmin. Fokalisaatio antaa kertojalle mahdollisuuden toisaalta varioida ja tulkita itse kertomustaan, mutta toisaalta se antaa myös monipuolisempia tulkinnan ja ymmärtämisen mahdollisuuksia kuulijalle, koska kertomuksen sisäiset fokalisaatiot voivat olla jopa keskenään ristiriitaisia, mutta silti yhtä lailla totta, kuten seuraavassa esimerkissä:

[Puolison nimi] leikkas napanuoran. Mullon sit sellanen mielikuva siitä napanuoran leikkaamisesta niinku mä oisin leikannu sen ite, semmonen että pienet hassut sakset ja sellanen ällöttävä niinku lihainen naru joka ei taho katketa ja on sitkeä, mut... voi olla et siit kuulu joku ääni tai sit mä vaan eläydyin jotenki tosi

paljon siihen et miltä sen täytyy tuntua kun leikkaa napanuoran. Siin ei ollu mitään symbolista, musta se oli vaan ällöttävä. Napanuorat on ällöttäviä. (H4)

Kertoja muistelee ja tulkitsee toisaalta nykyajasta käsin napanuoran leikkaamistilannetta todeten, että oma muisto on todennäköisesti valheellinen, mutta samaan aikaan hän eläytyy muistonsa kuvaten sitä varsin fyysisesti – kuulijalle välittyä vahva ja uskottava tunne siitä, miltä napanuoran leikkaaminen on saksia pitelevissä sormissa tuntunut. Tällainen muiston ja myöhemmän tulkinnan välinen ristiriita antaa kuulijalle mahdollisuuden hyväksyä ne molemmat, ja saman kertomuksen osina ne kertovat kumpikin omaa tarinaansa. Fokalisaation vaihdoksesta johtuen ristiriita on mahdollista hyväksyä ilman, että olisi pakko saada tietää, miten asia oikeasti tapahtui. Toisaalta kertojalle muisto on joka tapauksessa totta, vaikka itse tapahtuma ei faktisesti olisikaan tapahtunut muiston mukaisesti – ja tällöin se on olennainen osa kertomusta (Naarminen 2018: 77).

Synnytyskertomuksissa esiintyi paljon kokemushetken ja kerrontahetken näkökulmien vaihtelua. Fokalisaation kautta kertoja voi välittää kuulijalle tuntemuksiaan ja saada kertomuksiin kokemuksellisuuden vaikutelmaa. Näkökulmien vaihdoksilla kertomuksiin tulee erilaisia tasoja ja sävyjä, ja toisaalta kertomus välittyy kuulijalle monipuolisemmin.

Yleensä aineistoni kertomuksissa fokalisaation vaihdokset tarkoittavat liikkumista kertojaminän ja synnyttäjän näkökulmissa, mutta joitain poikkeuksia on. Yhdessä kertomuksessa eläydytään vauvan näkökulmaan aiemmin mainitussa kohdassa, jossa vauvan päähän kiinnitettiin synnytyksen etenemistä seuraava laite, mikä oli voimakas näkökulma:

Koska se on hyvin sellanen temperamenttinen ja vastustaa kaikenlaisia toimenpiteitä, ni ku se on mahassa ja sille ruvetaan yht’äkkiä niinku päähän poraamaan jotain juttua, ja sit sitä niinku porataan uudestaan ja uudestaan [naurua] ... Mä en sillan sitä tajunnu mut jälkikäteen mä oon miettiny et vähänkö se siitä joutu niinku pinteeseen ja paniikkiin, et sitä aletaan päähän yhtäkkiä jotain laitetta niinku porata. (H7)

Aineistossani oli vain pari esimerkkiä, joissa eläydytään vauvan näkökulmaan tai yleensä mietitään sitä – ylläolevan lisäksi vähän samansuuntainen esimerkki on sivulla 48 olevassa aineistositaatissa, jossa syntymässä olevasta vauvasta todetaan, että tämä ei vielä tiedosta syntymäänsä. Vauvan näkökulmat eivät omassa aineistossani ole yleisiä, mutta koska aineistoni on niin pieni, on vaikea sanoa, saatettaisiinko laajemmassa aineistossa vauvan näkökulmaa käyttää enemmän eri asioiden tai tilanteiden kuvaamiseen.

Välillä tapahtumien etenemistä kuvataan myös muiden henkilöiden näkökulmasta. Nämä tilanteet ovat joko sellaisia, joissa tapahtumien kuvaus on tehokkaampaa tai dramaattisempaa, välillä taas niiden myötä kuvataan henkilöiden välisiä tilanteita tai verrataan eri kokemuksia. Yksi kertojista otti mukaan puolison näkökulman:

Se oli ottanu kännykällä myös kuvii siit vauvasta ja se kerto siit millasta oli ku se tuli sieltä ja miten paljon se oli pelästyny sitä, ku se odotti semmoses odotustilassa ja siin oli toinen vastasyntyny jonku isän sylissä keinutuolissa, ja oli semmonen täysaikaan vauva, ja sit sielt tulee se meiän vauva jonku lääkärin käsissä, joka on ihan semmonen räpäle. Ja sit se sano et se oli iha hirv... siis, se on ehkä nyt enemmän sitä kuvaillu et se oli niin peloissaan ja varma et se ei voi selvitä, koska se oli niin pieni. (H1)

Synnyttäjän puolison kokemus odotushuoneessa ja oman vauvan pienuuden ymmärtäminen toiseen vastasyntyneeseen verratessa korostaa kertojan jo omasta näkökulmastaan kertomaa huolta ja tilanteen dramaattisuutta. Puolison näkökulma myös korostaa tässä tarinassa tilanteen kokemista yhdessä, kun molemmat ovat tahoillaan samojen huolien ja ajatusten äärellä. Koska samassa kertomuksessa on kuvattu paljon myös kertojan omaa huolta ja pelkoa, on toisaalta puolison kokemana samojen tunteiden välittäminen kuulijalle myös oman kokemuksen vahvistamista.

Monessa synnytyskertomuksessa siirrytään välillä kuvaileviin jaksoihin. Seuraava katkelma on kertomuksesta, jonka lopussa kerronta irtautuu muun tarinan kronologiasta yhteen episodiin. Synnyttäjä halusi synnytyksen videolle, mutta koska doula pääsi työkiireiden vuoksi saapumaan paikalle myöhässä, hän ei enää ehtinyt tutustua kunnolla videokameraan, eikä synnyttäjä enää ollut siinä tilassa, että olisi pystynyt opettamaan videokameran käyttöä.

Mä olin pettynyt et se tuli niin myöhään, ja sit tän takia just ku lapsi oli syntymässä, ni käyti pyytää lääkärit paikalle, ja ku mä painoin sitä nappia, ni tää video pätäkäs. Ja siinä oli täydellinen kuva, lapsen pää ois näkynyt ku se tulee sieltä, ja lapsi niinku huus jo ku sen pelkkä pää oli ulkona, ni se ois ollu vaa niin hienoa saada se videolle. Plus siin kuulu viel semmost linnunlaulua taustalla. Ja sitte tää vauva niinku, räähky sillee niinku joku lintu, ni mua harmitti ku sitä ei tullu sitte videolle. (H6)

Kertoja itse toteaa videoepisodista ennen sen kertomista: ”mitä vois sanoo, niinku turhamaisuudet heittomerkeissä”. Tässä kuitenkin on vahva hetken kokemuksellisuus – linnunlaulu syntymähetkellä, lintusymboliikka syntyvässä lapsessa, ja samaan aikaan hetken hallitsemattomuus ja toisaalta myös muihin ihmisiin liittyvä asioiden toimimattomuus. Toisaalta taas viittaus ”turhamaisuuksiin” kommentoi tilannetta jälkikäteen – turhamaisuus voi olla joko jälkiviisasta itseironiaa tai sitten viittaus muualta koettuun asenteeseen. Vaikka tarina kerrotaan sen kautta, miltä synnyttäjistä on tuntunut, on näkökulma nykyajassa ja aina välillä kertoja ottaa kantaa, kritisoikin ja tulkitsee tapahtunutta:

Mutta ku mä alotin sitä ponnistamista, tuntu et mitään ei tapahdu, ja et mä en niinku pysty synnyttämään tätä, ja siin oli aika kauhee sellanen niinku toivottomuus. Niin se kätilö ois voinu sanoo et se on luonnollista ja se alkaa täst niinku sujuu niinku paremmin jossain vaiheessa. Et ku mä en vaan, ne supistukset sattu ihan sairaasti ja mulle ollu sitä ponnistuksen tarvetta. Ni se oli niinku, siis kauheeta. Ja tota... oli tosi epätoivosta. - - - No sitte oli kaikkee niitä, mul oli doula, kivunlivitys, niinku välineet mukanani ja sit mä pyysin jotain kylmii kääreitä ja sit mä muistan et mä pyysin niinku pakastettua rasvaa. Mä sain sen mut mä olin et voiks täst ottaa jonku niinku pois, välikappaleen, et tarttee niinku olla kylmempää ja sit ei siin ollu ees mitään. Oli vaan niin hirveet kivut vatsassa. (H6)

Kertoja kuvaa tilanteita nykypäivän näkökulmasta, mutta vaikka hän pitäytyy raporttoivassa kerrontatyyliässä, hän kuitenkin tuo omaa näkemystään esiin mielipidetasolla ja ottaen kantaa sairaalan toimintaan. Monessa kertomuksessa kuulijan kiinnostus vangitaan joko tarinallisuudella tai tilannekuvauksilla, mutta tässä se tehdään omien tuntemuksien kertomisen kautta. Vaikka ne kerrotaan melko pelkistetysti, voi olettaa esimerkiksi muiden synnyttäneiden saavan tilanteesta kiinni. Kokemusten jakamisessa voi ajatella vähemmän kuvailun

riittävän, kun kaikki ymmärtävät, mistä on kyse kun ”sattuu ihan sairaasti” tai toivottomuus, kun pitäisi ponnistaa, mutta ei tiedä, kuinka – tai ainakin kerrontatilanteessa varmaan on oletus, että kuulija ymmärtää. Oletettu kuulija on myös perillä synnytystapoihin liittyvään muuhun keskusteluun, sillä maininta epiduraalin ottamisesta (”en mä niinku kokenu että menetän siinä mitään”) on oma kannanotto tähän.

Toisaalta tarina voi olla polveileva ja alkaa jo raskausajan tapahtumien ja valmistautumisen kuvaamisena, ja edetä erilaisten tapahtumien ja kohtaamisten kautta. Joissain tarinoissa on tarinallisia kohtauksia, dialogia, jopa näkökulman vaihdoksia, aikahyppyjä ja tyyllillisiä vaihdoksia analyyttisestä kuvailevaan. Usein kuitenkin jokin näkökulma on kertomuksessa hallitseva ja muut ovat kerrontaa elävöittävää ja omaa näkemystä esiin tuovaa kerronnallista vaihtelua.

Esimerkiksi informatiivisessakin tekstissä saatetaan poiketa asiakeskeisyydestä. Yksi kertomuksista loppuu tässä luvussa sivulla 41 siteerattuun lyhyeen episodiin syntymähetkestä (H6). Synnyttäjä oli halunnut, että synnytys videoidaan, mutta doulan myöhästymisen vuoksi videokameraan ei ehditty tutustua ennen vauvan syntymää. Näin ollen videoiminen ei ihan onnistunut. Kertomuksessa on jo aiemmin listattu asioita, jotka ovat menneet jotenkin eri tavoin kuin synnyttäjä oli suunnitellut, tai jotka olivat yllättäneet jollain lailla. Kertomuksen loppu on muusta kertomuksesta poiketen visuaalisesti kuvattu, lyhyt episodi, jossa syntynyt vauva vertautuu lintuun. Erilaisten yllätyksellisten tapahtumien ja tilanteiden päätteeksi tekniikka pettää ratkaisevalla hetkellä, mutta vaikka kuvaa ei saatu videolle, on se kerrottu – ja selvästi jäänyt mieleen – erittäin elävästi. Kertoja on aiemmin kuvannut synnytystapahtumaa erilaisten kontrolliin liittyvien elementtien kautta, kuten tutkimukset ja lääkitys, sekä sen kautta, onko kontrolli pysynyt synnyttäjällä itsellään. Kokonaisuudessaan kertomuksessa asettuvat vastakkain hallitsemattomalta luonnonvoimalta vaikuttava synnytystapahtuma sekä ihminen, joka yrittää luotsata tilannetta parhaaksi katsomallaan tavalla. Lopulta vauva, uusi ihminen, rinnastuu luontoon, ja tuo siten kertomuksessa synnytyksen myös osaksi luontoa, mitä se tietysti onkin. Tämä ei ehkä ole kertojan tietoinen tarkoitus, mutta toisaalta luontoelementtien käyttö ja myyttiset elementit tarinassa on myös opittua tarinankerrontaa, ja tällaisten elementtien

kautta on jo saduissa ja muussakin kerronnassa opittu ilmaisemaan ja tulkitsemaan asioita.

Tiina Pöyhönen on havainnut synnytyskertomuksissa usein myyttisiä elementtejä ja luonnonilmiöitä vertauskuvana (Pöyhönen 1989: 102). Näin ollen tulkitsemalla, että halussa tallentaa vauvan syntymähetki linnunlaulu taustalla on merkityksen ja kokemuksen hakemista tilanteesta – ja siitä kertominen ilmentää halua välittää kuulijalle kokemuksen syvälinen merkitys. Kuulija pystyy käsittämään harmintunteen, kun videokamera pätkii väärällä hetkellä, koska kuulija pystyy käsittämään hetken ainutkertaisuuden ja myös luontoelementtien mukanaan tuomat lisämerkitykset, joissa voi nähdä jopa runollisuutta.

8.4 Kertomuksen henkilöt

Synnytyksessä on pääsääntöisesti mukana vähintään kätilö ja joko puoliso tai muu tukihenkilö, joskus muitakin henkilöitä, mutta synnytyskertomuksessa henkilöiden esiintyminen vaihtelee. Henkilöillä on kuitenkin oma merkityksensä kertomuksissa. Laura Aro kirjoittaa väitöskirjassaan oman tutkimuksensa haastatteluiden henkilögalleriasta: ”[H]enkilögalleria osoittaa muun muassa ankkuroitumista itsestä toisiin, toisista itseen tai kumpaankin suuntaan tai ei kehenkään.” (Aro 1996: 69) Se kuvastaa henkilöiden merkitystä muistelukerronnassa suhteessa kertojaan itseensä. Jopa lyhyesti mainittu henkilö on kertomuksessa olennainen. Ja myös henkilöiden funktio kertomuksessa vaihtelee samoin kuin se, millainen merkitys heillä on kertojalle tai kertomuksen päähenkilölle, tai esimerkiksi millainen yhteys kertomuksen henkilöillä on toistensa kanssa.

Aineistoni synnytyskertomuksissa henkilökavalkadi on aika suppea, eli kaikki synnytyksessä mukana olleet tai kohdatut henkilöt eivät esiinny synnytyskertomuksissa. Pääosin aineistoni kertomukset kerrotaan ja kuvataan synnyttäjän näkökulmasta, mutta edellisessä luvussa käsitelty fokaalisaation vaihdokset tuovat siihen erilaisia sävyjä ja painotuksia. Muitakin henkilöitä kertomuksissa toki esiintyy, joissain enemmän ja joissain vähemmän. Synnytyskertomuksissa esiintyvät henkilöt ovat synnyttäjä itse (kokevana,

kommentoivana, toimivana hahmona, mutta kertojaaänen kautta kuvattuna) sekä mahdollinen kumppani, doula eli tukihenkilö, kätilö, lääkäri sekä vauva.

Kertojaminä eli synnyttävä itse on ns. kaikkietävä kertoja (ks. esim. Kantokorpi, 2005: 151). Näkökulma on välillä nykyhetkessä muisteleva, välillä kerronta eläytyy synnytyshetken tapahtumiin. Välillä tapahtumiin otetaan etäisyyttä ja jopa kyseenalaistetaan oma muisto (ks. luku 8.3). Kertojaminä kuvataan yleensä oman toiminnan tai ajatusten kautta, jolloin se liittyy muihin henkilöihin tai replikointiin. Välillä itseä luonnehditaan muutenkin, kuten seuraavassa esimerkissä, jossa kuvaillaan myös henkilökuntaa:

Mut edelleen mul on jääny mieleen kaikista niist hetkistä siin synnytyksessä se, että ne kaikki oli niin mukavia. Ja ne kehu miten mä oon niin reipas ja kaikkee sellasta mikä teki mulle tosi hyvää siin tilanteessa, ja mul oli vähän sellanen lapsiolo, vaikka mul oli vähän sellanen äitiolo myös, jotain silt väliltä. (H1)

Tällainen kuvailu ilmentää kertomuksessa myös sitä, miltä synnyttäjistä on tuntunut ja miten synnytys on sujunut. Samalla kertoja positioi itsensä kuvatessaan lapsioloa ja äitioloa – hän on ollut tavallaan kahtaalla, toisaalta huolenpidon ja hoivan kohde, joka haluaakin tukeutua muihin, mutta toisaalta elämää synnyttävä ja lasta vastaanottava vanhempi. Näiden välimuoto kuvastaa synnytyksen liminaalitilaa ja toisaalta myös ensisynnyttäjän tuntemuksia uuden kokemuksen edessä. Henkilökuntaa kuvaillaan, koska kertojalle on ollut synnytyskokemuksessa merkittävää, että henkilökunnassa kaikki olivat ystävällisiä ja huolehtivia – sen myötä hänelle saattoi tulla kuvaamansa lapsiolo, jonka tulkitsen niin, että saattoi luottaa sairaalahenkilökuntaan ja antaa heidän huolehtia tilanteesta, joka synnytyksen aikana oli vaikea.

Kertomukset ovat hyvin erilaisia, mutta kaikista välittyy jollain lailla, vaikka lyhyestikin, synnyttäjän kokemuksia tilanteesta, eli pelkkää tapahtumakuvausta ei yksikään kertomus ole. Muiden henkilöiden osalta variaatiota on enemmän.

Kaikissa kertomuksissa muiden henkilöiden osuus ei ole kovin suuri. Joissain kertomuksissa muut henkilöt vain mainitaan lyhyesti muun toiminnan tai

tilannekuvauksen yhteydessä, esim. ”soitin pari kertaa Kättärillesi, mut sit **ne** oli sitä mieltä et ei, ei tarvi tulla, että kuulostat vielä niin reippaalta” ja ”**mun mies** soitti taksin”. Tässä ”ne” viittaa viittaa sairaalan kätilöihin, mutta sen enempää heidän tai toisessa lauseessa esiintyvän puolison läsnäolosta ei ole aiemmin kerrottu, vaan heidän läsnäolonsa tulee mainituksi tapahtumien kuvauksen kautta. Tässä kertomuksessa näkökulma painottuu vahvasti omaan kokemukseen ja omiin tunteisiin, jolloin muut henkilöt jäävät kirjaimellisesti sivuhenkilöiksi, taustahahmoiksi, vaikka ovatkin olleet itse tilanteessa synnyttäjälle tärkeitä. Tämä on taas esimerkki siitä, että kertomus ei välitä koko kokemusta ja koko totuutta kerrotusta tilanteesta, vaan kertomuksella on aina jokin näkökulma, se keskittyy johonkin puoleen tai joihinkin puoliin koetusta asiasta, jotka taas liittyvät siihen, mitä asioita kertomuksella halutaan viestiä.

Joissain kertomuksissa henkilöitä kuvaillaan tai henkilöiden välille muodostuu tarinallisia kohtauksia, jotka voivat olla pitkiä ja kertomuksessa hallitsevia. Muiden henkilöiden esiintyminen tarinoissa liittyi aineistossani pääsääntöisesti juuri tarinallisiin tai dramatisoituihin kohtauksiin. Usein nämä tilanteet olivat joko kertomuksen käänteitä, jonkin kerronnan osan huippukohtia tai esimerkiksi tilanteita, joita kertoja halusi kuvata tarkemmin tai joista hän halusi välittää esimerkiksi oman kokemuksensa tapahtumahetkellä.

Kun kävimme haastatteluissa läpi laatimaani kysymyspatteristoa, korosti useampi haastateltu puolison mukana olon merkitystä, mutta silti itse kertomuksessa puolisoista ei välttämättä puhuta paljonkaan. Esimerkiksi tilanteista hoitohenkilökunnan kanssa kerrotaan yksityiskohtaisemmin ja pitemmin. Joissain kertomuksissa kuitenkin kuvataan myös synnyttäjän ja puolison välisiä tilanteita.

No, sen jälkeen ku meille oli sanottu että nyt se vauva syntyy, ni ne lääkärit lähti siit huoneest pois, ja mä aloin itkee, ja mun mies sano, että kyllä se hyvin menee, et sä selviät siitä. Ja mä sanoin, et ei mua pelota et miten mä selviän, vaan mua pelottaa et se vauva ei selviä. Niin, sit se mua siin rauhotteli, mut sit se sano et [naurahtaa] mä meen nyt sikarille. Ja mä olin, että et voi nyt mennä sikarille, et mä tartten sua. Sit se oli, et ei ku mun täytyy mennä sinne sikarille nyt. Se polttaa siis sikaria eikä tupakkaa. Ja sit se lähti, mä olin facebookissa, meillon semmonen lukiokaveriporukka, seittemän naista, mä olin kirjottanu ku mä jouduin sinne ja ne oli tsempannu sieltä, ja sinne mä sit kirjoitin että [naurahtaa] nyt, kohta mennään

synnyttämään. Ja sit [puolison nimi] tuli takas, ja se haisi ihan oksennukselle, ja mä olin et ootsä oksentanu [naurahtaa], ja tajusin, et se oli tosi järkyttyny ja se oli et ei ei, mä vaan kaadoin kahvit päälle, ja siis se oli iha jotenki tällanen, ja sit se oli sillee, et mä vaan tajusin siel sikarilla et mitä mä tääl teen, munhan pitää olla sun tukena. Ja sit se oli tullu takas. (H1)

Tässä kuvataan toisaalta kertojan ja puolison välistä tilannetta, toisaalta kuvataan koko synnytystä edeltävän tilanteen dramaattisuutta sitä kautta, miten kertojan puolison reaktio muuttuu. Aluksi puoliso on kannustanut ja yrittänyt luoda optimismia, mutta kerronnan edetessä käy ilmi, että hän on yhtä peloissaan, mutta on halunnut peitellä sitä keisarileikkausta odottavalta kumppaniltaan, oletettavasti, ettei huolestuttaisi tätä, mutta varmaan myös sen vuoksi, että hänen osaltaan tilanteen käsittely on ollut vielä kesken. Puolison ollessa tupakalla kertoja mainitsee lähettäneensä kavereilleen viestin, jonka sanoma ei ilmennä kuitenkaan tilanteen dramaattisuutta ja pelottavuutta. Tämä luo kontrastia tilanteeseen puolison kanssa, ja lopulta kerronta korostaakin sitä, että tuleva äiti ja isä ovat tilanteessa yhdessä – epätietoisina ja peloissaan, mutta yhdessä. Tätä edeltää tilanne, jossa kertoja itse on kokenut puolison pakenevan tilannetta, mutta vasta tämän tullessa tajuaa itsekin toisen tehneen sen ollakseen lisäämättä toisen huolta – tätä ilmentää kertojan oma ymmärrys, että puoliso on oksentanut (oletettavasti, koska on ollut niin huolissaan), mitä tämä kuitenkin peittelee. Jälkikäteen kerrottuna tilanne ilmentää puolison halua olla henkisesti vahva tilanteessa, jossa itsestä tuntuu oikeasti ihan muulta. Puolison repliikki ”mitä mä tääl teen, munhan pitää olla sun tukena” ilmentää kertojalle tärkeää viestiä siitä, että toinen kerää peloistaan huolimatta omat voimansa ja keskittyy kumppaniinsa vaikealla hetkellä. Kertomuksessa se kuvastaa myös kumppanin läsnäolon merkitystä.

Tässä kertomuksessa kerrottiin asioita paljon myös puolison kannalta tai hänen näkökulmastaan, ja monia tilanteita kuvattiin myös siten, miten ne on koettu yhdessä. Kertomus välittää vahvan kokemuksen keskosvauvan tuoreena vanhempana toivon ja pelon risteillessä mielessä. Siinä, missä joku toinen kertomus saattaa painottaa synnyttäjän omaa selviytymistä, tämä painottaakin vauvan selviytymistä sekä tilanteita, kokemuksia, ajatuksia ja tunteita, joita sitä ennen on käyty läpi. Silloin kertomuksessa kuvatut tilanteet puolison kanssa kuvaavat paitsi vanhemmaksi tuloa ja vanhemmuuden alkua epävarmassa

tilanteessa, myös sitä, miten eri vaiheessa kumpikin käsitteli eri asioita, toisaalta yhdessä, toisaalta omassa mielessään. Ja kuten yllä siteerattu kohta, jossa puolisolta saatetaan myös peitellä oman huolen voimakkuutta, ilmentää kertomuksessa tilanteen vakavuutta, jonka käsitteleminen on itse tapahtumahetkellä vaikeaa. Myös kertojan naurahdukset kuvaavat jälkikäteen muodostunutta ymmärrystä – silloin puolison lähteminen sikarille tuntui kohtuuttomalta, nyt hän ymmärtää, mitä siinä oli taustalla. Ja lukiokaverille kirjoitettu neutraali viesti tuntuu absurdilta, kun tilanne on oikeasti ollut pelottava.

Hoito henkilöstön kuvailu vaihtelee jälkeensä esitetystä kritiikistä positiiviseen kuvaukseen. Välillä hoito henkilökuntaa vain kuvaillaan, kuten aiemmin tässä luvussa olleessa lainauksessa ”kaikki oli niin mukavia” tai toisessa kertomuksessa, jossa on kriittisempi suhtautuminen:

Mul oli taas jotenki sillee, ei mikään vastenmielinen kätilö tällä kertaa, ei tosiaankaan mikään sellanen joka ois niinku sanonu, että nyt teet näin ja nyt tähän ja tohon, mutta siis jotenki sellanen hissukka, joka...no... - - - siis, ei senkään kans vaan kemiat kohdattu kauheen hyv... tai sille ois sopinu jotenki toisentyypinen synnyttäjä niinku... paremmin. (H7)

Muiden henkilöiden, pääasiassa henkilökunnan kuvailu luo puitteita ja pohjustaa tapahtumien luonnetta sekä kuvastaa sitä, miltä henkilöstä itsestään on tuntunut. Ilmaisuihin ”sille ois sopinu jotenki toisentyypinen synnyttäjä” kuvastaa kertojan kokemusta henkilökunnan kyvyttömyydestä joustaa ja kohdata erilaisia, tässä tapauksessa hänenlaisiaan synnyttäjiä omine toiveineen. Kätilö, jonka kanssa eivät kemiat kohtaa, esitetään toisaalta selityksenä myös tulevalle tapahtumakuvaukselle, jossa asiat eivät menneet synnyttäjän toivomalla tavalla.

Välillä dramatisoidut kohtaukset henkilökunnan kanssa ovat keskeinen osa kertomusta, mutta joskus henkilökunta on mukana kertomuksessa sivuhenkilöinä ja vain pieninä anekdootteina, kuten esimerkiksi seuraavassa katkelmassa, jossa henkilön nimeltä Herra Nieminen [nimi muutettu] kautta kerrotaan pieni, kuulijaa viihdyttävä anekdootti:

Sinne tuli semmonen kummallinen hahmo, jonka nimi oli herra Nieminen. [Haastattelija nauraa] Mä en oo vieläkään, mä oon miettiny, et näinköhän mä hallusinaatioita vai oliko se oikeesti herra Nieminen ketä ne kättilöt sano sitä. Se oli vähän sellanen, lievästi ironisesti sanottu, herra Nieminen [nauraa]. Herra Nieminen tuli ja teititteli mua ankarasti ja sano, että mä en saa ottaa enempää ilokaasua tai multa menee kohta taju [naurahtaa] Sit se laitto mulle spinaalipuudutuksen ja, ja tota. Se oli jotenki ankara mulle ja mä vaa lähinnä mumisin ja örisin ja otin lisää sitä kaasua. [Naurua.] (H4)

Tässä tarinassa esiintyvä henkilö, herra Nieminen on ilmeisesti lääkäri. Vaikka hänet kuvataan humoristisesti ja hänen hetkensä kertomuksessa muodostuu omaksi, pieneksi episodiksi, hänen funktionsa kertomuksessa on peilata synnyttäjän omaa kokemusta ja synnytyksen intensiteettiä: synnyttäjä on niin keskittynyt itseensä ja käsillä olevaan tilanteeseen, ettei huomioi hoitohenkilökunnan ilmeisen painokasta kieltoa ilokaasun lisäämisestä. Tämän tyyppisillä katkelmilla tarinaan tulee eloisuutta, mitä pidän tietoisena kerrontaratkaisuna. Samalla kertomus nostaa toimijana keskiöön synnyttäjän, joka tekee mitä haluaa – tai oikeastaan mikä tuntuu itsestä hyvältä. Pohjimmiltaan katkelma kuvaa synnyttäjän asennoitumista sairaalan sääntöihin ja omien tuntemusten ja virallisten ohjeiden välistä ristiriitaa, mutta kun auktoriteettiasemassa oleva lääkäri kuvataan koomisesti ja kertomuksessa hänen ohjeensa sivuutetaan, kuvastaa tämä pätkä synnytyksen intensiteettiä ja synnyttäjän osalta tilanteen haltuunottoa. Jopa nimitys Herra Nieminen saa tässä kontekstissa ironisen sävyn, minkä kertoja toteaa itsekin.

Muutamalla synnyttäjällä oli puolison lisäksi tai puolison sijasta doula synnytyksessä. Vaikka doula on heille kaikille ollut kertomansa mukaan tärkeä, ei doulasta silti välttämättä puhuta niin paljon. Poikkeuksen tekee yksi kertomus, jossa on kohtauksia doulan ja synnyttäjän sekä muiden henkilöiden välillä. Pääsääntöisesti doula vain mainitaan, vähän samoin kuin yleensä puolisoakin.

Myös syntyvien vauvojen kuvailu on ehkä jopa yllättävän vähäistä – toisaalta se selittynee sillä, että tarinat keskittyvät synnytyksen aikaisiin tilanteisiin. Jotkut tarinat tosin jatkuivat vielä synnytyksen jälkeisiin hetkiin tai jopa päiviin. Pääsääntöisesti varsinaisissa synnytystarinoissa ei kuvailtu vauvoja tai kerrottu heistä muutenkaan. Vain parissa kertomuksessa kuvaillaan vauvoja. Seuraavassa

katkelmassa kertoja kuvaa hetkeä, jolloin näki lapsensa ensimmäisen kerran keskoskaapissa:

Ne nosti sitä keskoskaappia ja sit mä näin ihan pienen vilauksen, se oli semmonen pieni ja punainen ja... sil oli silmät kii, ja sit mä juttelin sille ja se yritti avata silmiä mut se ei jaksanu. Ja sit mut vietiin omalle osastolle. (H1)

Vauvan kuvailu liittyy siihen, miltä vauva näytti, mutta kertoja kuvaa myös vauvan reaktiota, kun hänelle jutellaan. Vauvan pienuutta ja keskosen tilanteen kriittisyyttä kuvaa se, ettei vauva jaksu avata silmiään. Koko kertomuksessa tämä on ehkä jopa yllättävän lyhyt ja vähäsanainen kuvaus.

Kertojat kuitenkin ovat tehneet vauvoista havaintoja syntymän jälkeen, sillä kun erikseen kävin läpi kysymyspatteristoani ja kysyin, mitä kertoja oli ajatellut nähdessään vauvan ensimmäisen kerran, olivat vastaukset monisanaisempia ja kuvailevampia.

[Esikoisen nimi] mä näin sen naaman sillon ku sillä oli pelkkä pää syntynyt, mä en ollu, mä en ollu tajunnu et se oli niin pitkällä, ku en mä oikee tuntenu sitä. [nauraa] Et mitäs helvetti, et mitä täs oikeen tapahtuu. Mä olin just vakuuttunu et sielt ei todellakaan oo syntymäs yhtään mitään, et mä voinkin täs huvikseen ponnistella, mut ihan sama, ei sielt oo mitään tulossa että, tää on tällanen läppä, et joku vaan huijaa mua tosi paljon. Ni sit mä näin semmosen niinku violetin, liikkumattoman hiljasen naaman, jossa oli silmät kiinni. Ei se oikeen tehny mitään, ei se ollu varmaan oikeen viel tajunnu et se on syntyny. Eikä se oikeestaan ollukaan viel syntyny [nauraa], sen pää oli. Mutta niinku, mä vaan et aha, se on tollanen. Mä muistan et mä jotenki tosi lunkisti suhtauduin kumpaanki, et sellanen tuli ja homma hoidettu ja tuli se sieltä ja... Et ei se ollu mikään ihan valtavan suuri tunnemyrsky.

[Toisen lapsen nimi] kohalla mä vaan jotenki olin tosi utelias et no MINKÄ NÄKÖNEN se sit oikeesti on ja KUINKA PIENI on kaksikilonen keskonen. Mä en oikeesti ollu oikeen niinku aavistanukkaa et minkä kokonen se on. Ja sit ku mä näin sen, sit mä olin et se on tommonen V-kirjaimen mallinen ihminen. [nauraa] Se oli ollu pitkään perätilassa, ja se oli aika säälittävä semmonen violetinpunanen, V-kirjaimen mallinen ja. Se oli vähän vaikee saada rinnalle ku se halus pitää jalkoja koko ajan edessä. [Nauraa.] (H4)

Tässä kuvataan jonkin verran omia havaintoja vauvoista ja jopa syntymähetkestä, josta kertoja kuvaa tilanteen, jossa vauva on vielä syntymättömyyden rajamailla. Kertoja kuvaa sitä, miltä vauva on näyttänyt, sekä ajatuksiin siinä hetkessä.

Toisen lapsen kohdalla hän kuvaa perätilassa olleen vauvan erilaista asentoa ja sitä, miltä keskonen on hänen silmissään näyttänyt. Molemmat kuvailut ovat lyhyitä, mutta kuitenkin kertojalleen ainutkertaisia muistoja vastasyntyneistä.

Yksi syy vauvojen kuvailun vähäisyyteen on sekin, että varsinainen syntymähetki yleensä kerrotaan lyhyesti, mikä aiempienkin tutkimusten perusteella on synnytyskertomuksissa tavanomaista (Marander-Eklund 2000: 366; Itkonen 2016: 59). Marander-Eklundin mukaan kulttuurissamme ei ole valmista narratiivia syntymiselle, mutta toisaalta omasta aineistostani huomaan, että synnytyskertomus muuntautuu ja venyy kyllä monenlaisiin narratiiveihin. Varsinainen syntymä on ajallisesti lyhyt, se pikemminkin lopettaa synnytyskertomuksen, ja voi myös olla, että siitä hetkestä ei ole ehtinyt havainnoida paljonkaan, kun oma keskittyminen ja huomio on kiinnittynyt viimeiseen ponnistukseen. Joskus tosin kertomuksissa oli havaintoja tästäkin hetkestä, kun yllä olevassa esimerkissä, jossa vauvasta oli syntynyt vasta pää. Vauvan syntymä saatetaan kuitata lakonisesti kertomuksen lopussa, kuten tässä esimerkissä:

Mut mä vaa aattelin et ei tää mikään ponnistustarve voi vielä olla, että niinku, menenpä tästä vessaan, et ehkä mul on vessahätä ja, sit mä aloin tajuta selkeesti et mulle kyl oikeesti oo mikään vessahätä, et nyt ois ehkä syytä mennä sinne sängylle vähä äkkiä. [naurua] Ku mulle oli sanottu, että jalat telineissä pitää ponnistaa, selällään ja episiotomian saat ei mitään mutinoita siihen, ja sit mä vaan, jossain vaiheessa tuli kätilö tarkistamaan et mikäs täällä on tilanne, ni ku mä hirveellä vaivalla sain itteni kammettu siihen sängylle, mikä oli OIKEESTI tosi tuskasta, et mut piti käytännössä nostaa siihen ni, kätilö huomasi et sehän on oikeesti jo tulossa se lapsi sieltä, ja sit, siinä vaiheessa mä kattelin lähinnä kattoa ja, olin jossain ihan, IHAN omissa maailmoissani ja must tuntu että mul ei saatu jalkoja telineisiin koska, niit telineitä ei niinku ehtiny nostaa tarpeeks ylös, et siellä vaan niinku jengiä ryntäili sisään ja kisko hankkoja käteen ja oikeestaan, [lapsen nimi], no ei se nyt ihan seinään lentäny [nauretaan], mut nopeesti kuitenkin, et siellä ei todellakaan mitään episiotomioita tehty eikä mitään, et se tuli sieltä ihan niinku et eiköhän tää ollu tässä. (H4)

Tässä kerronta on muuten vauhdikasta ja nopeasti etenevää, sekä sisällöllisesti että kerronnallisesti, mutta lopulta koko toiminnan päämäärä, vauvan syntymä kuitataan nopeasti ja samalla tilanne ikään kuin loppuu yllättäen. Tämä korostaa ponnistusvaiheen nopeutta ja hektisyyttä, ja samalla myös siirtää kohtauksen

painotuksen siihen. Sisällöllisesti kohtauksessa kerrotaan, miten vaikeaksi oletettu synnytys sujuikin hyvin eikä kaikkia lääketieteellisiä toimenpiteitä edes ehditty tehdä, kun vauva syntyi nopeammin mitä kertomuksen mukaan pysyttiin perässä.

Oma tulkintani onkin se, että vauvasta ei kerrota eikä syntymähetkeä kuvailla, koska ne eivät ole juuri sen kerrotun kertomuksen kannalta olennaisia. Vauva on synnytykertomuksissa toiminnan syy tai tietyllä tavalla toiminnan kohde, mutta ei vuorovaikutuksessa oleva toimija. Varsinaisessa synnytyksessä ja synnytyksen jälkeen hän tietenkin on vuorovaikutuksessa oleva toimija, mutta kertomuksen tasolla vauvasta ei välttämättä puhuta tästä näkökulmasta, sillä kertomuksen viesti painottuu muihin asioihin.

Tarinan muut henkilöt siis voivat peilata joko synnyttäjän kokemusta tai auttavat viemään kertomusta eteenpäin. Heidän avullaan voidaan kuvata tilanteessa ilmenneitä jännitteitä, koomisia hetkiä tai vaikka ilmentää kertojan omia tuntemuksia. Henkilöt voivat esiintyä kertomuksissa luonnehdintojen, toiminnan tai tilanteen kuvauksen tai henkilöiden välisten tilanteiden myötä. Usein varsinkin viimeksi mainittuun liittyy repliikkejä ja dialogia, johon keskityn enemmän luvussa 8.5.3.

8.5 Narratiiviset tehokeinot

Suullisessa kertomuksessa käytetään samoja tyylillisiä ja kerronnallisia tehokeinoja kuin kirjallisessa ilmaisussa (Latvala 2005: 231). Nämä ovat kaunokirjallisuudestakin tuttuja ilmaisukeinoja – vaikka periaatteessa pitäisi sanoa ehkä toisinpäin, eli kaunokirjallisuudesta tutut tehokeinot ovat todennäköisesti olleet alun perin suullisen perinteen keinoja. Näitä ovat esimerkiksi aikamuodon vaihtelut, repliikit tai dialogit, puhekielisyys vs. kirjakielisyys/murteellisuus ja kuvailevat adjektiivit. Nämä tuovat kerrotun menneisyyden nykyhetkeen läsnä olevaksi ja auttavat eläytymään siihen (Savolainen 2015: 126). Ne ovat keino elävöittää omaa kerrontaa ja korostaa ja painottaa tiettyjä kohtia tai sävyjä kerronnassa. Ulla Savolaisen mukaan ne mahdollistavat voimakkaan toimijuuden rakentamisen menneisyydessä ja niiden kautta ilmennetään kertomuksen

henkilöiden näkökulmia (Savolainen 2015: 126). Kaunokirjallisuudesta tutuin tyylikeinoin kerronnassa voi dramatisoida merkittäviä kohtia käännekohtia tai huippukohtia, jotka vievät tarinaa eteenpäin ja auttavat hahmottamaan ja muistamaan sitä (Pöyhönen 1989: 102).

Tämän tutkimuksen narratiivisessa analyysissä kiinnitän huomiota kertojien kielellisiin ratkaisuihin, esimerkiksi aikamuotoihin, repliikkeihin, sanavalintoihin, henkilöiden luonnehdintaan, kertojan suoriin kommentteihin ja toistoihin.

Tutkimuksen laajuuden puitteissa ei ole mahdollista käsitellä kaikkia kerronnan osa-alueita. Käsittelen tässä tutkimuksessa aikamuotovaihteluita ja repliikkejä ja dialogeja, sillä ne ovat tarinan eteenpäin kuljettamisen kannalta olennaisia ja liittyvät kertomuksen rakenteeseen, mikä kiinnostaa minua erityisesti. Kuvailevaa kieltä käsittelen siltä osin kuin se liittyy henkilöihin, sillä käsittelen myös henkilöiden esiintymistä tarinassa ja etenkin heidän suhdettaan toisiinsa, sillä tämä liittyy olennaisesti kertomuksissa esiintyviin dialogeihin.

Synnytykertomuksissa voi esiintyä intertekstuaalisia viittauksia tai lainauksia ja kiteytyneitä sanontoja, mikä näkyy jonkin verran omassa aineistossanikin.

Suullinen kerronta sisältää myös sellaisia tehokeinoja, joita ei kirjallisissa ole (Kaivola-Bregenhøj 1988: 294–296). Näitä paralingvistisia keinoja ovat esim. nauru ja naurahdukset, tauot, äänenkorkeus, puhetempo ja henkilöiden imitointi. Tässä tutkimuksessa en varsinaisesti tarkastele näitä, mutta olen kirjoittanut ne mukaan henkilöiden suoriin lainauksiin ja tarvittaessa huomioin analyysissäni niiden tuomat merkitysvivahteet. Esimerkiksi korostaakseen mukavaksi koetun kätilön reippautta kertoja elehti sekä ilmein, pirteällä äänenpainolla että kehonkielellä antaakseen pontta kätilön kannustavalle repliikille vastauksena synnyttäjän toiveelle synnyttää pystyasennossa jakkaralla: ”No mutta sehän on todella hyvä idea! (H7)” Tällöin kertoja pyrkii siis elävöittämään kätilön repliikkiä ja sitä kautta tuomaan tapahtuman lähemmäs kuulijaa. Joskus kertoja puolestaan on halunnut korostaa omia tuntemuksiaan tai omaa kokemustaan, esimerkiksi luonnehtiessään toista kätilöä: ”Mä koin sen ensimmäisen kätilön HIRRRVittävän epämiellyttäväks, sellaseks ihan älyttömän määräileväksi (H7).” Hän venyttää sanaa ”hervittävän” ja tehostaa sitä äänenpainolla. Samalla lailla omaa sanomaansa voi painottaa esimerkiksi tauoilla: ”toiseen synnytykseen mä sit

valmistauduin... onneksi (H7)”. Suullisissa kertomuksissa on havaittavissa erilaisia keinoja, joiden kautta kertoja ilmaisee omia kannanottojaan kertomaansa. Näitä ovat esimerkiksi kertojan suorat kommentit, kertomukseen upotetut arvioinnit, toistot, kielikuvat ja sanavalinnat. (Siikala 1984: 34–35, Hirvelä, 27). Myös kerronnan yleinen tyyli on tällainen keino. Näillä keinoin kertoja ottaa tapahtuneisiin kantaa nykyhetkestä käsin.

8.5.1 Kertomuksen ajallinen eteneminen ja kronologia

Kuten aiemmin totesin, synnytyskertomukset noudattavat tietyllä lailla synnytyksen fysiologisen etenemisen kaavaa ja etenevät sen puitteissa kronologisesti. Tämä johtune osittain siitä, että synnytystarina mielletään tietyn kaavan mukaiseksi ja kertomuksessa kerrotaan kokonaisuutena, jossa aiemmin tapahtuneet vaikuttavat seuraaviin tapahtumiin, ja jossa on tietynlainen juonellinen eteneminen. Tästä kuitenkin joissain tapauksissa myös poikettiin. Lisäksi yksi syy kronologiseen etenemiseen on varmasti myös selkeys: kuulijan voi olettaa tiettyjen etappien perusteella ymmärtävän, missä kohtaa tilannetta mennään, ilman että se vaatii lisäselvityksiä. Tämä on kuitenkin nähdäkseni vain toissijainen syy, sillä perusteella että kronologiasta poikettiin silloin, kun kertomuksen sisältö vaati sitä. Kronologian käyttö tämäntapaisissa suullisissa, joskus pitkissäkin kertomuksissa, voi olla myös samantapainen apukeino kuin muissa suullisissa esityksissä ovat olleet kiteytyneet ilmaisut tai tarinan kaava, jotka auttavat kertojaa muistamaan.

Synnytyskertomuksissa kuitenkin poiketaan jossain määrin siitä, mikä yleisen käsityksen tai esimerkiksi sairaalan epikriisin mukaan kuuluu synnytykseen. Esimerkiksi synnytyskertomus saatetaan aloittaa jo raskausajasta, ja pari kertomusta jatkui vielä synnytyksen jälkeiseen aikaan. Osassa tarinoita kerrotaan myös paljon synnytykseen valmistautumisesta. Joissain kertomuksissa esimerkiksi kaksi lasta synnyttäneen tarinassa nämä synnytyskokemukset limittyvät keskenään, jolloin ajallinen kronologia katoaa. Toisaalta vauvan syntymä voidaan kertoa kronologisesti, mutta välissä kertoja voi tehdä aikahyppyjä esimerkiksi verratakseen sitä toisen lapsensa syntymään tai kertoakseen mieleen tulevan

anekdootin menneisyydestä. Aineistoni kertomuksissa ilmeni vähemmän sitä, että itse tapahtumat ja tilanteet kerrottaisiin eri järjestyksessä kuin ne tapahtuivat, mutta parissa kertomuksessa sitäkin ilmeni.

Aiemmin mainitut Aron erittelemät kertomuselementit näkyvät omassa aineistossani eri kertomusten rakenteissa. Raportinomaiset kertomukset ovat lyhyempiä ja informatiivisempia kertomuksia, jotka noudattavat selkeämmin synnytyksen fysiologista sekä myös tarinan ajallista kronologiaa. Ne ovat rakenteeltaan selkeämpiä. Osa kertomuksista on pitkiä, polveilevia, joissa vaihtelevat eri elementit ja joissa poiketaan kronologiasta. Näissä kertomuselementit vaihtelevat ja vuorottelevat, samoin kertomuksen aikana käytetään erilaisia tyylejä ja varioidaan eri genrejä.

Allaoleva katkelma on esimerkki sisällöltään informatiivisesta kertomuksesta, joka noudattaa pääosin synnytyksen kronologiaa. Kuten esimerkistä huomaa, sekään ei ole täysin kronologinen, vaan kaava on pikemminkin se, että kertoja kertoo synnytyksen etenemisen, jonka jälkeen palaa tarkentamaan jotakin kohtaa kertoakseen siitä hieman enemmän. Tarina kerrotaan kertojan näkökulmasta summaten tapahtunut ja esimerkiksi omat tuntemukset kerrotaan informatiivisesti nykyhetkestä käsin.

Mun synnytykset on ollu ikään kuin helppoja, tosi semmosia niinku oppikirjamaisia, muistuttaa, tai niiden kaikkien yhdistävä tai tyypillinen piirre ollu et on ollu yheksän tai kymmenen päivää etuajassa käynnistyny. Ja tota... ensimmäinen oli syntyny 2009, tosi tyypillinen sellanen et se rupes supisteleen, mun mielestä IÄISYYDEN kotona jo, supistellut siis koko yön, ja sitte tota, sitten oliki menny, mä soittelin laitokselle, että voikohan tää olla lapsivettä mitä täält tihkuu, ja se oli et tottakai se voi olla. Mä olin aivan niinku et, mä olin kuvitellu et sitä vaan lorisee ku sitä tulee, mut sit selviski et okeeei, et tää onki varmaan eilisestä asti jo tihkunu, et kohta tuleeki se niinsanottu vuorokausi täyteen, mitä siitä sanotaan et mitä se maksimissaan saa olla menny. Ja sitten, se meniki mun kannalta hirveen helposti, että, et kun siitä tuli se vuorokausi täyteen et alkaa tulla se infektoraja tai joku et alkaa tulla se riski, ni sit sitä ruvettiin käynnistämään, ja jos mä menin lauantaina...mmm, lauantaina aamusta laitokselle, ni esikoinen syntyy niinku lauantai-iltana kuudelta. Mutta... se eteni tosi hyvin, mun mielestä [nauhoituksessa epäselvästi kuuluva sana] kipuja, epiduraalin jonka aikana meni, tota et pääs ponnistamaan. Ja sit mä olin, joku joka oli ehkä sanonu et se oli HELPOTUS ku pääs ponnistamaan, ni mä olin jotenki niinku ymmärtäny et se on HELPOA, ja sit selvis et se ei olekaan, ja mä olin sit et mitä ihmettä, et tähän

on ihan kamalaa mutta sit siis, papereis luki et nelkyt minuuttia ponnistusvaihe. Sit ommeltiin ehkä 2 tai 3 tikkiä. (H2)

Yllä oleva esimerkki on yhden kertojan kertomus ensimmäisestä synnytyksestään. Lyhyen johdannon jälkeen koko tarina etenee kronologisesti. Tämä kertomus keskittyy kuvaamaan synnytyksen etenemistä ilman muiden asioiden tai muiden episodien painotuksia. Kuten tässä, useimmissa muissakin kertomuksissa tarinan alku lähtee jonkinlaisesta synnytyksen tai sen alkamisen kommentoinnista, jonka jälkeen varsinainen kertomus aloitetaan. Joskus tarina voi palata jopa johonkin synnytystä edeltävään ajankohtaan ja kerronta voidaan aloittaa esimerkiksi valmistautumisesta. Joillain kertojilla ensimmäisen synnytyksen kuvaus on noudattanut enemmän kronologiaa, mutta seuraavan synnytyksen kuvaus menee eri lailla. Tässä on usein kysymys siitä, että myös toinen synnytys on kokemuksena ollut erilainen, mutta varsinkin siitä, että sen suhteen on ollut ensimmäisen kokemuksen perusteella erilaisia odotuksia. Näyttää myös siltä, että toisen synnytyksen tarina kommunikoi ensimmäisen kanssa. On tulkintakysymys, onko kyse eri tarinasta vai samasta tarinasta. Olen itse käsitellyt niitä eri tarinoina, mikäli ne kerrotaan toisistaan erillisinä. Tällöin viittaukset aiempaan kokemukseen eivät ole tarinoiden limittymistä, vaan ikään kuin oman kertomusrepertoaarin sisäisiä intertekstuaalisia viittauksia.

Aiemmissa kokemuskerronnan tutkimuksissa on todettu kronologiasta poikkeamisen liittyvän siihen, mitä asioita kuulijalle halutaan kertomuksesta tai kokemuksesta painottaa, ja mitä tulkintoja kokemukseen liittyy (Ukkonen 2000: 109). Omassa aineistossani kronologiasta poikkeamisen esimerkiksi kahden eri lailla sujuneen synnytyksen vertailussa voi siis tulkita liittyvän siihen, mitkä asiat liittyvät hänen kertomuksensa olennaisimpaan sanomaan.

”Kätilö katto mua vaan kerran naamaan ja sano et joo, synnytyssaliin. Ja tutki siellä tilanteen ja olin kymmenen senttiä auki, mut siinä vaiheessahan ei sit enää tullukaan niitä hyviä supistuksia. Jees, sitte siinä meni ehkä semmonen nelkyt minuuttia siellä itse sairaalassa ennen ku se lapsi synti sitten joskus iltauutisten aikaan... synnytysjakkaralla. Ja tota... Ja... Ei siinä mitään, sen ihmeempää. Kätilö sano silloin että nyt sä et kerkee enää saada mitään ja mä olin vaan et en haluukkaan [naurahtaa], mä haluan vaan sen vauvan ulos. Ja jotain, ilokaasua se siinä tarjos, mutta tota en mä sitä, mä otin ehkä yhen henkäsyn ja totesin että ei. Ja sängylle ohjattiin heti, no alkuun ku katottiin tietysti ne, että onko oikea asento ja

miten auki on ja näin, mutta sängyllä sit myös ohjattiin tekee ne ekat ponnistukset vaik ite oli niinku toivonu just sitä synnytysjakkaraa ja sen synnytyksen jälkeen totesin et paras asento synnyttää oli suorin jaloin jos vaan jalat kantaa, ja toinen lapsi syntyi sillee, mut siinäki kokeiltiin ensin sitä synnytysjakkaraa ja mä vaan totesin et eeei.” (H5)

Ensimmäiseen esimerkkiin verrattuna tässä kerronta on erilaista. Kronologiasta poiketaan kaksikin kertaa – ensin synnytyskertomuksen jo edettyä vauvan syntymään, palataan vielä kuvaamaan ponnistusvaihetta. Lapsen syntymän kertoja kuittaa toteamalla ”ei siinä sen ihmeempää”, mutta palaa vielä kertomaan ponnistusasentojen kokeilemisestä ja itselleen sopivan asennon löytämisestä. Tässä vaiheessa viitataan kokemushetken tulevaisuuteen eli seuraavan lapsen syntymään. Se, että syntymä kerrotaan lyhyesti mainiten, mutta oikean ponnistusasennon löytyminen kerrotaan tarkemmin, korostaa juuri synnytystavan löytämisen merkitystä tässä kertomuksessa – mikä kertomuksesta päätellen onkin ollut kertojalle itselleen merkityksellinen asia synnytyskokemuksessa.

8.5.2 Aikamuodonvaihdokset

Yksi kertomuksen tavanomaisista tyylikeinoista on aikamuotojen käyttö (Laitinen, 1998: 82). Koska oma aineistoni on haastatteluaineistoa, jossa kerrotaan menneestä, on kertomukset pääsääntöisesti kerrottu imperfektissä, jolloin kertojan näkökulma on muisteleva. Imperfekti on muistelemisessä oletusarvoinen aikamuoto, onhan kyse menneen tapahtuman ja kokemuksen muistelemisesta. Joissain kertomuksissa tästä kuitenkin poiketaan ja kerronta siirtyy välillä preesensiin.

Lea Laitinen on tutkinut aikamuodon vaihdoksia suullisessa kerronnassa. Hän käyttää käsitettä dramaattinen preesens kuvaamaan jaksoa, jossa muuten imperfektissä kerrottu tarina siirtyy vähäksi aikaa preesensiin (Laitinen 1998: 83). Laitisen analyysissä dramaattinen preesens (tai historiallinen preesens) vie kuulijan hetkeksi tarinan tapahtumahetkeen synnyttäen illuusion siitä, kuin asia koettaisiin kerrontahetkellä. Se on myös narratiivinen keino ilmaista tunnetiloja tai kokemuksellisuutta ja toisaalta keino ohjata kuulijan näkökulmaa. Se on kaunokirjallisuudesta tuttu tyylikeino kertomuksen elävöittämiseen. Joskus taas

preesensillä korostetaan niitä kohtia, joissa halutaan viipyä – aikamuodonvaihdos siis hetkellisesti voi hidastaa (joskus toisaalta myös nopeuttaa) kertomuksen sisäistä ajan kulua. Se luo toisenlaista läsnäolon tuntua kuin pelkkä imperfekti. Tämänäkötyyppinen preesensin käyttö muuten imperfektissä etenevässä kertomuksessa on tyypillinen kertomusta elävöittävä tehokeino. Dramaattinen preesens ilmaisee usein kertomuksen käännekohtaa tai kliimaksia – joskaan ei aina, mikä kävi ilmi omassa aineistossani.

Seuraavassa esimerkissä kuvataan kertojan puolison hetkiä lapsen syntymän jälkeen. Kerronta on muuten muistelevaa tekstiä imperfektissä, mutta vauvaa kuvaillessa siirrytään preesensiin:

Se oli ottanu kännykällä myös kuvii siit vauvasta ja se kerto siit millasta oli ku se tuli sieltä ja miten paljon se oli pelästyny sitä, ku se odotti semmoses odotustilassa ja siin oli toinen vastasyntyny jonku isän sylissä keinutuolissa, ja oli semmonen täysaikainen vauva, ja sit **sielt tulee se meidän vauva** jonku lääkärin käsissä **joka on ihan semmonen räpäle**. (H1)

Kun vauvaa kuvataan preesensissä, siirtyy kerronta hetkeksi odotushuoneeseen ja siellä olevan isän näkökulmaan ja tuntemuksiin. Sillä lailla kuvattu hetki korostaa tilanteen kriittisyyttä ja huolta siitä, selviytyykö vauva. Tilannetta ei voi sanoa kertomuksen huippuhetkeksi eikä tapahtumien käännekohdaksi, mutta se on kertomuksessa merkittävä hetki, jota siksi korostetaan preesensillä. Sen voi myös nähdä käännekohtana odotushuoneessa odottaneen isän ajattelussa, koska hän ainakin tässä kertomuksessa ymmärtää juuri tuossa kohdassa keskosvauvan dramaattisen tilanteen konkreettisen esimerkin kautta, joka kertomuksessa välittyy kuulijalle visuaalisena hetkenä, kun omaa vauvaa verrataan täysiaikaiseen vauvaan. Tämä on myös esimerkki siitä, miten kerronnassa aikamuotovaihdos voidaan samalla yhdistää fokalisaatiomuutokseen, kun aikamuodon vaihtaminen korostaa toista näkökulmaa.

Aikamuodonvaihdoksella voidaan myös kuvastaa omia synnytyksen aikaisia tuntemuksia:

Mä en niinku kerta kaikkiaan halunnu, mä halusin niin vähän ku mahdollista niitä sisätutkimuksia, mikä oli mulla siinä synnytystoivelistassaki, ja...koska ne sattu

ihan hirveesti ja **mä inhoon niinku maata siel sängyllä ja sit joku ronkkii sielä haarojen välissä** [naurahtaa], **se on jotenki, niinku ihan hirvittävää.** (H7)

Aikamuotopoikkeama on tässä keino tuoda kuulija tarinan lähelle, tapahtumien keskelle, ja saada ne esitettyä kuulijalle todentuntuisina. Pelottavaksi tai epämiellyttäväksi koettua tilanne tuodaan aikamuodon vaihdoksella kuulijalle konkreettisemmaksi. Lisäksi aikamuotopoikkeama on keino siirtyä kertomuksen sisällä kertojan näkökulmasta kokijan näkökulmaan – se on siis keino elävöittää kerrontaa. Aikamuotopoikkeaman kautta voi myös rikkoa tarinan ajallisen jatkumon ja hetkeksi siirtyä kertomuksen tasolla ajattomaan tilaan. Esimerkiksi seuraavassa sitaatissa liittyen vauvan vointia seuraavan laitteen kiinnittämiseen preesensiin siirtyminen tehostaa ja korostaa ensin nykyhetkestä käsin muisteltua asiaa – ensin kertoja on kertonut, mitä ei halunnut tai halusi, mutta toistaa saman informaation vielä siirtymällä preesensin myötä synnytyshetken näkökulmaan.

No sit mä tietysti annoin luvan, ku mä ajattelin et se on niinku perusteltu asia, ja onhan niitä hyvä seurata, vaikka sitten niinku... No, sitäki mä oon nyt jälkikäteen miettiny et oisko se kuitenkin pitäny kieltää, ku ensinnäki se sattu ittee, ne joutu tosi monta kertaa laittaa sitä, ja sit mä oon miettiny et oliko SE itse asiassa se mikä aiheutti [lapsen nimi] sen pinte, koska se on hyvin sellanen temperamenttinen ja vastustaa kaikenlaisia toimenpiteitä, ni **ku se on mahassa ja sille ruvetaan yht'äkkiä niinku päähän poraamaan jotain juttua, ja sit sitä niinku porataan uudestaan ja uudestaan** [naurua]... mä en silloin sitä tajunnu mut jälkikäteen mä oon miettiny et vähänkö se siitä joutu niinku pinteeseen ja paniikkiin, et sitä aletaan päähän yhtäkkiä jotain laitetta niinku porata. (H7)

Kertoja käyttää preesensia sellaisissa kohdissa, joissa on kyse jostakin jollain lailla epätodellisesta – pelosta, tuntemuksesta, kuvittelusta – ja jonka avulla halutaan korostaa jotain tai vakuuttaa kuulija jostain. Kyseessä voi olla asia, jota ei edes voi faktisesti todeta tapahtuneen (ei esimerkiksi oikeasti voi tietää, miltä vauvasta tuntui sydänäänilaitteen kiinnittäminen päähän) – preesensillä siis tuodaan jotain fiktiivistä kertomuksen keskelle. Tätä ei kuitenkaan esitetä fiktiivisenä sinänsä. Tässä kohdin kertomuksessa siirrytään myös preesensin kautta syntymättömän vauvan oletettuihin tuntemuksiin ja laitteen asentamista kuvataan dramaattisesti ”poraamiseksi”. Kysyin myöhemmin, miten kyseinen laite konkreettisesti kiinnitetään, jolloin haastateltu sanoi, ettei itse asiassa tiedä – sanavalinta ei siis kuvasta mitään tosiasiallista, vaan mielikuvaa.

Synnytyskertomuksissa aikamuotopoikkeamat eivät osu kertomuksen huippukohtiin, mutta niillä ilmennetään silti jotain kertomuksen kannalta olennaista ja tärkeää. Ne voivat osua jonkin episodin, katkelman tai kohtauksen huippukohtaan tai käännekohtaan, tai sitten muuten vain dramaattiseen tilanteeseen tai asiaan, jota kertoja haluaa korostaa.

Esimerkiksi kun tarkastelin yllä olevia esimerkkejä sisätutkimuksesta ja vauvan päähän kiinnitetystä laitteesta, huomasin näiden kohtien olevan sellaisia, joissa kertoja haluaa korostaa sairaalan toimenpiteiden negatiivisia puolia tai oman näkemyksensä eriyvyyttä sairaalan käytäntöön. Kertojalla oli kaksi synnytystä, joita hän toisaalta vertaili, ja jotka olivat erilaisia, koska hän itse halusi toisen synnytyksen menevän eri tavalla kuin ensimmäisen. Esimerkiksi syntymättömän vauvan näkökulmaan siirtyminen on kerronnallisesti vahva tehokeino, kun kyse kuitenkin on omakohtaisesta muistosta. Tässä sen tarkoitus kuitenkin on korostaa sairaalan medikaalisten käytäntöjen ongelmallisuutta, koska kertoja itse halusi tuoda esiin luomusynnytyksen ja synnyttäjälähtöisten toimintatapojen hyviä puolia. Joten vaikka aikamuotopoikkeamat eivät osu kertomuksen huippukohtiin, ne kuitenkin osuvat kertomuksen näkökulman kannalta olennaisiin kohtiin.

8.5.3 Repliikit ja dialogit

Myös repliikit ja dialogit ovat kerronnallisia tehokeinoja, vaikka niillä on usein muitakin funktioita (Kuutsa, 2016: 19; Walsh, 2010: 55). Repliikkien ja dialogien määrä vaihteli aineistoni synnytyskertomuksissa – jokaisessa kertomuksessa oli vähintään yksi repliikki, joissain dialogin määrä oli suuri. Joissain kertomuksissa ne olivat yksittäisiä repliikkejä kertomuksen sisällä, kun taas joissain kertomuksissa muodostuu pitempiä dramaattisia kohtauksia tai anekdootteja, jotka etenivät dialogin myötä. Lea Laitisen mukaan tämäntyyppinen kerronta voi olla suullisessa kertomuksessa joskus jopa hallitsevampi kuin kaunokirjallisessa tekstissä, johon ne kuitenkin useimmiten assosioidaan (Laitinen, 1998: 99).

Repliikkejä ja dialogeja käytettiin synnytuskertomuksissa sekä kuljettamaan tarinaa eteenpäin, ilmentämään henkilön tuntemuksia tai kokemusta tapahtumahetkellä, että positioimaan henkilöitä kertojan näkökulmasta ja ilmentämään henkilöiden välisiä tilanteita ja jännitteitä. Samoin repliikkien kautta ilmennetään, miten kertomuksen henkilöt positioivat toisiaan. Myös kertomusten mahdolliset valtakuviot hahmottuvat repliikkien kautta. Niiden kautta voidaan myös luoda haluttuja mielikuvia ja vahvistaa oman näkökulman painoarvoa asioissa, joissa kertoja haluaa myös ottaa kantaa johonkin. Repliikkien avulla kertomuksissa voidaan korostaa joitain kohtia, ja ne auttavat kuulijaa samastumaan tilanteeseen. Repliikit elävöittävät ja tuovat vaihtelua kerrontaan, ja joissain tapauksissa kertoja lisäksi tehostaa niitä äänenpainoin, nimenomaan kättilöiden repliikkejä toistaessaan. Jos kertomuksessa on paljon repliikkejä, se nostaa kertomuksessa henkilöt ja heidät väliset asetelmansa keskeiseen asemaan, mikä voi auttaa tulkitsemaan sitä, mistä kertomuksessa pohjimmiltaan on kyse. Joissain repliikeissa henkilöiden tapa puhutella toisiaan kuvastaa myös heidän välisiä asetelmiaan. Jos repliikkejä on vähän, ne toimivat tehokeinoina kertomuksen taite- tai huippukohdissa ja ohjaavat sitä kautta kuulijan tulkintaa.

Repliikkien kehystämiseen on suullisessa kerronnassa erilaisia keinoja. Kirjallisten keinojen – lainausmerkkien ja ajatusviivojen – puuttuessa on repliikit erotettava muusta kerronnasta toisenlaisin keinoin. Ainakin tässä aineistossani yleisin tapa kehystää repliikit ja erottaa ne siten kertojan äänestä, on käyttää olla-verbiä, esimerkiksi ”sit toisessa synnytyksessä **hän** [puoliso] **oli** että no, mehän ollaan jo tehty tää, et ei siinä tuu mitään ongelmia” (H5), ”**mä olin että** mä haluisin niinku jakkaralta kokeilla ponnistaa” (H7). Huomattavasti harvemmin käytettiin ilmaisuja ”mä sanoin”, ”se sanoi”. Tässä suullinen kerronta eroaa keinoiltaan kirjallisesta ilmaisusta, ja tulkitseminen suullisessa kerronnassa tämän toimivan tavallaan myös tehokeinona, kun esimerkiksi dialogi ei katkea kertojan ääneen, joka selittäisi, mitä tapahtuu (joku sanoo jotain). ”Mä olin, et...” – tyyppinen muotoilu korostaa tapahtumien sisällä pysyttelevää näkökulmaa: repliikkejä ei kerrota ikään kuin kertojan muistelusta käsin (jolloin kertoja selittää, kuka sanoi mitäkin), vaan dialogi lähtee siitä, mitä henkilöt ovat, repliikki kuvastaa henkilöä ajatuksineen ja tuntemuksineen. Tämä on tosin kerronnassa tiedostamaton ja nähdäkseni se on myös kulttuurinen, opittu kerronnan tapa.

Toisaalta suomenkielessä ”mä olin” on äänteellisesti nopea ja siten kerronnassa vähemmän tilaa vievä repliikin kehystystapa kuin ”mä sanoin”, jolloin se on kerronnan lomassa sujuvampi tapa. Mutta tapahtumia ja henkilöiden välisiä tilanteita kuvatessa olla-verbiin perustuva kehystys on myös keino eläytyä tarinan henkilöihin ja tarinan tapahtumiin näkökulma tapahtumahetkessä. Tässä luvussa olevissa aineistositaateissa on useita esimerkkejä tästä kerrontatavasta. Välillä käytettiin myös tapaa ”mä vaan et”, mikä toimii samalla lailla tapahtumien sisällä pysyttelevänä kerrontatapana, esimerkiksi ”mä vaan et aha, se on tollanen” (H4). Näitä molempia ”mä olin et” ja ”mä vaan et” käytettiin paitsi dialogissa, myös päänsisäisissä repliikeissä kuvaamaan/kertaamaan henkilön ajatuksia.

Yleisesti kerronnassa saatetaan tehostaa niitä tilanteita, joissa on tapahtunut jotain merkittävää tai dramaattista, siirtymällä siinä kohdassa tapahtumien keskelle joko dialogin tai henkilön sisäisen ajatusrepliikin myötä. Repliikkejä ja dialogeja käytettiin siis kertomuksissa samoin kuin edellisessä luvussa kuvattua dramaattista preesensia.

Sit mä niinku ajattelin et noo, sit ku tuntuu niin pahalta et en enää kestä ni sit pitää mennä sinne sairaalaan. Ja sitte mies oli jo vähä aikaa ku se oli kattonu sitä meininkiä ja yrittäny auttaa ja hieroa ja suihkuttaa ja mitä ikinä, mul oli siel oma joogamatto siel suihkun lattialla ja mä kävin aina siellä köllöttelemässä [naurahtaa] ja näin, ja se oli et lähetää sinne, ja sit mä aina soitin, et mikä se tilanne oli, ja ne vaa aina sano, et ole vaan vielä ja tietyst kaikki nää normaalit et ota Buranaa ja, no nehän mä olin ottanukin jo. - - - Koska kukaan ei tosiaan ollu mua tutkinu, et oltii oltu kotona vaa ja odoteltu että tulee se niin paha kipu että on pakko lähteä sairaalaan ja **sitte alkoki tuntua että helveti se syntyy tänne kotiin.** (H5)

Kertoja korostaa kokijan päänsisäisellä repliikillä tilanteen intensiivisyyttä ja synnytyksen nopeaa omalla painolla etenemistä, ehkä jopa näpäyttää samalla hoitokäytäntöjä, koska hän oli aiemmin kertomuksessaan maininnut, että useista soitoista huolimatta kehoitettiin jatkuvasti odottelemaan kotona. ”Helveti se syntyy tänne kotiin” kuvastaa tilanteen hektisyyttä ja on kuulijalle vahvemmin samastuttava kuin jos saman asian olisin ilmaissut kertojanäänellä, esim. ”tuntui että vauva onkin jo syntymässä”. Ennen repliikkiä synnytyksen eteneminen on kuvattu kerraten erilaisia tilanteita ja toimintoja, jonka jälkeen preesensissä lausuttu repliikki muuttaa kerronnan tempoa ja korostaa sitä, että nyt jokin

muuttuu. Kerronnassa on myös kuvattu tilanteen muutos nimenomaan kokijan itsensä ymmärtämänä ja sanoittamana – synnytyksen etenemisessä olennaisinta eivät ole erilliset toiminnot, vaan nimenomaan oma kokemus.

Dialogit ja repliikit voivat myös tehostaa dramaattisimpia kohtia ja elävöittää kerrontaa niissä kohdin, joissa kertoja haluaa korostaa tilanteen hektisyyttä ja nopeaa etenemistä, kuten seuraavassa esimerkissä:

Sit se oli et no katsottaan miten auki olet ja se oli et oho kymmenen senttiä, haluatko ponnistaa. Ja mä olin et EN! [naurua] Ja se oli et no okei, mä meen vähä tuolla käymään, ja sit se lähti ovesta ja mä olin saman tien mun miehelle et [muuttaa ääntään] EI KU PYYDÄ SE TAKAS [nauraa] Ja sit se kävi hakee sen takas ja sit se kätilö tuli et joo, mennään tonne, mikä sen nimi nyt on, synnytyshuone tai muu... (H3)

Dialogin kautta ilmennetään koko tilannetta: kuinka pitkälle synnytys on edennyt, ilmenee kätilön hämmästyttävästä repliikistä ”oho”. Kertoja ilmentää painokkaasti lausutusta synnyttäjän repliikistä ”EN!” sen hetkistä tuntemustaan, joka voi olla esimerkiksi pelonsekaista jännitystä, ja kun tämä yhdistyy pian replikoituun käskyyn pyytää kätilö takaisin, repliikit ilmentävät synnytyksen nopeaa etenemistä, siirtymistä ponnistusvaiheeseen. Kerronnassa repliikkejä korostettiin kätilön repliikkien rauhallisuudella ja synnyttäjän repliikkien painokkuudella, mikä korostaa synnyttäjän näkökulmasta uutta, jännittävää ja hurjaakin tilannetta.

Repliikit kertomuksessa tuovat kokemuksen kuulijaa lähelle ja auttavat samastumaan tilanteeseen. Tässä esimerkissä henkilöiden erilainen tunnetila synnytyksen jälkeen kuvataan repliikkien lisäksi myös vastakohtaisuuksilla (”vau” – ”raivona”). Kyseessä on pian vauvan syntymän jälkeen puolisojen kesken käyty keskustelu:

[Puolison nimi] oli niinku siin ekas synnytyksessä että jotenki että ”vau”, mä muistan ku se oli vielä sitte...olisko se ollu jo siellä salissa, ku se oli että, tai ainaki ihan tosi pian, jotenki että IHANAAAAA hankitaan lisää lapsia, ja mä olin niinku ihan raivona että eihän me osata tätä yhtäkään hoitaa, ku imetys ja kaikki oli niin hankalaa, et ei, ei todellakaan hankita eikä pitkään aikaan ainakaan. (H7)

Vaikka esimerkki kuvastaakin vanhempien erilaista tunnetilaa, tulkitsen sen silti kertovan enemmän synnyttäjän omasta tunnetilasta, mikä vertautuu (ja ehkä suhteutuu) puolison tunnetilaan. Kertojan oma turhautunut kommentti kuvastaa myös hämmennystä esikoisvauvan kanssa, kun ollaan uudessa tilanteessa, josta ei vielä ole kokemusta ja sitä kautta kokemuksen tuomaa taitoa. Repliikkeinä kuvattuna se kertoo kuitenkin siitä tunneskaalasta, joka uusilla vanhemmilla voi olla vauvan syntymän jälkeisinä tunteita tai päivinä, ja repliikkien myötä se välittyy kuulijalle.

Myös tarinan valtakuviot tai henkilöiden väliset jännitteet voivat hahmottua repliikkien kautta. Toki repliikit ovat silti myös kerrontaa elävöittävä elementti, ja joissain tapauksissa kertoja lisäksi tehostaa niitä äänenpainoin.

Mä oon siinäki vaihees jotain ämpyilly et mä haluaisin kokeilla kontiltaan niinku ponnistaa, ja haluaisin kokeilla jotakin muuta asentoa. Ja silloin se kätilö oli niinku et [muuttaa ääntä] ”no sinä olet ensisynnyttaja että... sinä nyt synnytät siitä” ja mä olin et ku siellä, siellä perhevalmennuksessa sanottiin et se makuultaan synnyttäminen ei oo niinku kovin hyvä ja et, se ei jotenki oo luonnollinen asento ja se ei jotenki sieltä se... vauva meinaa laskeutuu, yritin jollaki lailla selittää siinä sitte, ni sit se oli siinä niinku sillä lailla [muuttaa ääntä] ”et sinä synnytä makuultaan, sinä synnytät puoli-istuvasta asennosta”. Ja siitähän mä sit synnytin. (H7)

Tämä kohta kerrotaan lähes kokonaan repliikkien kautta ilman, että toimintaa juurikaan kuvaillaan. Maininta ponnistuskivusta on enemmänkin kohtausta taustoittava olotila, joka luo puitteet varsinaisille tapahtumille. Tapahtumat dramatisoidaan ja käsitellään repliikkien kautta, joita kertoja elävöittää imitoimalla kätilön äänensävyä. Pattitilanteen lopputuloksena vauvan syntymä kuitataan maininnalla ”ja siitähän mä sit synnytin”, ja vaikka kyse on esikoisen syntymästä, se jää kohtauksessa sivuosaan. Kätilön repliikit kuvastavat jyrkkää näkemystä, minkä vastakohtana kertojan omissa repliikeissä oman eriävän näkemyksen tehottomuutta korostetaan sanavalinnoilla ”**yrittää** selittää” ja ”on jotain **ämpyillyt**”. Kätilön puhe esitetään nimenomaan repliikkeinä, kun taas kertojan oma puhe esitetään kerrontaan upotettuna puheen kuvauksena. Tämä on omiaan korostamaan nimenomaan kätilön repliikkejä – kätilön toiminta vaikutti synnytyksen etenemiseen ja esti synnyttäjän toiveiden toteutumista. Korostusta

lisää myös äänen muuttaminen repliikkien kohdalla. Kätilön repliikit ovat siis kertomuksen kannalta ratkaisevia.

Kuten yllä olevassa esimerkissä, joskus kertomuksissa muutenkin siirrytään repliikeissä kerronnan puhekielisyydestä kirjakieleen. On toki mahdollista, että henkilökunta puhuttelisi synnyttäjää oikeastikin siten pitääkseen tähän ammatillisen etäisyyden, mutta todennäköisempää on, että kirjakielisyyks on kerronnassa samankaltainen tehokeino kuin aikamuodon vaihdos. Tässä tapauksessa kirjakielisyyks voi korostaa sitä, että kätilö edustaa institutionaalisuutta, mitä kertoja kertomuksessaan toistuvasti omin sanoin myös kritisoi. Se myös kuvastaa kätilön etäisyyttä synnyttäjästä. Joskus repliikkien kirjakielisyyks ilmenee toisenlaisissakin kohdissa. Esimerkiksi sama kertoja siirtyi kirjakieleen myös omien päänsisäisten repliikkiensä kohdalla:

Mä olin tavallaan yrittäny työstää sitä ajatusta hirveesti että minä EN synnytä makuultani enkä synnytä puoli-istuvassa asennossa, mikä jotenki, mä niinku ajattelen et se on käytännös melkeen sama ku makuultaan, vaikkei se nyt ole ehkä ihan sama, mutta.

[Haastattelija kommentoi väliin: No melkeen sama.]

Mä olin itelleni yrittäny luoda sellasta mielikuvaa, että minä synnytän, tai naiset yleensäkin synnyttävät jakkar... tai siis sillee et se on niinku luonnollista, olin mä muitaki asentoja miettiny, mut jotenki mä olin siihen fiksautunu et mun täytyy saada se jakkara. (H7)

Kirjakielinen ilmaus on toisaalta kirjallista kerrontaa mukaileva tyylikeino, mutta toisaalta se myös vie kerronnan keinoin itse tilanteeseen. Sen sijaan, että hän kertoisi nykyhetken näkökulmastaan, kertoja palauttaa mieleen synnytyshetkessä olleiden henkilöiden tilanteet, ajatukset ja äänen (ks. esim. Kaivola-Bregenhøj 1988: 31). Tässä sitaatissa toimii edellisessä luvussa käsitellyn dramaattisen preesensin sijaan runsas repliikkien määrä samalla lailla kertomuksen tapahtumiin eläytyvänä keinona ja käännekohtien sekä merkittävien hetkien korostajana ja esiin nostajana.

Repliikkien kautta kertomuksessa ilmennetään myös sitä, miten henkilöt suhtautuvat toisiinsa ja miten he positioivat toisiaan, tai esimerkiksi kertoja

itseään. On kuitenkin huomattava, että se, miten henkilöt positioivat toisiaan, ei välttämättä ole sama asia kuin se, miten kertoja itse positioi henkilöitä. Esimerkki tällaisesta on tässä luvussa aiemmin esitetty kertomuskatkelma, jossa keskustellaan synnytysasennosta. Kättilön repliikit ”sinä olet ensisynnyttävä ja sinä nyt synnytät siitä” ja ”et sinä synnytä selällään, sinä synnytät puoli-istuvassa asennossa” kuvaavat synnyttäjän näkökulmasta vallankäyttöä pahimmillaan – paitsi, että kättilö sivuuttaa synnyttäjän toiveen, hän vieläpä tekee sen termien kautta. Kättilö asemoi yhdellä lauseella synnyttäjän tiettyyn positioon, ei-toimijaksi. Tämä ei kuitenkaan ole koko synnytyskertomuksen sisällön huomioon ottaen se positio, johon kertoja itse asettaa itsensä.

Esimerkki siitä, miten kertoja voi repliikkien kautta positoida muita henkilöitä, on seuraava, kättilön kanssa käyty keskustelu:

Ku mä olin että mä haluisin niinku jakkaralta kokeilla ponnistaa, ja se oli et [liioitellut pirteästi] ”No mutta sehän on todella hyvä idea!” niinku, ja se jakkara oli siinä melkeen saman tien, siis sillee et se oli niinku... JOS se ois ollu se toinen kättilö, voin olla väärässä mutta must tuntuu et se ois ollu että [liioitellun hitaasti, korkealta] ”Katsotaan sitten, omalla painollaan”. Sitten ku pitäis alkaa ponnistaa, ni ”Eeei sitä jakkaraa nyt OLE tässä” [nauraa] Ei se välttämättä ois ollu, mut mul oli just semmonen tunne et... Se oli just sellanen et [liioitellun hitaasti, korkealta] ”Katsotaan, annetaan asioiden mennä omalla painollaan”. Niinku et, mä en tavallaan oikein tienny mikä se sen oma, asioiden oma paino oli. [Nauraa.] (H7)

Kättilön repliikillä, joka toistuu, ja jota ilmennetään äänen ja puheen tempon vaihtelulla, luodaan koomista vaikutelmaa. Katkelman päätteeksi kertoja vielä tehostaa vaikutelmaa nauramalla itsekin. Kättilö näyttäytyy epäammattimaisessa valossa ja hänen asiantuntijuutensa tulee kertomuksessa kyseenalaistetuksi. Kättilön repliikit vastauksena synnyttäjän toiveisiin ilmentävät konfliktitilannetta, jossa kättilö on esteenä synnyttäjän toiveiden mukaiselle synnytykselle. Katkelmassa käytetty toisto on yksi kerronnallinen tehokeino, jolla voi painottaa tiettyjä kohtia kertomuksessa tai esimerkiksi omia näkemyksiä (Kaivola-Bregenhøj, 1988: 315). Tässä toistetaan kättilön repliikkiä, mutta tapa, jolla se tehdään, painottaa kertojan omaa näkemystä ja ohjaa myös kuulijaa kiinnittämään huomio epäkohtaan kättilön toiminnassa.

Joskus repliikkeihin liittyy myös kerronnan aikamuodon vaihtelu, kuten seuraavassa esimerkissä, jossa kätilöt ovat halunneet ottaa sydäнкäyrää ja ovat sen ajaksi halunneet synnyttäjän makaavan sängyllä. Kertoja ei halunnut olla siinä ja olisi halunnut nousta. Puoliso haluaisi varmistaa kätilöltä, saako sängyltä nousta, mutta doula kehottaa nousemaan omatoimisesti:

Ja sit se doula sano, että ku mä olin sanonu että mä en kyl enää haluis maata tässä, ne oli pyytäny mua makaamaan et sais sitä sydäнкäyrää kunnolla, se doula oli siinä, ja **[puolison nimi] on silleen sanonu et** pitää kysyä siltä rouvalta, siis siltä kätilöltä, et pitääkö, et saako siitä lähteä, ja se oli vaan se doula et [painokkaasti] lähe vaan, niinku. (H7)

Esimerkin aikamuodon vaihtelu eroaa edellisessä luvussa käsitellyistä, sillä puolison repliikki on perfektissä. Se siis kerrotaan muihin tapahtumiin nähden eritasoisessa aikamuodossa (muut aikamuodot ovat kerronnan kannalta yhtenäisiä ja loogisia) ja tällä lailla ikään kuin puolison näkökulma nostetaan erilliseksi, sivuutetaan. Kertoja lopulta nouseekin doulan kannustamana jalkeille. Tässä aikamuodon vaihdos ei ole erityisen dramaattinen, mutta se luo vastakohtaisuutta puolison maltillisen ja doulan – ja synnyttäjän – omapäisen tahdonsuunnan välille. Tässä myös linjataan sitä, kenen näkökulman mukaan tässä synnytyksessä toimitaan. Edellä käsittelin esimerkkejä, joissa kerronnassa ilmaistaan sitä, kuinka henkilöt positioivat toisiaan – tämä katkelma taas näyttää, kuinka kertoja voi myös dialogin myötä positoida kertomuksen henkilöitä.

Eräässä kertomuksessa synnyttäjän, puolison ja doulan välille muodostuu kohtaus synnytyslaulun ympärille. Synnytyslaulu on kivunlievitysmenetelmä, jossa omalla äänenkäytöllä pyritään rentouttamaan lihaksia. Tämä kertoja koki, että paitsi oma äänenkäyttö, myös muiden samassa huoneessa tuottama laulu, lievitti kipua. Varsinkin hän koki miehen matalan äänen toimivan siinä hyvin, joten hän olisi halunnut miehen laulavan koko ajan supistusten tahdissa synnytyslaulua.

[Doulan nimi] sano sitä et ku siellä oli siellä [synnytysvalmennuskurssin vetäjän] kurssilla kaikkii monimutkasii mehiläisääniä ja ties mitä piippuääniä siis kaikkii semmosia niinku, ni [doulan nimi] sano just et moni synnyttäjä kokee et se toimii ku sanoo vaan aaaa ni se on kaikkein helpoin ja toimii, tavallaan yhtä lailla. No ei [doulan nimi] välttämättä ihan näin sanonu, mut mä muunsin sen tähän muotoon päässäni.

Ja mulla se oli nimenomaan silleen et mä jotenki takerruin siihen ja se toimi tosi hyvin siellä synnytyksessä. Joku kovin ihmeellinen synnytyslaulu, ei siitä mun kohdalla olis mitään tullu että mä sellasta oisin ruvennu niinku tekemään. Se synnytyslaulu oli sellanen et [puolison] oli hirveen vaikee siihen usko, että se toimis, ja sikskin se oli tosi hyvä et se doula oli siel synnytyksessä mukana, koska niinku [puolison] ääni toimi paremmin ku mun tai sen doulan ääni, mutta siis mä en meinannu sitä millään saada tekemään sitä, koska sitä varmaan vähän nolotti se, niinku ja.

Ja se doula oli vähän silleen et jos [kertojan nimi] synnyttää niin ni kyllä sinä voit tätä nyt laulaa. Ku [puolison nimi] niinku yritti koko ajan keksiä jotain että en minä voi koko aikaa, siis sillai. Ni vaikka se meinas hermostuu sille doulalle ni se toimi et se suurimman osan aikaa laulo sitä.” (H7)

Katkelmassa doula on asiantunteva ja kertojan puoliso on taas jollain lailla ulkopuolinen tilanteessa. Tässäkin kohtauksessa myös nimenomaan dialogin ja repliikkien kautta kuljetetaan tarinaa ja tuodaan esiin henkilöiden välisiä positioita. Doula ohjailee tilannetta ja kertojaminä kuvaa, miten turvautui nimenomaan doulaan. Kertoja kuvaa tilannetta myös puolisonsa kannalta kuvatessaan synnytyssalin ristiriitatilannetta. Doulan repliikki ratkaisee tilanteen ja saa puolison toimimaan halutulla tavalla. Doulan repliikki myös konkretisoi synnytyssalin tilanteen: puoliso on epätietoinen ja skeptinenkin, mitä kertoja itsekin mainitsee joidenkin menetelmien (”joku monimutkainen synnytyslaulu”) suhteen olleensa, mutta tilanteen kuuluu kuitenkin mennä synnyttäjän mukaan, hän kun tekee isomman työn, on puolisonkin ylitettävä itsensä: ”jos [kertojan nimi] synnyttää, niin kyllä sinä voit laulaa”. Kertomuksessa tämä kuvastaa toisaalta synnyttäjän ja tukihenkilönä toimivan puolison näkökulmien erillisyyttä – vaikka kuinka haluaisi auttaa ja olla tukena, ei kuitenkaan täysin tajua, mitä toinen käy läpi.

Toisaalta tämä episodi liittyy laajempaan kokonaisuuteen. Kyseessä on kertojan toinen synnytys, ja koska hän oli tyytymätön siihen, miten ensimmäinen oli sujunut ja miten henkilökunta oli ottanut hänen toiveitaan huomioon synnytyksen aikana, hän on halunnut toisen synnytyksen sujuvan eri tavoin. Tämä episodi osoittaa asetelman olevan nyt toisenlainen kuin ensimmäisessä synnytyksessä: tällä kertaa hänen toiveitaan kuunnellaan ja niitä noudatetaan – ja myös tukihenkilönä oleva puoliso laitetaan toimimaan sen mukaisesti. Repliikissä ”jos [kertojan nimi] synnyttää, niin kyllä sinä voit laulaa” ilmennetään myös prioriteetteja siitä, kuka tekee raskaimman osuuden, minkä rinnalla taas toisen

kynnys laulaa ei ole tilanteessa huomionarvoinen asia. Vaikka käskyttäjänä toimii doula, on tämä silti kertomuksessa emansipoiva episodi, toimiihan doula synnyttäjän toiveiden mukaan.

Repliikeillä siis paitsi elävöitetään kerrontaa, myös korostetaan haluttuja kohtia ja ilmennetään henkilöiden välisiä tilanteita ja jännitteitä. Jos kertomuksessa on paljon repliikkejä, se nostaa kertomuksessa henkilöt ja heidät väliset asetelmansa keskeiseen asemaan, mikä voi auttaa tulkitsemaan sitä, mitä asioita kertoja haluaa kertomuksellaan tuoda esiin – ja mistä kertomuksessa pohjimmiltaan on kyse. Palaan tähän luvussa 10.

9. Synnytyskertomukset jaettuna perinteenä

Pyysin haastateltuja ensin kertomaan synnytystarinan, sen jälkeen kysyin kaikilta samat kysymykset riippumatta siitä, olivatko he jo käsitelleet kysymysten aiheita omassa kertomuksessaan. Joskus itse synnytyskertomus saattoi olla hyvin niukka ja asiakeskeinen, mutta vasta myöhemmin lisäkysymysten aikana siirryttiin kuvailevampaan, kokemuksellisempaan ja polveilevampaan kerrontaan. Tähän saattaa olla useita syitä. Kertoja saattaa tulkita eri tavoin pyynnön kertoa, miten synnytys meni. Tai sitten kertoja pääsee vauhtiin vasta palautettuaan mieleen tapahtumien päälinjat. Tai sitten juuri siinä kerrontatilanteessa vasta tarkempi kysymys nostaa jotkut muistot mieleen ja innostaa kertomaan tarkemmin. Voi myös olla, että kysymysten myötä tilanne muuttuu vuorovaikutteisemmaksi ja vasta sen myötä on luontevampi jakaa omia tarkempia kokemuksia. Kaikissa näissä vaihtoehtoissa on kysymys suullisen kokemuskerronnan yhteisöllisestä puolesta – tarina on olemassa vasta, kun sillä on kuulija, sitä ennen se on muisto. Erillisissä kysymyksissä saatoinkin myös nostaa esiin sellaisia teemoja, joita varsinaisissa kertomuksissa ei käsitellä, ja kysyä esimerkiksi synnytyskertomusten jakamisen merkityksestä.

Aiemmissa tutkimuksissa on todettu synnytyskertomusten yhteisöllinen luonne, ja saman totesivat myös haastattelemani ihmiset, mutta yhteisöllisyys liittyy

kokemuskerrontaan laajemminkin. Synnytuskertomuksissa, ehkä kaikessa suullisessa kokemuskerronnassa, kohtaavat henkilökohtainen kokemus ja jaettu tarina. Tämän vuoksi sama henkilö voi kertoa eri tilanteissa samasta asiasta aivan eri tavoin, eri asioita painottaen – tähän viittaa aineistossani se, kuinka erilaiselta synnytystarina joskus vaikuttaa ensimmäisen, omin sanoin kerrotun ja rakennetun tarinan valossa verrattuna lisäkysymysten myötä kerrottuun tarinaan. Kertajat ovat itsekkin tietoisia variaation mahdollisuudesta: ”Siis mähän voisin kertoa joko viis minuuttia tai sit kolkyt minuuttia (H6)”.

Sama ihminen saattoi varsinaisessa kertomuksessaan käyttää lyhyttä, niukkaa ja informatiivista ilmaisua, mutta lisäkysymysten aikana hän saattoikin innostua kertomaan ja kuvailemaan hyvinkin elävästi. Tämä kertoo se siitä, että kokemuskerronta vaatii oikean tilanteen ja oikeanlaisen yleisön. Vaikka kyse on omasta muistosta ja muistelemisesta, kertoja kuitenkin kohdistaa tarinansa tietylle kuulijalle. Näin ollen kuulija voi vaikuttaa kokemuskerrontaan hyvinkin paljon. Tietyllä lailla voi ajatella kuulijan olevan osa kerrontaa (Kaivola-Bregenhøj 1988: 22).

Kaikki haastatellut kokivat synnytyksestä puhumisen tärkeäksi ja kokemusten jakamisen merkittäväksi. Kertomuksella on silti myös henkilökohtainen syy, eli kertomusta kerrotaan yhtä lailla itseäkin varten.

Se on yhteinen juttu, ja sit se on samalla niin omansa. Ja just se että siitä seuraa unettomat yöt, ni sen halua painaa mieleen koska se on niin tärkeä. Näin mä ajattelen. (H1)

Kertoja kuvaa sitä, että itselle tärkeän kokemuksen haluaa painaa mieleen, etteivät esimerkiksi vauva-arjen raskaammat asiat, kuten valvominen, saa muistoa siirtymään taka-alalle tai jopa unohtumaan.

Haastattelun yksi kertoja huomauttaa useamman kerran, että ei ole ihan varma, miten asiat oikeasti menivät: ”Ja mä siis haluan korostaa, et mä en oo varma onko nää jutut ihan oikeesti menny ihan tällä tavalla, mut siis tällä tavalla mä sen MUISTAN (H7).” Tässä kohtaa painotetaan sanaa ”muistan” sen korostamiseksi, että vaikka jotkin asiat olisivat saattaneet mennä eri tavoin, kertoja kuitenkin

muistaa asian juuri kuten kertoo – muisto on sen hetkinen tulkinta ja toisinto tapahtuneesta. Haastattelussa toistuvat ilmaisut ”mullon sellanen mielikuva (H7)” ja ”mä en muista ihan tarkkaan (H7)”. Haastateltu pyrkii kertomaan asiat todenmukaisesti, dokumentaarisesti, vaikka toisaalta tiedostaa itsekin, että muisto on tunnetilojen ja ajallisen etäisyyden vuoksi väritty. Päivi Kosonen toteaa omaelämäkerran totuudellisuuden olevan sinänsä toissijainen, koska kyse on erityisestä verbaalisesta tapahtumasta, jossa olennaisempaa on oman elämän tapahtumien merkityksellistäminen (Kosonen 2009: 289, 291). Haastattelussa tai kokemuskerronnassa ei niinkään ole siis tärkeää se, muistaako henkilö täysin oikein ja järjestyksessä tapahtumat, vaan se, millaisen synnytyskertomuksen hän kerronnallisten elementtien avulla rakentaa ja mikä on näiden elementtien ja kertomuksen merkitys hänelle itselleen, mitä hän viestii kuulijalle, ja millainen vuorovaikutus kertojan ja kuulijan välillä syntyy kerrontatilanteessa.

Se, että muisto saattaa ajan mittaan muuttua tai kertomus voi vaihdella, ei tarkoita kuitenkaan välttämättä sitä, että yksityiskohdat unohtuvat tai että kertoja muistaisi ”väärin”. Muistossa on myös kyse menneen tulkinnasta (Ukkonen, 2000: 11). Tällöin muisto voi elää ja varioitua. Se voi myös tarkoittaa, että kertoja löytää siitä itselleen ajan mittaan uusia merkityksiä, mitä yksi haastatelluista kuvasi osuvasti – hänen kuvauksessaan ”joku uus juttu” viittaa juuri siihen, että kokemuskerronta on aiemmin koetun tulkintaa:

On se [synnytys] vähän sellanen asia jota ei voi ammentaa tyhjiin, et aina löytyy joku uus näkökulma siihen. Se on ehkä vähän ku joku romanttinen rakkaus, et siitä voi aina puhua, et aina löytyy joku uus juttu jota ei oo puhuttu vielä. Tai vaikka oiski ni sen voi puhua uudestaan koska se on niin mielenkiintoista. (H4)

Toisaalta ”joku uus juttu” kuvastaa myös sitä, että samasta asiasta voi itsekin oivaltaa jotain uutta, mutta kertomus on tärkeä pelkän muiston ja sen jakamisen vuoksi, koska se koetaan mielenkiintoiseksi eli tärkeäksi ja merkitykselliseksi. Kertoja ilmaisee tässä saman asian kahteen kertaan (”aina löytyy joku uus näkökulma” ja ”aina löytyy joku uus juttu”), mikä tehostaa ja painottaa sitä, että kertomus ei suinkaan toistu aina samanlaisena, vaan se elää kertojan omassakin mielessä. Samalla se kuvastaa myös hänen kokemuksensa monimerkityksellisyyttä ja monipuolisuutta.

9.1 Kenelle kerrotaan

Kokemuskerronnan merkitys kertojalle on omien kokemusten jakamisessa muiden kanssa, omien kokemusten käsittely sekä oman tulkinnan muodostaminen koetuista asioista. Nämä ulottuvuudet myös vahvistavat sosiaalisia suhteita. (Ukkonen, 2000: 208–209). Tiina Pöyhönen käsittelee synnytyskertomuksia naisten perinteenä, jolla on naisia yhdistävä vaikutus (Pöyhönen, 1989: 100, 104). Siinä mielessä synnytyskertomukset voi nähdä Aili Nenolan kuvaamana toisen sukupuolen erityisalueeseen kuuluvana perinteenä, joka tässä tapauksessa kuvastaa naisten kokemuspiiriä heidän omalla äänellään kerrottuna (Nenola, 1994: 213). Useampi haastateltu totesi puhuneensa synnytyksistä lähinnä muiden naisten kanssa.

Haastatteluista käy ilmi kokemus siitä, miten synnytyskertomusten jakaminen voi toimia yhdistävänä tekijänä. Yksi haastatteluista kuvaa synnytyskertomusten olevan ”sellanen änäs salaseura, jonka täysin vain vastaavan kokeneet voivat ymmärtää”. Määritelmä pitää sisällään ajatuksen ymmärryksestä, joka on samaan aikaan yhdistävä – mutta toisaalta myös ulossulkeva.

Haastattelija: Miksi sä ajattelet et synnytyskertomuksia kerrotaan?

H2: Se on mun nähdäkseni niin vahva kokemus niinku naisen elämässä, niin mä sen näkisin, et se on jotenki niin merkittävä tapahtuma. Ja ku se on sellanen et jokaisella on jonkinlainen synnytys ja sit se menee jollaki tavalla. Et ne on sellasii niinku tarinoita jokainen, ni siks must tuntuu et niist jää niinku... ja siin on aina jotain jaettavaa ja jotain, et VAIN ne jotka ovat kokeneet jotain samaa ni voivat sitä niinku jotenki ymmärtää. Sen mä näkisin et se on niinku siinä se. Et mitä siinä niinku jaetaan. Koska mä en ennen synnytystä ollu niinku kauheen kiinnostunu kuulemaan niinku kenenkään. Anoppi on kertonu miten hän lähti aamuyöllä synnyttämään mun puolisoa joka on hänen kolmas lapsensa, ja miten se lääkäri joka piti olla oli flunssassa, mä oon niin mont kertaa kuullu miten se lääkäri joka piti olla oli flunssassa, ja se ei koskettanu mua niinku mitenkään se kertomus. Mut niinku sit ku sitä peilas niinku omiin kokemuksiinsa, ni must se on tosi vahva, siin on sitä, sellanen änäs salaseura, jonka täysin vain vastaavan kokeneet voivat ymmärtää. (H2)

Kertoja käyttää synnytyskertomuksesta samaa määritelmää, salaseura, kuin Tiina Pöyhönen, mutta on epäselvää, onko käsite ollut yleisemmin käytössä kiteytyneenä

käsitteenä, vai onko kertoja tutustunut Pöyhösen artikkeliin – vai onko kyse vain sattumasta. Joka tapauksessa kertoja on selvästi kokenut synnytystarinoiden jakamisen olevan naisia yhdistävä ja ehkä lähentäväkin asia. Tällöin tarkoitetaan nimenomaan synnyttäneitä naisia, koska anopin kertomus ei liikuttanut häntä ennen omakohtaisia synnytyskokemuksia. Tässä tapauksessa lähentävä vaikutus kantaa sukupolvienkin yli, vaikka eri aikakausina synnytyskokemukset voivat erilaisista käytännöistä ja elämäntilanteista johtuen olla hyvinkin erilaisia.

Aiemmassa tutkimuksessa (esim. Kaarela 2006 ja Pöyhönen 1989) synnytyskertomuksilla nähtiin olevan edelleen vahvasti myös informatiivinen puoli epävirallisen tiedon jakajana. Se ei omassa aineistossani nouse yhtä vahvasti esiin kuin kokemuksellisuus ja näkökantojen esiin tuominen. Koska kertomustilannekin vaikuttaa kerrontaan, pidän todennäköisenä, että synnytyskertomus varioi sen mukaan, mikä sen kerrontatilanne on, kenelle se kerrotaan ja miksi. Sama ihminen voi toisella kertaa esimerkiksi ilmaista enemmän mielipiteitään, toisella kertaa kerrata kokemansa raportinomaisesti ja joskus kertoilla polveilevammin ja viipyilevämmin.

Ajan mittaan omakin innostus synnytyskertomuksiin ja aiheen käsittelyyn voi laantua. Haastatteluissa toistuukin juuri ajankohtaisuuden merkitys synnytyskertomusten jakamisessa. Niiden kertominen on liittynyt omaan synnytyksen jälkeiseen aikaan eli käytännössä vauva-aikaan, tai sitten tilanteeseen, jossa joku muu on raskaana tai juuri saanut vauvan. Heti oman synnytyksen jälkeen muistot ovat ajallisesti lähellä ja kokemusta halutaan käsitellä. Yksi haastatelluista toteaa: ”No aluks mä kerroin kaikille, jotka oli lähellä tai jakso kuunnella. Tietysti, mitä enemmän aikaa kuluu sitä vähemmän on enää kiinnostusta puhua kenellekään. (H4)”

On mahdollista, että synnytyskertomusten yksi funktio on myös itse käsitellä ja jäsentää kokemusta omassa mielessä, jolloin useampien kertomiskertojen myötä se tulee käsiteltyä. Toisaalta kertomusten painopiste voi myös muuttua: Marander-Eklund totesi omassa väitöskirjassaan, että synnytyskertomusten sisältö muuttuu ajan myötä ja vuoden kuluttua synnytyksestä kertomus alkaa jo keskittyä

enemmän vauvan hoitoon (Marander-Eklund 2000: 384). Voi olla, että tällöin kertoja ei enää itse miellä kertomustaan vain synnytystarinaksi.

9.2 ...ja kenelle ei kerrota

Samaan aikaan, kun synnytyskertomukset toimivat naisia yhdistävänä perinteenä, niitäkään ei kerrota kaikille. Useampi haastateltavista toi esiin oletuksen siitä, ettei aihe kiinnostaisi synnyttämättömiä naisia, mutta toisaalta pari haastateltavaa mainitsee myös suodattavansa puheitaan silloin, jos paikalla on naisia, joilla ei ole lapsia, tai jotka vasta odottavat esikoista. Tähän on syynä halu ikään kuin ”säästää” heitä yksityiskohdilta, jotka voisivat kuulostaa hurjemmilta kuin ovatkaan. Ei haluta pelotella eikä kertoa kauhutarinoita. Näin on ollut myös aiemmassa tutkimuksessa (Pöyhönen 1998: 13).

Toinenkin myös aiemmissa tutkimuksissa havaittu (Pöyhönen, 1989: 100, 104; Kaarela 2006: 31) kulttuurinen sääntö nousee aineistossa esiin: synnytystarinoita kerrotaan pääsääntöisesti toisten naisten seurassa: ”Meidän kulttuurissa naiset puhuu synnytyksistä keskenään (H7)”. Kaikki tiedostavat tämän synnytyspuheisiin liittyvän tabun ja melkein jokainen haastateltu myös tiedostaa itse noudattavansa sitä. Muutama kuitenkin kyseenalaistaakin sen:

Kyyyllä niinku joilleki miehilleki oon kertonu. Et semmosille jotka on paikalla eikä pääse pakoon.

Mut kyllä mulla on semmonen mielikuva et miehille ei kerrota synnytyksistä. Tai että miehiä ei kiinnosta. Ja onhan se vähän sellasta seksististä et naisia pitäis kiinnostaa, ei välttämättä kaikkia naisiakaan kiinnosta toisten synnytykset mutta jotenki on sellanen oletus että naisten kanssa kuuluu puhua tällasia ja miesten kanssa ei. - - - Niin se voi olla semmonen läppä et hehheh synnytyskertomuksia, mut en mä koskaan odota et miehiä kiinnostais se. Onhan se aika epäfeminististä kyllä ajatella silleen. (H4)

Kertoja kyseenalaistaa toisaalta synnytyskertomukset vain naisten perinteenä haastaen perinteisen mieskäsityksen (epäfeminististä ajatella, ettei miehiä voisi aihe kiinnostaa) ja toisaalta hän kyseenalaistaa sen, miksi juuri naisia pitäisi kiinnostaa synnytystarinat. Toisaalta hän ei itsekään usko, että miehiä kiinnostaisi, kun heille kertominen on ”semmonen läppä” – joskin se ”läppä” on samalla

tietoinen halu tehdä toisin kuin on tapana tai toisin kuin ehkä tuntuisi itsestä luontaiselta. Kertoja tiedostaa kulttuurin käytännön olevan opittu asia mainitessaan, että kyseessä on oletus, opittu käytäntö. Oma aineistoni poikkeaa tältä osin aiemmasta, sillä omassa aineistossani myös esitettiin kritiikkiä sitä kohtaan, että synnytykset olisivat aina naistenkaan kesken luonteva puheenaihe. On toki muistettava, että haastateltavat ovat kaikki samasta feministisestä äitiryhmästä, mikä voi olla osasy syy tällaisen näkökulman painottumiseen juuri tässä haastattelussa. Periaatteessa perinne, joka yhdistää ihmisiä, voi samalla myös erottaa – yleiset odotukset sukupuolen mukaan määrittävästä kiinnostuksesta eivät välttämättä pidä paikkaansa.

Synnytyskokemusten kertominen voi olla ulossulkeva myös toisella tapaa. Erona aiempaan synnytyskertomuksista tehtyyn tutkimukseen, omassa aineistossani nousee esiin myös se, että synnytyskokemukset tai niiden jakaminen ei yhdistä aina edes kaikkia synnyttäneitä naisia. Jos henkilöiden kokemukset eivät kohtaa, ei kokemusten jakaminen aina olekaan luontevaa. Haastatellut kuvaavat jonkin verran tilanteita, joissa ei tee mieli kertoa synnytyksestä, ja joskus se voi johtaa jopa ulkopuolisuuden kokemuksiin. Joskus taas voi itsekkin tehdä tietoista jakoa sen suhteen, kenen kanssa haluaa jakaa tarinansa ja sen myötä päästää lähelle.

Tuntuu välillä et se mun kokemus on niin eri maailmasta. Et jos mä puhun siitä, niin ihmiset jotenki vaivaantuu, jos ne on just vaikka valittanu omasta kättilöstä synnytyksessä ja jostain, vaikkei se oo tarkoitus. Mut sit se on ehkä jäänyt, en mä oo kauheesti puhunu silleen.

Ku mä olin ite osastolla ja jaksoin kävellä, ni siel kahvihuonees oli äitejä, joil oli isot mahat ja siel oli yks äiti jonka synnytys oli alkamassa ja se hirveesti huokaili et syntyis jo se vauva ja sit mä istuin siellä ja mun vauva oli siel teho-osastolla ja oli mulla vähän sellanen olo et miten epäreiluu. Ja sille mun kokemukselle ei ollu siinä sijaa koska se oli ihan sillee ai ku sattuu ja voi ku ois päässy jo sinne synnytyssaliin. Ei siinä voinu avata suutaan ja olla sillee et [naurahtaa] synnytin jo ja tsemppiä. (H1)

Kertojan kokemus on se, että hänen synnytyskokemukselleen ei ole sijaa, koska se poikkeaa normista. Kertomus kuvastaa yhteisen ja jaetun kääntöpuolta – se on toisaalta ulossulkeva. Aina ei ole kyse siitä, että itse ei haluaisi kertoa, vaan kuten tässä esimerkissä käy ilmi: toiset eivät välttämättä halua kuulla, vaan osoittavat

vaivaantumisellaan, että erilainen kertomus tai kokemus ei sovi totuttuun synnytysnarratiiviin. Se on toisaalta erikoista, koska ei kuitenkaan ole niin harvinaista, että joudutaan tekemään kiireellinen sektio tai että vauvan ensihetkiin liittyisi kriittisiä tilanteita tai huolta. Voi myös olla, että ihmiset eivät aina osaa suhtautua, jos kokevat ensin itse valittaneensa paljon vähemmästä, jos toisella on tai on ollut vielä vaikeampaa. Siinäkin tapauksessa kuitenkin oman kokemuksensa erilaiseksi mieltävä kokee jäävänsä tilanteessa ulkopuoliseksi.

Se miks mä halusin osallistuu tähän oli se kun [lapsen nimi] on täyttänyt vuoden ni mulle on tullu tarve niinku kertoo, uudestaan, ja sit must on kiva kertoo jollekin joka ei tiedä. Ja sit mä aattelin et koska valtaosa synnytyksistä menee tietyn kaavan mukaan ... ni sit mä haluisin ettei jotenki ajatella, että jos synnytys menee eri lailla tai käy näin niinku meillä, et se ois automaattisesti huono synnytys.

- - -

Ja sit mun oman kokemuksen jälkeen mä PIDÄN sektiota synnytyksenä. Mä muistan mä oon joskus eläinoikeusfoorumilla kirjoitellu et siellä oli just vääntöä tästä et nainen halus ehdottomasti synnyttää sektioilla, ja must sitä vastaan hyökättiin aika kovin sanoin, ja tuotiin esiin näitä hyviä puolia alatiesynnytyksestä. Muutenki mun mielest on semmonen ajatus, ITELLÄKI ehkä ollu, että ei sektio oo synnytys.

- - -

Oltiin kaverin kanssa saunassa ja näytin sen lapselle, että täältä mun lapsi on tullu, ja se mun kaveri oli sillee et niin, jotkut lapset syntyy tuolta, niinku pimpistä, ja jotkut leikataan mahasta. Ja sit mä menin hiljaseks ja tajusin myöhemmin, et mä oisin halunnu sanoo sille et kyl munki vauva on syntyny vaik se onki leikattu. Et se niinku asetti vastakkain sen synnytyksen ja leikkauksen. (H1)

Myös tässä tulee ilmi halu välittää omasta kokemuksesta käsin yleisen mielikuvan vastainen kokemustieto. Tässä myös käsitys synnytyskertomuksen yhteisöllisyydestä törmää yksilölliseen kokemukseen, joka voi olla ristiriidassa yleisen mielikuvan, käsitteellistuksen tai yleisesti hyväksytyn kertomuksen kanssa. Kertoja painottaa kerronnassaan sanaa ”pidän” korostaakseen sitä, että kyseessä on hänen näkemyksensä siitä, että keisarileikkaus on myös synnytys – koska ympäröivä maailma on välillä viestinyt hänelle täysin päinvastaista, hän ilmaisee tällä, että hän ei halua antaa muiden näkemyksen vaikuttaa omaan näkemykseensä, vaikka tuokin ilmi, miten yleinen suhtautuminen on siihen aiemmin vaikuttanut. Hän tuo ilmi sen, että luo itse omalle kokemukselleen merkityksen ja hän itse määrittää sen. Hän muistuttaa myös katkelman alussa, että vaikka synnytys ei sujunut normin, totutun käytännön tai edes toiveidein mukaisesti, kokemus on kuitenkin ollut hänelle hyvä. Syy, miksi tätä täytyy

erikseen korostaa, on tulkintani mukaan sama kuin siinä, miksi pitää erikseen sanoittaa keisarileikkauksen olevan myös synnytys, yksi synnytystavoista. Käsitykset hyvästä synnytyksestä ovat niin vakiintuneita, että ne voivat vaikuttaa kuulijan tulkintaan synnytyskertomuksesta, mutta ne voivat vaikuttaa myös joskus henkilöiden omaan käsitykseen.

Synnytyskertomuksia voi siis luonnehtia salaseuraksi, johon liitytään kokemuksen myötä, mutta jossa tunne yhteisestä kokemuksesta ei kuitenkaan tule automaattisesti. Koska erilainen synnytyskokemus saattaa aiheuttaa jopa ulkopuolisuuden tunteita, vaikuttaa siltä, että perinnelaji yhdistää ihmisiä lähinnä silloin, jos näkökulma siihen on samansuuntainen. Ehkä osuvampi kuvaus olisikin siis salaseura, jossa on useampia alajaostoja.

10. Synnytyskertomus ja synnytyksen diskurssit

Kuten aiemmin totesin, kerronnan keinoilla nostetaan esiin niitä puolia ja elementtejä, joita kertomuksessa halutaan korostaa. Niiden myötä kertomuksista on löydettävissä erilaisia merkityssisältöjä. Kertomuksen kannalta olennaiset teemat toistuvat ja nousevat esiin, kun taas muista puolista ei välttämättä kerrota lainkaan. Kertomuksen kannalta olennaisia teemoja ja kertomuksen välittämää sanomaa korostetaan episodeilla, kerronnallisilla keinoilla, omilla painotuksilla ja myös omien näkemysten esiin tuomisella. Toisaalta myös syyt puhua synnytyksestä vaihtelevat, ja kertomuksilla voi olla erilaisia funktioita. Olen näiden myötä etsinyt kertomuksista niiden ydinsanomaa ja sitä kautta sitä, millaisia kertomuksia ne pohjimmiltaan ovat.

10.1 Synnytyskertomusten viestit

Haastatteluaineistoni synnytyskertomukset voi jakaa emansipatorisiin synnytyksen haltuunottotarinoihin, selviytymistarinoihin ja henkilökohtaisiin kokemuk kuvauksiin. Jaottelun tarkoitus ei ole tässä luoda typologioita, vaan selventää, millaisia painotuksia synnytyskertomuksissa voi olla. Emansipatorisen

haltuunottotarinan voisi myös halutessaan nähdä selviytymistarina, mutta mielestäni näissä on selkeä ero siinä, millaisena toimijana kertoja kuvaa itsensä. Nämä kolme kategoriaa saattavat myös yhdistyä samassa kertomuksessa, ja usein niin käykin – painotus myös vaihtelee eri kertomuksen vaiheissa. Näiden erilaisten kertomusten funktio suullisessa kerronnassa voi myös vaihdella – edellisessä luvussa käsittelin sitä, miten erilaiset näkemykset ja erilaiset omakohtaiset kokemukset vaikuttavat siihen, keiden kanssa synnytyksistä halutaan tai ei haluta puhua.

Tässä jaottelussa emansipatorinen synnytyksen haltuunottotarina tarkoittaa kertomusta, jossa synnyttävä itse ottaa aktiivisen roolin ja pyrkii ohjailemaan tapahtumien kulkua toisin kuin on kokenut esimerkiksi sairaalan instituutina, yksittäisen kätilön tai yleisen oletuksen edellyttävän. Näihin tarinoihin liittyy paljon oman toimijuuden kuvausta sekä synnytysvalmisteluissa että synnytyksen aikana. Muiden henkilöiden osuus on olennainen ja useita kohtia kuljetetaan eteenpäin dialogin kautta. Haltuunottotarinat sisältävät paljon dramatisoituja kohtauksia, joissa tapahtumat etenevät usein dialogin kautta. Tämä korostaa henkilöiden asemointia toisiinsa nähden ja repliikkien kautta voidaan paitsi kuljettaa tarinaa, myös luoda jännitteitä ja tuoda esiin muissa henkilöissä tai itsessä koettuja piirteitä. Näissä kertomuksissa on myös suoraa tai epäsuoraa kommentointia ja kritiikin esittämistä esimerkiksi kätilöä, sairaalan käytäntöjä tai puolison asenteita kohtaan, samoin kuin omaa pohdiskelua ja oman asiantuntijuuden esiin tuomista, ja myös yleisten synnytyskäytäntöjen (tai sellaiseksi koettujen) kritisointia tai pohdiskelua, ja myös omien ihanteiden esiin nostamista.

Selviytymistarinoita on kahdenlaisia. Joissain selviytymistarina on kiinteä osa haltuunottotarinaa, joissain taas synnytyksen aikana tapahtuu jotain odottamatonta. Toisin kuin aiempien tutkimusten aineistoissa, minun aineistossani selviytymistarinan sisältö ei kerro niinkään siitä, miten selviydyttiin synnytyksestä sinänsä. Näissä tarinoissa tapahtui jotain poikkeuksellista ja jopa pelottavaa – esimerkiksi tuli tilanne, jossa lapsen selviäminen hengissä ei ollut varmaa. Nämä tarinat kuvaavat tilanteen etenemistä ja myös omia tunteita dramaattisin, elävöitettyin sanakääntein. Tapahtumien rinnakkaiskertomukseksi ja siten koko

tarinan keskiöön nousee näissä muista synnytystarinoista poiketen synnyttäjän ja hänen kumppaninsa keskinäinen tuki. Muissa synnytystarinoissa mahdollinen puoliso on kertomuksessa taka-alalla tai kertomuksissa voi korostua jopa sen hetkinen erillisyys. Toisin kuin haltuunottotarinoissa, näissä selviytymistarinoissa ei esitetä kritiikkiä hoitohenkilökuntaa tai järjestelmää kohtaan, vaan pikemminkin kuvataan henkilökunnan huolehtivaa asennoitumista. Oma kokemus asetetaan myös osaksi laajempaa kokonaisuutta, jolloin kertomukselle annetaan tulkintamalli esimerkiksi mahdottomuudesta kontrolloida elämää tai elämän hauraudesta:

Ja ambulanssissa mä laitoin kaverille tekstaria et nyt mä jouduin sairaalaan ja sit mä muistan et mä juttelin sen kättilön kanssa että onpa outoa et just ku mä aattelin että mun elämässä joku asia menis sillee, et me oltiin menty naimisiin ja mä olin tullu raskaaks, niinku omituisen tavallisesti, ni... ja yhtäkkiä kaikki oliki ihan, erilailla. (H1)

Ylläoleva lainaus ilmentää tilannetta, jossa synnytyksen kulku ei noudata hyvin sujuvaa, normaalia kulkua, vaan ongelmien ilmetessä se tuntuu muuttavan hetkellisesti koko elämän.

Muistakin tarinoista on nähtävissä myös jonkinlainen selviytymistarina, esimerkiksi haltuunottotarinnassa sankaritarinan kaavaa noudattava, mutta näissäkin synnytys on enemmänkin tapahtumapaikka tai areena, ja päähenkilön tiellä olevat vaikeudet ja vastustajat ovat ihan muuta, esimerkiksi hoitohenkilökunta tai sairaalan käytännöt. Synnytys ei näyttäydy näissä kertomuksissa tarinan haasteena niinkään, paitsi niissä tarinoissa, joissa siihen liittyi komplikaatioita. Näissä tarinoissa se myös asettuu enemmän osaksi omaa elämänsäkaarta, kun taas haltuunottotarinoissa synnytyskokemus on enemmän osa henkistä kasvua, henkilökohtaista oman elämän haltuunottoa.

Henkilökohtaisen kokemuksellisuuden kuvauksissa synnytys kuvataan oman kokemuksen kautta. Aineiston pienuuden vuoksi tästä ei ole paljon variaatioita itse kertomusten yhteydessä, sillä vain parissa kertomuksessa tämä nousee kovin keskeiseksi. Enemmänkin se on osa kertomuksia ja sen kautta elävöitetään joitain

kertomuksen kohtia, jotka eivät välttämättä ole dramaattisimpia kohtia, mutta tällaisen kuvauksen kautta päästään henkilökohtaisemmalle tasolle. Kaikissa synnytyskertomuksissa ei tätä esiinny juuri ollenkaan, mutta kaikki kertojat kuvasivat tällaisia tuntemuksia muiden kysymysten yhteydessä. Tämän eron tulkitsen johtuvan siitä, että pyydettyäessä kertomaan synnytyksestä, voi kysymyksen tulkita niin eri tavoin, ja toisaalta kaikilla ei välttämättä ole tarvetta kertoa synnytystä kuvaillen ja tuntemusten kautta. Kuten muistakin elämän tapahtumista, synnytyksestäkin voi puhua niukkasanaisesti ja vain tapahtumat kerraten. Tämä kertoo siitä, että vaikka itsekin pidin lähtöoletuksena synnytyskokemuksen merkityksellisyyttä, se kuitenkin varsinkin ajan kuluessa asettuu osaksi koko elämää ja saattaa jopa menettää erityisasemansa muistojen joukossa. Siihen voi myöhemmin palata halutessaan perinpohjaisemmin, mutta muistoihin uppoutumiseen ei aina ole tarvetta.

Esimerkkinä siitä, että kehoitus muistella synnytystä ei välttämättä heti kirvoita monisanaista tarinaa, oli yksi kertomus, joka oli informatiivinen käyden läpi pääpiirteet synnytyksen kulusta (ks. H2 s. 54 –55). Tämä noudatti aika lailla lääketieteellisen synnytyskertomuksen kaavaa. Muissa kysymyksissä sama kertoja kuvasi kyllä kuvailevammin tapahtumia ja tuntemuksia.

10.2 Normeja ja diskursseja

Haastatteluissa toistui käsitys ihanteellisesta synnytyksestä tai synnytykseen liittyvistä normeista, joita yleisesti on joko pyrkimys ns. luomusynnytykseen, mikä tarkoittaa mahdollisimman vähäistä lääketieteellistä synnytykseen puuttumista, tai lääketieteellisten apukeinojen ensisijainen hyödyntäminen:

Must tuntuu et on hirveen jakautunutta, ja ylipäättään suhtautuminen äitiyteen ja se alkaa jo ennen synnyttämistä. Et jakautuu tämmöset jotka on super-hyper-luomusynnyttäjät jotka ei voi ajatellakaan lääkkeitä ja sit tämmösiä jotka on sillee että kaikki lääkkeet mitä vaan voi saada. (H1)

Johanna Ruusuvuori on erottanut kaksi erilaista synnytysdiskurssia, lääketiedepainotteisen ja luonnollisuutta korostavan diskurssin (Ruusuvuori 1992, 6). Synnytyskeskustelussa nämä diskurssit ovat kamppailleet arvovallasta, mutta

Ruusuvuori toteaa medikalisaatiodiskurssin edustavan hallitsevaa kulttuurista diskurssia. Tämä diskurssi korostaa asiantuntijan tietoa ja merkitystä, mutta synnyttävä nainen nähdään subjektin sijaan objektina, toimenpiteiden kohteena. Näiden kahden diskurssin välisessä arvovaltataistelussa ovat Ruusuvuoren mukaan korostuneet esimerkiksi käsitys hyvästä synnytysasennosta ja hyvän synnytyksen kriteereistä (Ruusuvuori 1992, 7). Toisaalta esimerkiksi kätilöliitto on – yksittäisten kätilöiden välillä päinvastaisista näkemyksistä huolimatta – hyvin myönteinen aktiivisynnytystä ja luonnonmukaisia menetelmiä kohtaan (ks. esim. Hjerpe 2009). Voikin olla, että koska Ruusuvuoren tutkimuksesta on jo melko paljon aikaa, ovat synnytykseen liittyvät normit ja ihanteet olleet jo pitempään murroksessa.

Haastattelujen perusteella vaikuttaa myös siltä, että medikalisaatiodiskurssin painoarvo olisi vähentynyt paljonkin, tai että edelleen – tai kenties uudestaan? – on käynnissä sama arvovaltakamppailu. Eräs haastatelluista totesi suomalaisen synnytyskulttuurin olevan ”aika medikaali (H7)”. Toisaalta sitten myös vallalla olevista normeista oli päinvastaisiakin näkemyksiä:

Mun silmään heti pisti ku Helsingin Sanomat oli kerännyt tilastoja eri sairaalasta , ni sit se oli otsikoitu silleen et hyvin harva synnyttää luomuna. Ja ainaki mun ajatusmaailmaan se heti särähti, et no miks pitäis. Et mä ainaki luin sen sillä lailla et LIIAN harva synnyttää luomuna. Et hyvät naiset teidän pitäisi synnyttää luomuna jos olette tosi naisia. (H2)

Normit tuodaan synnytyskertomuksissa usein esiin sitäkin kautta, miten ne ovat vaikuttaneet omaan toimintaan, kuten eräs haastatelluista kuvaa saapumistaan synnytyshuoneeseen:

Huusin käytännössä sieltä ovelta että lääkkeitä, paljon lääkkeitä [naurahdus] Mulle ollu mitään näkemystä eikä käsitystä mistään, niinku luonnollisesta synnyttämisestä, että, et sit mä aattelin et lääkkeit on nyt se juttu millä tästä päästään ku en mä oikeen tiennyt minkälainen se kipu tulee olemaan ja muuta. (H4)

Kertoja kuvaa omaa aiempaa tietämättömyyttään, mutta sen kautta hän pohjimmiltaan ilmentää ensisynnyttäjien saaman tiedon yksipuolisuutta. Toisaalta

hän kuvaa itsensä ensisynnyttäjänä passiivisempänä tiedon vastaanottajana, jolla ”ei ollut näkemystä” synnytykseen liittyvistä asioista. En tulkitse tätä kuitenkaan niin, että hän kokisi kaikki lääkkeitä toivovat näkemyksettömiksi ja tietämättömiksi, vaan hän käsittelee tätä kautta itsessään tapahtunutta ajattelutavan muutosta. Joskus synnytyskokemus voi herättää halun muutokseen seuraavassa synnytyksessä, tai voi muuten vaikuttaa omaan ajattelutapaan liittyen synnytyksiin tai jopa naisena olemiseen (ks. Piensoho 2001).

Jakautuminen kahteen ”koulukuntaan” on kertomusten perusteella vaikuttanut esimerkiksi siihen, että joskus henkilöt kokevat tarvetta perustella omia valintojaan tai kommentoida niitä. Esimerkiksi lääkkeiden käytöstä saatettiin todeta, että ”en kokenut menettäneeni mitään (H6)”, mikä pitää sisällään jo oletuksen, että on olemassa jokin ihanne, jota olisi syytä tavoitella hyvän synnytyskokemuksen saamiseksi. Kuitenkin henkilöiden välillä oli eroa siinä, mikä heidän näkökulmastaan oli normi. Näissä kertomuksissa tuntui jokaisessa normi olevan juuri se päinvastainen, mitä henkilö itse edusti. Usein henkilön oma kanta tuli esiin joko sanavalinnoissa tai sitten suorana mielipiteen ilmaisuna. Verratuna aiempaan tutkimukseen (Kaarela 2006: 67–69), omassa aineistossani ei niinkään noussut esiin paine mukautua normiin, vaan oma, normin vastaiseksi koettu näkemys ja sitä kautta oma tapa synnyttää, nähtiin hyvänä ja oikeutettuna.

Useampi haastateltu tuo esiin sen, että tiedostaa synnytyksiin liittyviä yleisiä odotuksia ja normeja ja tuo esimerkiksi esille näkemyserojen aiheuttamia ristiriitoja. Synnytystarinoissa nämä ilmenivät lähinnä suhtautumisessa synnytystapoihin ja lääkkeisiin tai luonnonmukaisiin menetelmiin.

Ja sit just tämmönen niinku et on piirejä joissa on kauheen noloo vaikka se jos on, on vaikka ottanu lääkkeitä. Kyl mä huomaa iteki et mä ajattelen et ois parempi jos en olis ottanu mitään lääkkeitä. [Lapsen nimi] ponnistusvaiheessa mä otin PIKKUSEN ilokaasuu, mut mä en oikeestaan ees saanu tulemaan sitä masiinasta ulos ja it mä tajusin et en mä nyt oikeestaan tarvii. - - - Ja sit varmaan toisissa piireissä normina on se et totta kai, totta kai täytyy ottaa lääkkeet, että lääkkeettömyys on jotain tahallaan itsensä kiusaamista ja sankarimyytin, myytin uusintamista niinku. Et toisins... niis piireissä ajatellaan et jos ei oo lääkkeitä ni ei oo ollenkaan kivunlievitystä, että ei vaan VOI OLLA kivunlievitystä joka ei oo lääke. Ja sitä vastaan MÄ kyl yritän taistella että se ettei oo LÄÄKKEITÄ ei

tarkota etteikö tekis mitään sille kivulle et kylhä sille voi tehdä tosi paljonki, et niinku lääkkeet on vaan yks keino. (H4)

Must tuntuu et on hirveen jakautunutta, ja ylipäättään suhtautuminen äitiyteen ja se alkaa jo ennen synnyttämistä. Et jakautuu tämmöset jotka on super-hyper-luomusynnyttäjät jotka ei voi ajatellakaan lääkkeitä ja sit tämmösiä jotka on sillee että kaikki lääkkeet mitä vaan voi saada. Ja tuntuu et sitä ehdottomasti, ainaki niis piireissä mitä mä koen lähellä, ni pidetään parempana sitä että kokee sen aidosti, et se on jotenki huono asia turvautua lääkkeisiin. Ja ainaki on huono asia ETUKÄTEEN jo haluta lääkkeitä. Joo. Mut et se on arvolatautunut asia, ja se on ehkä tuntuu oman synnytyskokemuksen jälkeen vähän semmoselta et mitä väliä miten se tulee, kunhan se tulee elävänä. (H1)

Kuten ylläolevissa esimerkeissä, kaikissa haastatteluissa tuli tavalla tai toisella esiin vastakkainasettelu lääkkeiden käytön ja lääkkeettömän ja luomun ja ei-luomun välillä. Tätä vastakkainasettelua toisaalta kritisoitiin, jolloin kritiikki kohdistui usein joko jommankumman näkökulman liian tarmokkaaseen esilletuomiseen, kuten liian jyrkkään luomusynnytyksen määrittelyyn tai lääkkeettömien menetelmien vähättelyyn. Osa kertojista kyseenalaisti myös oman aikaisemman käsityksensä tai ihanteensa, tai ainakin toi jollain lailla ilmi, että omakin näkökulma on joko muuttunut tai lieventynyt, mutta pääsääntöisesti otettiin kantaa ulkoapäin tuleviin ja määriteltyihin normeihin.

Synnytytysopillisesti ajateltuna kaikki haastattelukertomuksissa esiin nousseet synnytystarinat sopivat kuitenkin vallitsevan synnytystavan normeihin siinä mielessä, että ne olivat esimerkiksi sairaalasynnytyksiä ja synnytyksessä käytetyt menetelmät ovat sairaaloissa jo pitempään käytössä olleita, ja mukana oli yksi tai kaksi tukihenkilöä. Kuitenkin henkilöt itse kokivat ainakin jossain määrin, etteivät heidän kokemuksensa ja näkemyksensä ole vallalla olevan normin mukaisia. Tästä voi päätellä sen, että synnytystä koskevat normit ja ihanteet elävät synnytystarinoissa ja ihmisten välisessä mielipiteen ja kokemusten vaihdossa, ja että niiden myötä muodostuu sekä samanhenkisyyttä että eräänlaista ulos sulkemista. Se on ehkä tahatonta, mutta se voi auttaa vahvistamaan omaa näkemystä – tai joissain tapauksissa omaa ihannetta. Edellä olevissa aineistositaateissa (H1 ja H4) mainitaan molemmissa ”piirit”, mikä tarkoittaa sitä, että kertojat tunnistavat itsekin käsitysten ryhmäsidonnaisuuden, ja että he ovat myös itse pohtineet ja analysoineet asiaa.

Toisaalta omaa näkemystä voi vahvistaa myös saamalla siihen vahvistusta oman kokemuksen ulkopuolelta. Vertaisryhmässä se ehkä toteutuukin, ja synnytyksistä puhutaan mieluiten samanmielisten kanssa, mitä käsittelin luvussa 9. Kuitenkin itse kertomuksissa peilataan omaa näkemystä usein juuri siihen näkemykseen tai mielikuvaan, joka on omalle kokemukselle tai omille näkemyksille vastakkaista.

10.3 Synnytyskertomukset vastakertomuksina

Suullisen, ihmisten oman kertomusperinteen yksi funktio on paitsi jakaa, myös kyseenalaistaa kokemuksia, tietoa ja käsityksiä (Latvala 2013: 15). Synnytyksen erilaiset, toisiaan haastavat diskurssit ovat maaperää vastakarvaan katsomiselle ja vastaan kertomiselle. Ja synnytyskertomuksissa ilmenevät erilaiset kerrontatyytit ilmentävät erilaisia kerronnan motiiveja ja näkökulmia. Kuten Naarminen toteaa oman tutkimuksensa yhteydessä muistitiedon haastavan virallisen tiedon (Naarminen 2018: 78), sen voi tehdä myös henkilökohtainen kokemuskerronta (Savolainen 2015: 184, 317–318).

Valtakertomus tarkoittaa normaaliksi ja luonnolliseksi koettua ja yleiseksi hyväksyttyä käsitystä siitä, kuinka asioita koetaan ja kuinka esimerkiksi ihmiset asemoivat itsensä eri tilanteissa. Se voi ilmentyä joko omassa kerronnassa ja oman itsen positioinnissa siinä tai sitten laajemmin suhteessa kulttuuriseen kertomukseen. Vastakertomus muodostuu tilanteessa, jossa oma kokemus tai näkemys ei vastaa yleisesti vallalla olevaa kertomusta. Valtakertomukset ja vastakertomukset usein limittyvät eivätkä kertojat koskaan irrottaudu täysin valtakertomuksestaan. (Bamberg 2004: 359–360, 362–363.)

Bambergin mukaan on aina huomioitava myös se, kuinka kertoja positioituu suhteessa itseensä ja valtakertomukseen (Bamberg 2004). Jyrki Pöysän mukaan kertojan suhde itseensä ilmenee väistämättä kaikissa minä-kertomuksissa, joissa positiointi on ilmeisintä, joskin siihen vaikuttavat niin kerrontatilanne kuin kulttuuriset arvot ja käsitykset sekä se, miten henkilö itse suhtautuu niihin.

Itsepositiointiin vaikuttaa myös ajallinen etäisyys kerrotusta tapahtumasta. (Pöysä, 318, 330–331.)

Valtakertomusten ja vastakertomusten olemukseen ja vastakkaisuuteen kuuluu myös se, että ne usein limittyvät toisiinsa, jolloin niitä ei ole välttämättä helppo erottaa toisistaan. Lisäksi sama ihminen voi kertomuksessaan liikkua valtakertomuksen ja vastakertomuksen välillä. (ks. esim. Jones 2004.) Itse arvelen, että luonnonmukaisuusdiskurssi ja ei-medikalisoitu synnytyskäsitys ovat jossain määrin jopa valtakertomuksen sisällä olevia ja vaikuttavia vastakertomuksia samalla lailla kuin Foucaultin valtateoriassa vastarinta nähdään vallan sisällä olevaksi ja siihen olennaisena osana kuuluvana elementtinä (Foucault 1998: 71), ja että nekin joissain tilanteissa voivat muodostua hallitseviksi kertomuksiksi. Yksi haastateltavani kertoikin toisaalta joidenkin kättilöiden toiminnallaan vahvistaneen käsitystä sairaalajärjestelmästä jähmeänä, kaavamaisena ja hyvin medikalisoituneen synnytyksen näyttämönä, mutta toisaalta yksi kättilö suhtautui kannustavasti normista poikkeavaan synnytysasentoon. Lisäksi hän koki kuitenkin kättilöiden olleen myös innoissaan, kun joku halusi synnyttää ns. ”luonnonmukaisesti”.

Sanottii et tosi harva, et melkein kaikki haluu niinku sen epiduraalin, harva haluaa ilman epiduraalia synnyttää, ni jotenki musta tuntu et ne oli, vaikka oliko vähä nihkeetä, se yks kättilö siellä, ni jotenki ne oli niinku aika tohkeissaan siitä niinku et joku haluaa suht niinku luonnollista synnytystä. Ja sitten niinku sen jälkeenki, sielloli joku opiskelija sen kättilön mukana siel synnyttäneiden osastolla, ja sit ne oli niinku jotenki sillai että niinku että [muuttaa ääntään] katso nyt tämän päätäki, että ku siellä toisessa huoneessa oli se imukuppi, niinku, synnytys niinku että ku että tämän pääkion jotenki niin kauniisti muodostunu kyl sen näkee et on ollu tämmönen luonnollinen synnytys ja vauva on niinku NÄIN virkeä ja [naurahtaa] ihana ja, siis jotenki sillee et ne niinku HEHKUTTI kauheesti sitä. (H7)

Tämä kertoja on aiemmin kokenut lääkkeiden käytön normiksi ja on kokenut synnytyssairaalan instituutiona edustavan kokonaan medikaalisuusdiskurssiin pohjautuvaa näkemystä. Kuitenkin hänen kohdallaan kättilöt innostuivat luonnonmukaisista synnytystoiveista jopa niin, että tulkitsivat vauvan voinnin ja hyvin sujuneen synnytyksen nimenomaan lääkkeettömyyden ansioksi. Se, mikä kulloinkin on normin mukaista, ei ole aina itsestään selvää. Esimerkiksi Lena

Marander-Eklundin tutkimuksessa jotkut olivat kokeneet päinvastoin luonnonmukaisuuden jonkinlaiseksi normiksi (Marander-Eklund, 2000), mikä myös ilmeni omassa haastattelussani (ks. H2, s. 80). Nykyisin THL:n tilastojen mukaan vuonna 2013 jotain puudutetta käytti 65% synnyttäjistä, mutta prosentit vaihtelevat eri sairaaloissa, ja esimerkiksi Naistenklinikalla luku oli 85% (THL, 2014). Marander-Eklundin tutkimuksessa mukana olleiden synnytyksistä on parikymmentä vuotta, mikä voi selittää eroa. Toisaalta omassa aineistossani moni koki myös puudutteet ja lääkkeet normiksi (H4 s. 80). Kummassakin tapauksessa ongelma on se, jos synnyttäjä ei koe tulewansa kuulluksi. Näkökulmaerot normien suhteen ilmentävät sitä, että valtakertomuksen sisällä voi elää päinvastaisiakin näkemyksiä, jotka nekin voivat muuttua välillä joissain tilanteissa valtakertomuksiksi.

Vastakertomus voi liittyä myös muihin asioihin. Synnytyskertomuksiin voi liittyä tietoista halua katsoa asiaa eri tavalla kuin yleensä. Kuten Pöyhösen aineistossa, myös omassani toistuivat jollain lailla selviytymistarinan elementit. Vaikka synnytys on iso fyysinen ja henkinen tapahtuma, voi kertoja silti itse suhtautua siihen kertomuksissaan yllättävän lakonisestikin, siitä huolimatta, että on toisaalla kuvannut lasten saamisen suurta merkitystä elämässään.

Positiivisinta oli varmaan se että ei tapahtunu mitään pelottavaa tai kauheeta. Ja et se oli oikeestaan semmonen niinku hauska kokemus, että nytpäs tiedän miltä tää tuntuu ja että nyt voin kertoa kaikille. Et se oli sellanen uus kokemus elämässä. Ja niinku hyvä läppä, että olen kaksytkolme ja olen synnyttäny, että niinku tehkääs perässä. (H4)

Tämä on eräänlainen haltuunotto myös – ei käytetäkään kulttuurista kuvastoa, jossa synnyttäjä liikuttuu kyyneliin ja jossa korostuu synnytyksen vaivalloisuus. Tämä on myös vastakertomus, jossa oma synnytyskokemus kuvataan omin sanoin yleisestä käsityksestä välittämättä. Sama kertoja on muistellut myös napanuoran leikkaamista:

[Puoliso] leikkas napanuoran. Mullon sit sellanen mielikuva siitä napanuoran leikkaamisesta niinku mä oisin leikannu sen ite, semmonen että pienet hassut sakset ja sellanen ällöttävä niinku lihainen naru joka ei taho katketa ja on sitkeä, mut... voi olla et siit kuulu joku ääni tai sit mä vaan eläydyin jotenki tosi paljon

siihen et miltä sen täytyy tuntua kun leikkaa napanuoran. Siin ei ollu mitään symbolista, musta se oli vaan ällöttävä. Napanuorat on ällöttäviä. (H4)

Kertoja tiedostaa itse, että hänen muistikuvansa voi olla jälkeenpäin muodostunut ja että se todennäköisesti ei pidä paikkaansa. Synnytyskertomuksen kannalta sillä ei ole merkitystä, onhan kyseessä tarina – tässä korostuu tulkinnallisuus koetusta tapahtumasta. Tässä kertoja myös poikkeaa ehkä jopa tietoisesti kulttuurisesta synnytyskuvastosta ja sen kaavasta – se, että isä leikkaa napanuoran, on rituaali, joka toistuu mielikuvissa ainakin normaalisti edenneen alatiesynnytyksen kohdalla. Kertoja nostaa erikseen esiin napanuoran leikkaamisen tuoden kyllä esiin sen, että lapsen isä on leikannut sen, mutta ottamalla siitä kokemuksellisen muistikuvan itselleen. Napanuoran leikkaamisella on synnytyksessä myös rituaalinomainen funktio, kun isä joko vertauskuvallisesti erottaa äidin ja lapsen toisistaan ja siten kahdesta symbioottisesta olennosta tulee kolmen yksilön perhe, tai sitten isä initioidaan mukaan äidin ja lapsen symbioosiin.

Kun kertoja ottaa kertomuksessaan muiston itselleen, vaikka edes potentiaalisesti tapahtuneena, hän myös poikkeaa kulttuurisen kuvaston symboliikasta – tässä kertomuksessa ei ehkä olekaan tavanomaista rituaalia. Kertoja myös haluaa suorasanaista kiistää kulttuurisen symboliikan sanoessaan, ettei napanuorassa ollut mitään symbolista, että se ”oli vaan ällöttävää”. Lisäksi napanuoran kuvaaminen ällöttäväksi poikkeaa taas kulttuurisesta kuvastosta, jossa synnytyksen jälkeinen hetki usein kuvataan seesteisenä, voimanponnistuksen jälkeisenä ja usein perheen yhteisenä onnenhetkenä. Kertomuksessa on vahva ruumiillisen kokemuksen tuntu, vaikka se olisikin kuviteltu muistikuva. Toisaalta tällaisen kokemuksen jääminen omaan muistiin kuvastaa silti kyseisen hetken merkityksellisyyttä.

Vastaavanlaisia synnytyksen jälkeisiä hetkiä on kuvattu muissakin synnytyskertomuksissa. Joissain on mukaan tuotu jotain perinteistä kuvastoa rikkovaa, kuten vauvan ulkonäköön liittyviä humoristisia havaintoja. Nämä voisi nähdä niin, että kertoja ei halua kuvata sen hetkisiä emotionaalisia tuntemuksiaan esimerkiksi niiden henkilökohtaisuuden vuoksi ja siksi otetaan käyttöön huumori

tai lakonisuus, mutta itse näen nämä juuri päinvastoin. Kyseessä on keino kuvata tilanne yksilöllisesti, mikä juuri korostaa sen merkitystä itselle. Tällaiset yksityiskohdat tarinassa voivat myös kommentoida vallalla olevaa (tai sellaiseksi koettua) käsitystä äitiyden tai synnytyksen kuvastosta.

Mä olin just vakuuttunu et sielt ei todellakaan oo syntymäs yhtään mitään, et mä voin täs huvikseen ponnistella, mut ihan sama, ei sielt oo mitään tulossa että, tää on tällanen läppä, et joku vaan huijaa mua tosi paljon. Ni sit mä näin semmosen niinku violetin, liikkumattoman hiljasen naaman, jossa oli silmät kiinni. Ei se oikeen tehny mitään, ei se ollu varmaan oikeen viel tajunnu et se on syntyny. Eikä se oikeestaan ollukaan viel syntyny [nauraa], sen pää oli. Mutta niinku, mä vaan et aha, se on tollanen. Mä muistan et mä jotenki tosi lunkisti suhtauduin kumpaanki, et sellanen tuli ja homma hoidettu ja tulihan se sieltä ja.... Et ei se ollu mikään ihan valtavan suuri tunnemyrsky.

[Toisen lapsen nimi] kohalla mä vaan jotenki olin tosi utelias et no MINKÄ NÄKÖNEN se sit oikeesti on ja KUINKA PIENI on kaksikilonen keskonen. Mä en oikeesti ollu oikeen niinku aavistanukkaa et minkä kokonen se on. Ja sit ku mä näin sen, sit mä olin et se on tommonen V-kirjaimen mallinen ihminen. [nauraa] Se oli ollu pitkään perätilassa, ja se oli aika sääliittävä semmonen violetinpunanen, V-kirjaimen mallinen ja. Se oli vähän vaikee saada rinnalle ku se halus pitää jalkoja koko ajan edessä. [nauraa.] (H4)

Kuten aiemmissa tutkimuksissa on tullut esiin, synnytyskertomuksiin liittyy kulttuurisia totuttuja narratiiveja – vaikka niihin usein tukeudutaan synnytyskertomusta rakennettaessa ja ne antavat raamit kertomuksen muodostumiseen (ks. Marander-Eklund, 2000), saattaa kulttuurinen kuvasto alkaa tuntua jo niin kuluneelta, ettei sen kautta aina pystykään ilmaisemaan jotain, mikä on todella tärkeää, henkilökohtaista ja merkityksellistä. Vauvan syntymän jälkeisen onnenhetken kuvaaminen saattaakin onnistua joskus parhaiten nostamalla siitä esiin jotain erikoista tai jopa humoristista, jolloin humoristisuus saa lempeän ja hellän sävyn. Se, että vauvaa kuvataan V-kirjaimen malliseksi, mikä kuvastaa perätilassa syntyneen lapsen jalkoen asentoa, on paitsi yllättävä ja hassukin mielikuva, myös vahvasti omakohtainen. Myös ilmaus siitä, ettei vauva ollut vielä syntynyt, vain ”sen pää oli”, nostavat kertomuksesta esiin hetken, jota harvemmin kuvataan ainakaan huumorin kautta. Samoin kertoja kuvaa ponnistusvaiheen tunnetta siitä, että synnytys ei etene, humoristisesti sen sijaan, että kuvaisi sitä vaikeana ja raskaana. Ilmaisut ”huvikseen ponnistelu” ja ”läppä” eivät ole totuttuja synnytykseen liitettyjä sanavalintoja.

Vauvan ulkonäköä kuvaa myös toinen kertoja:

Mä ajattelin et onpa pieni ja todella punanen. Mä en muista ajattelinksmä silloin et onpa ruma, mä muistan et sen jälkeen ku se oli syntynyt ni ne pari päivää ni mul oli ihan sellanen äitiys-ihana-olo ja mä muistan et mä aattelin et se on niin SÖPÖ, niin pieni mutta niin niinku täydellinen, mut sit ku mä aloin olla paremmas kunnossa ni olihan se aika ruma, sellanen alien, tosi isot silmät, ne meni tälleen niinku koko kasvot peittävät, ei näkynyt valkuaista, näky vaan se tumma osuus ku se alko avata silmiä se oli hirveen laiha, sil oli kädet ja jalat ihan super-isot verrattuna sen loppukroppaan sil oli pudot suipot korvat, ja sit keskösil on pitkulainen pää jos se ei oo ehtinyt siel kohdus mennä lyttyyn, ni sil oli semmonen pitkulainen pää. Ja mä ajattelin et vitsi ku ois nätimpi vauva. [Nauraa]” (H1)

Kertoja kuvaa syntymän jälkeistä ihastusta vauvaan, sekä myös omaa hämmennystä keskosena syntyneen ulkonäöstä. ”Vitsi ku ois nätimpi vauva” viittaa mielestäni kulttuuriseen kuvastoon. Vaikka kaikki tietävätkin ehkä vastasyntyneiden voivan näyttää jopa ”alieneilta”, kuten tässä esimerkissä, voi mielikuva vauvojen ihanuudesta tai söpöydestä – tai ainakin oletus siitä, että vauvat nähtäisiin niin – elää niin vahvana, että toisenlainen kuvaaminen näyttäytyy vastaan kertomisena.

Joskus positiivinen ja hyvin sujunut synnytyskokemus voidaan kertoa tai nähdä vastakertomuksena, jos tuntuu, että vallalla on käsitys synnytyksestä kauheana kokemuksena, sairaaloista pelottavina tai laitosmaisina ja henkilökunnasta epäystävällisenä:

Joo, meni tosi nopeesti ja hyvin. Ja siks mä osittain ajattelin et mä voin ilmottautua ku mä en tiiä onks tämmösii paljon et saat sit vähän laajempaa materiaali, jos muil on kauhukertomuksii. (H3)

Kertojan viittaus kauhukertomuksiin kuvastaa käsitystä siitä, millaisia synnytyskertomukset ovat ja mistä asioista ne kertovat. Hän on ehkä kokenut, että oma kokemus ongelmitta sujuneesta synnytyksestä hyvine muistoineen ei sovi kulttuuriseen kertomukseen ja totuttuun kaavaan. Toki ihmisillä on usein tarve puhua juuri vaikeista kokemuksista ja käydä vaikeita ja jopa traumaattisia tilanteita läpi, mutta haastatteluja tehdessäni huomasin, että ihmiset puhuvat kyllä

mielellään myös hyvistä kokemuksista, kun on kyse omassa elämässä merkityksellisestä, tärkeästä ja ainutkertaisesta tai harvinaisesta kokemuksesta.

Tästä huolimatta kulttuurissa elää käsitys synnytyskertomuksista poikkeuksellisen rankkoina, ehkä jopa pelottavina tai vastenmielisinä kokemuskuvauksina. Myös toinen haastatelluista viittaa samaan kertoessaan synnytyksestä, joka oli kivulias ja tavallaan kauhea kokemus, mutta jonka hän kokee menneen hyvin juuri siksi, että hän pystyi itse olemaan synnytyksessä toimiva subjekti:

No se meni hyvin siinä mielessä et mulloli itelläni kontrolli siitä synnytyksestä, et mitä mä oon myöhemmin vertaillu muiden kertomuksiin, niinku synnytyksistä, ja... se oli tosi, se oli hirveen kivuliasta, se oli ihan kauheeta. Mun oli tarkoitus synnyttää ilman lääketieteellistä kivunlievitystä mutta mä sit otin sen epiduraalin. Se ei mua haitannu, et en mä niinku kokenu et mä menetin jotain siinä. Ja.. no... se ponnistusvaihe oli tosi pitkä, se oli kaks tuntia, mut siihen synnytyskertomukseen [sairaalan epikriisi] kirjoitettiin et se oli alle tunti, mikä ei pidä paikkaansa. (H6)

Lääkkeellisen kivunlievityksen kommentointi (”en kokenut että menetin jotain”) viittaa luomusynnytysdiskurssiin, josta kertoja olettaa kuulijan olevan tietoinen ja ymmärtävän asiayhteyden. Kertoja tuokin esiin oikeastaan kaksi kulttuurissa elävää synnytyksiin liittyvää käsitystä (ks. Ruusuvuori, 1992: 6) . Toinen on lääketieteeseen korostuminen, jolloin hän on havainnut synnyttäjän jäävän toissijaiseen asemaan – tämän vuoksi hyvin sujuneen synnytyksen merkki on oman kontrollin säilyminen verrattuna muihin. Toinen kulttuurinen käsitys on lääketieteellisen diskurssin rinnalla elävä luomusynnytysdiskurssi, johon hän viittaa puhuessaan omasta kokemuksestaan lääkkeellisestä kivunlievityksestä. Hän haluaa tuoda julki sen, että vaikka synnytys ei edennyt kaikilta osin hänen omien toiveidensa ja suunnitelmiansa saati luomusynnytysdiskurssin mukaan, se ei kuitenkaan tehnyt synnytyksestä medikalisoitunutta tai vienyt synnyttäjältä mahdollisuutta hyvään synnytyskokemukseen.

Omassa aineistossani on monenlaisia synnytyksiä – sellaisia, jotka sujuivat helposti, ja sellaisia, joihin liittyi paljon huolta ja vaikeuksiakin. Silti kaikki pitivät synnytystään hyvänä kokemuksena. Useampi kuitenkin koki, että yleinen ja normatiivinen synnytystarina olisi jotain muuta kuin oma kokemus.

Henkilöiden oma näkemys ihanteellisesta synnytyksestä näkyi useimmiten synnytyskertomuksissakin. Yksi syy synnytyskertomukselle ja tarpeelle kertoa se voi olla halu saada oma kokemus ymmärretyksi. Usein se on aineistossani liittynyt joko omien suunnitelmien muuttumiseen ja toisenlaiseen kokemukseen, mitä on ehkä itsekin pitänyt ihanteellisena. Joskus se voi myös liittyä laajemmin synnytyksestä käytyyn keskusteluun ja vertailuun, joka voi olla ulossulkevaa, mitä käsittelin tarkemmin luvussa 9.2.

Monessa kertomuksessa on käytetty aiemmissa luvuissa käsiteltyjä kerronnallisia tehokeinoja, kuten aikamuodon vaihteluita, dialogeja ja ajallista vaihtelua, tai kuvailtu erikseen pitempään, tarkemmin tai dramatisoiden henkilöitä tai henkilöiden välisiä tilanteita. Näissä kertomuksissa juuri nämä dramatisoidut kohdat liittyvät niihin asioihin, joita kertoja haluaa korostaa ja tuoda vahvimmin esiin. Joissain kertomuksissa nämä kohdat ja asiat ovat liittyneet juuri vastakerrontaan – halutaan esimerkiksi tuoda esiin normiksi oletetusta poikkeavia kokemuksia, tai halutaan kuvata itseä henkilönä, joka on toiminut normeja vastaan. Näin synnytyksestä tulee kertomuksen varsinainen tapahtumapaikka, näyttämö, jossa käydään neuvottelua ja henkistä kädenvääntöäkin esimerkiksi synnyttäjän omien toiveiden ja sairaalan käytäntöjen välillä. Se on tila, jossa synnytystä kohtaan kohdistuu ulkoapäin odotuksia tai määrityksiä. Näitä ovat esimerkiksi käsitys ihanteellisesta tai hyvästä synnytyksestä tai esimerkiksi sektion kutsuminen synnytykseksi tai joksikin muuksi. Kertomuksen näyttämöllä syntymä, vauva tai vaikka itse synnyttäjä koetaan eri tavoin kuin mitä kulttuurinen mallitarina edellyttäisi. Taina Ukkonen määrittelee kulttuurisen mallitarinan: ” [Mallitarinalla] tarkoitetaan kulttuurissa tai erilaisissa yhteisöissä yleisesti tunnettua tarinaa, johon kukin kertoja voi suhteuttaa omaa elämäänsä ja kerrontaansa. Mallitarinoissa tehdään näkyväksi ne arvot, ominaisuudet sekä toiminta- ja suhtautumistavat, jotka ovat kunkin kulttuurin tai yhteisön piirissä tyypillisiä ja hyväksyttäviä.” (Ukkonen, 2007: 12)” Kertomalla mallitarinaa vastaan kertojat siis tekevät näkyväksi päinvastaisia arvoja, ominaisuuksia ja toiminta- ja suhtautumistapoja.

Synnytyskertomus on perinteenlaji, jolla on vahva yhteisöllinen puoli. Kuitenkin samaan aikaan synnytys on henkilökohtainen kokemus. Vastakertomuksen piirteet

synnytyskertomuksissa korostavat yksilöllistä kokemusta ja sekä tarinan että perinteen henkilökohtaista haltuunottoa, mutta samalla synnytyskertomukset vastakertomuksina ovat dialogia, joskus debattia, aiempien ja tulevien kertomusten sekä vallalla olevien tai oletettujen mielikuvien, mediassa esiintyvien käsitysten ja erilaisten synnytyskäytäntöjen kanssa. Vastakertomuksina ne ilmentävät toisaalta sitä ainutkertaisuuden kokemusta, mitä haastateltavat kuvasivat synnytyksen aikana tai sen jälkeen läpikäydyistä tuntemuksista ja ajatuksista.

Vaikka erottelin synnytyskertomuksista erikseen emansipatoriset ja haltuunottotarinat, voi synnytyskertomuksia, niiden kertomista, jo itsessään pitää haltuunottona. Oman kokemuksen sanallistaminen, joskus tarinallistaminenkin antaa kertojalle mahdollisuuden nähdä ja luoda merkityksiä, välittää aiemmin koettu uudestaan kuulijalle ja samalla itselleenkin. Lisäksi synnytyskertomuksiin liittyy paitsi halu jakaa oma kokemus muiden kanssa, myös vahva halu muistaa ja pitää mielessä itselle merkityksellinen elämäntapahtuma.

11. Johtopäätökset ja jatkotutkimusmahdollisuudet

11.1 Johtopäätökset

Tutkimusaineistoni osoittautui mielenkiintoiseksi ja monipuoliseksi. Olen analysoinut synnytystarinoiden rakennetta ja kerronnallisia keinoja, ja niiden kautta tutkinut tapoja, joilla synnytystarinoissa esiintyviä teemoja käsitellään. Lähdin tutkimaan, millaista henkilökohtaista kokemuskerrontaa synnytyskertomukset ovat ja millaisia kerronnan keinoja niissä käytetään ja miksi. Olen myös käsitellyt synnytystarinoita yhteisöllisenä perinteenmuotona sekä synnytystarinoihin liittyvien diskurssien vaikutusta synnytystarinoihin ja niiden jakamiseen muiden kanssa. Tähän liittyen olen tutkinut synnytystarinoita mahdollisina vastakertomuksina.

Vaikka kaikki haastatellut olivat samassa feministisessä ryhmässä, ei tämä kuitenkaan näkynyt mielestäni juurikaan itse kertomuksissa – ne vaihtelivat samalla lailla kuin uskoisin satunnaisesti valitusta otannasta tehdyissä haastatteluissa vaihtelevan. Omat näkemykset tulivat suorimmin esiin lisäkysymysten yhteydessä. Haastatellut suhtautuivat kriittisesti synnytyskeskustelussa esiintyvään vastakkainasetteluun, mutta esimerkiksi näkemykset ihanteellisesta synnytyksestä vaihtelivat, samoin kuin näkemys siitä, mitkä ovat yleisiä odotuksia tai normeja. Olin etukäteen oletanut jonkinlaista eroa synnytyskertomuksiin yleisesti ottaen, mutta aineistoon tutustuttuani huomasin, että ne eroavat enemmän toisiinsa nähden, ja verrattuna aiempaan tutkimukseen aiheesta tai muualta lukemiini synnytyskertomuksiin, totesin ettei feministinen näkemys välttämättä tuotakaan erilaista tapaa kuvata synnytyskokemusta tai edes puhua synnytyksistä yleensä. Toisaalta aineisto on niin suppea, että siitä ei voi tehdä laajoja yleistyksiä. Uskon suurimman eron aiempaan tutkimukseen johtuvan pikemminkin ajallisesta etäisyydestä, sillä vuosien myötä sekä synnytykskulttuuri että tapa asennoitua synnytyksiin on jonkin verran muuttunut. Ja toisaalta yksilölliset erot kokijana ja kertojana tuottavat erilaisia synnytyskertomuksia niin kerrontatyylin, näkökulman ja sisällönkin puolesta.

Tutkielmani vahvistaa aiempien tutkimusten tuloksia siitä, että synnytyskertomukset keskittyvät enemmän muihin synnytyksen vaiheisiin kuin vauvan syntymähetkeen, joka usein kertomuksissa käsiteltiin hyvin lyhyesti. Jotkut kertomukset keskittyivät kuvaamaan synnytyksen kulkua, miten se oli sujunut ja miten oli itse kokenut. Osa kertomuksista taas laajeni muihin synnytyksen aikaisiin tapahtumiin. Näiden myötä löysin synnytyskertomuksista kokonaan uusia puolia. Oma tutkimukseni tuokin esiin sen, että toisaalta synnytyskertomukset voivat käsitellä myös aivan muita teemoja kuin synnyttämistä. Kertomuksissa oli kokemuskuvauksia, mutta aineistossani nousivat esiin myös haltuunottotarinat ja synnytyksen diskurssit. Jotkut kertomukset käsittelivät omaa toimintaa, esimerkiksi sitä, kuinka oman aiemman kokemuksen perusteella kertoja halusi muuttaa tapahtumien kulkua seuraavan synnytyksen kohdalla, ja kuinka se onnistui. Joissain kertomuksissa esitettiin myös paljon omia näkemyksiä synnytykskulttuurista yleensä, mutta myös siitä, miten henkilökunta oli hoitanut synnytystä.

Lähestyin kertomuksia kerronnan keinojen kautta selvittääkseni, mitkä ovat kertomuksessa ne kohdat, joita kertoja haluaa painottaa kuulijalle ja joissa tapahtuu kertomuksen kannalta olennaisimpia asioita. Tätä kautta kertomuksista löytyy niiden ydinsanoma, se mitä kertoja haluaa kertomuksellaan välittää kuulijalle. Kertomuksissa käytettyjä kerronnan keinoja olivat kertomuksen kronologiasta poikkeaminen, aikamuoto-poikkeamat (lähinnä dramaattinen preesens) ja repliikit ja dialogit. Näiden lisäksi olennaista olivat kertomukset henkilöt – keitä henkilöitä kuvataan ja miten, millaisia toimijoita henkilöt ovat kertomuksissa, miten kertoja positioidi heitä ja miten he toisaalta positioivat toisiaan kertomuksen sisällä. Synnytykertomuksissa on havaittavissa erilaisia kertojanääniä ja kertojapositioita, jotka liittyvät siihen, minkä tyyppisestä kerronnasta on kysymys. Kerronnan keinoilla korostetaan haluttuja kohtia ja tuodaan esiin sitä kertomuksen sanomaa, joka kuulijalle halutaan erityisesti viestiä.

Aineistoni synnytykertomukset kerrottiin pääasiassa kronologisesti, mutta tästä myös välillä poikettiin, ja kertomuksen sisällä saattoi esiintyä takaumia. Välillä henkilö saattoi kertoa kahdesta synnytyksestään vertaillen niitä toisiinsa. Tällainen kerronnallinen ratkaisu ilmeni kertomuksessa, jossa kahden koetun synnytyksen erilainen eteneminen ja etenkin oman toiminnan erilaisuus ovat olennainen osa kertomuksen sanomaa. Pääsääntöisesti imperfektissä etenevissä kertomuksissa käytettiin välillä aikamuoto-poikkeamaa korostamaan dramaattisia tai tärkeitä kohtia tai esimerkiksi tehostamaan kertojan näkemyksen tai kokemuksen välittymistä kuulijalle. Kaikissa kertomuksissa oli vähintään yksi repliikki, mutta joissain kertomuksissa repliikkejä ja dialogia oli paljon. Näissä kertomuksissa henkilöiden väliset tilanteet olivat olennainen osa kertomusta. Dialogia käytettiin paitsi korostamaan kertomuksen tärkeitä kohtia, myös tuomaan esiin henkilöiden välisiä tilanteita, jännitteitä ja joskus jopa valtasuhteita. Kaikissa kertomuksissa ei esiintynyt kaikkia synnytyksessä läsnä olleita henkilöitä, ja pääasiassa henkilöitä kuvattiinkin silloin, kun he olivat kertomuksen keskeisen sanoman kannalta merkittäviä. Samoin kuin repliikkien, myös henkilöhahmojen kautta positioidi sekä kokijaa että muita henkilöitä. Silloin, kun ei kuvattu omia tuntemuksia, tuotiin omaa kokemusta esiin epäsuorasti kuvaten sitä henkilöiden

välillä tapahtuvien kohtausten kautta. Oletan, että tämäntyyppinen kerrontaratkaisu saattaa olla yleinen nimenomaan synnytystarinoiden kaltaisessa kokemuskerronnassa, jossa puhutaan hyvin henkilökohtaisesta ja intiimistä tapahtumasta, joka voi olla samaan aikaan fyysinen ja henkinen kokemus. Oletan, että jossain toisenlaisessa kokemuskerronnassa voi korostua myös muuntyyppinen kuvailu.

Aineistoni synnytyskertomuksissa ei ole erotettavissa niinkään koko kertomuksen huippukohtaa, koska tapahtumien huipennus eli vauvan syntymä saatettiin jopa sivuuttaa, tai ainakin se kerrottiin lyhyesti ja usein melko lakonisesti. Se ei myöskään ole huippukohta siinä mielessä, että kertomuksen jännityksen tai jännitteen määrä ei mitenkään kasva sitä kohti mennessä. Se on enemmänkin monessa kertomuksessa eräänlainen loppukaneetti. Sen sijaan kertomuksissa oli kyllä käännekohtia, joiden korostamisessa hyödynnettiin kerronnan keinoja. Samoin joissain kertomuksissa oli kertomuksen sisäisiä episodeja ja kohtauksia, joiden sisällä saattoi olla kohtauksen sisäisiä käännekohtia ja ehkä jonkinlaisia huipennuksiakin. Myös näitä korostettiin kerronnan keinoilla.

Tutkiessani kerronnan keinoja ja kertomuksen rakennetta sekä niiden roolia viestin muotoilussa, löysin erityyppisiä kertomuksia. Näitä ovat haltuunottotarinat, selviytymistarinat ja henkilökohtaiset kokemuskuvaukset. Nämä voivat myös limittyä keskenään, ja liittyvät siihen, millainen kertojajani niissä on. Erityyppisillä tarinoilla on myös erilainen funktio, ja sama henkilö voi kertoa eri tilanteessa synnytyksestään eri tavoin. Kerrontatilanteella ja kuulijalla on siis merkitystä myös siinä, millaiseksi kertomus muodostuu.

Synnytyksiin liittyvät kulttuuriset normit ja diskurssit näkyvät synnytyskertomuksissakin. Kertojat olivat niistä tietoisia ja välillä niihin otettiin joko suoraan tai epäsuorasti kertomuksen kautta kantaa. Joskus asiaydin, jota synnytyskertomuksella viestittiin, saattoi liittyä juuri näihin. Kertojat kokivat usein vallalla olevan normin edustavan päinvastaista kuin mitä he itse edustivat. Tämä viittaa siihen, että normeja ja valtakertomuksia on useampia. Huomasin aineistostani, että sekä synnytyskertomuksissa että synnytyksiin liittyvässä puheessa oli erilaista vastapuhetta ja vastakertomuksia – osa liittyi juuri

synnyttämiseen liittyviin normeihin, osa esimerkiksi äitiyden diskursseihin. Kertomuksissa vastakertomukset ilmenivät haltuunottotarinoina tai esimerkiksi siten, että vauvaa tai omaa äidiksi tuloa kuvattiin tavanomaisesta poikkeavin sanoin tai kuvauksin. Myös se, että synnytyskertomuksissa keskityttiin erilaisiin aiheisiin kuin synnytyksen vaiheisiin, on nähtävissä vastapuheena tai toisin katsomisena. Aiemmissa tutkimuksissa, kuten Marander-Eklundin, Pöyhösen ja Kaarelan, korostui synnytysten kokemuksellinen puoli, ja tämäkin näkyi vahvasti myös omassa aineistossani. Omasta aineistostani huomasin kuitenkin, että kokemuksellisuuden lisäksi synnytyskertomuksiin liittyy myös vastakertomusten perinne. Se ei kuitenkaan tarkoita, että kaikki synnytyskertomukset ovat vastakertomuksia, eikä näin ollut omassa aineistossanikaan. Usein myös sama kertomus voi sisältää sekä vahvan kokemuksellisuuden kuvauksen sekä vastakertomuksellisuutta. Synnytyskertomus nimenomaan vastakertomuksena korostuu juuri siinä, että kertojat pääsääntöisesti kokivat itse edustavansa normin vastaista tai normin ulkopuolella toimivaa, ja halusivat tuoda tätä esiin kerronnassa. Joissain haastatteluissa tämä näkemys kuitenkin nousi esiin vasta lisäkysymyksissä, kun taas heidän osaltaan varsinainen synnytyskertomus painottui muihin asioihin. Vastakertomus on myös yksi keino yksilöidä kokemus, tehdä siitä itsensä näköinen. Kertomuksista välittyi muutenkin vahvasti halu nähdä oma kokemus ja myös oma kertomus ainutkertaisena – mitä se tietenkin onkin, jopa siinä tapauksessa, että muitakin samankaltaisia kertomuksia olisi olemassa.

Synnytyksen diskurssit nousevat esiin myös perinteen yhteisöllisyydessä. Aiemmassa tutkimuksessa on tullut jo ilmi synnytyskertomusten yhteisöllinen merkitys (Pöyhönen 1989, Kaarela 2006). Myös omassa aineistossani nousi esiin kokemusten jakamisen merkitys. Oma tutkimukseni nostaa esiin myös toisen puolen – synnytyskertomukset eivät ole aina edes synnyttäneitä naisia yhdistävää perinnettä, vaan pikemminkin yhteisöllisyys muodostuu nimenomaan riittävän samanlaisten kokemusten ja riittävän samanlaisten näkemysten ympärille. Erilaiset kokemukset ja etenkin erilaiset synnytyksen diskurssit voivat johtaa tietynlaiseen ulossulkemisen kokemukseen. Synnytyskertomukset eivät siis ole pelkästään kokemusten jakamista, vaan niiden kertomisen myötä haetaan

vahvistusta omalle kokemukselle ja omille näkemyksille. Toisaalta ihmiset saattavat olla itsekin tästä tietoisia ja he saattavat kritisoida sitä.

Totesin tutkimuksessani, että synnytys voi olla synnytyskertomuksessa tapahtumien areena. Se tarkoittaa sitä, että vaikka synnytyskertomus voi noudattaa totuttua kulttuurista kaavaa sen suhteen, millaisia asioita kerrotaan, missä järjestyksessä ja miten, muodostuu yksilöllisen tulkinnan ja painotusten myötä hyvin erilaisia kertomuksia, jotka voivat kertoa pohjimmiltaan jostain muustakin. Niiden kuulijalle suunnattu sanoma voi keskittyä muuhun kuin synnytysmuiston jakamiseen. Synnytystarina kertoo toki synnytyskokemuksesta, mutta se voi kertoa myös esimerkiksi omasta toimijuudesta, tai se voi olla emansipatorinen kertomus synnytyksen haltuunotosta, jossa myös sanoitetaan uudestaan synnytystä tai omaa kokemusta. Se voi kertoa myös henkilöiden välisistä jännitteistä, tai se voi uudistaa äitiyteen ja lapsen saamiseen liittyvää kuvastoa. Vaikka kyse on henkilökohtaisesta kokemuskerronnasta, siihen voi liittyä myös yhteiskunnallisia pyrkimyksiä esimerkiksi synnytyskulttuurin ja käsitysten muutokseen liittyen.

Juhani Tähtinen ja Paula Vitie ovat kirjoittaneet: ”Muistelu ei siis ole ainoastaan tapahtuneiden asioiden kertaamista vaan myös kommentointia siitä, miten asiat olisivat voineet tai niiden olisi kuulunut olla (Tähtinen & Vitie, 2015)”.

Synnytyskertomuksissa otetaan suoraan kantaa asioihin, niissä kerrotaan asioista, joiden myötä halutaan vaikuttaa kuulijan käsityksiin tai joiden myötä halutaan vahvistaa omia näkemyksiä. Pohjimmiltaan synnytyskertomuksella saatetaan jopa hakea muutosta laajemmin, yhteiskunnallisella tasolla, jolloin synnytyskertomus kytkeytyy yhteiskunnalliseen keskusteluun ja synnytyksen diskursseihin.

Synnytyskertomusten jakaminen ja synnytyksistä puhuminen voi lopulta johtaakin muutokseen (Kaarela, 2006: 74–75). Useasta aineistoni kertomuksesta kuului halu katsoa toisin, joskus myös tehdä toisin ja välittää toisenlaista ajattelutapaa. Kuten totesin johdannossa, synnytyksessä kohtaa yksityinen kokemus ja jaettu kulttuuri, ne kohtaavat myös synnytyskertomuksessa – ja ehkä vielä synnytyskertomuksen jälkeenkin, siinä, millaisen vaikutuksen ne tekevät.

Synnytyskertomuksessa ei siis ole kyse vain oman synnytyskokemuksen jakamisesta, vaan synnytyskertomuksen myötä synnytys sanoitetaan uudestaan. Tällä lailla siitä tehdään yksilöllinen ja oma kokemus, joka irrotetaan yleisestä käsityksestä ja totutusta kertomusperinteestä. Joissain synnytyskertomuksissa kertoja kertoo oikeastaan enemmän itsestään kuin kokemuksistaan, sillä se, miten koemme asioita ja toimimme eri tilanteissa, kertoo jotain meistä ihmisyyksilöinä, samoin kuin se, millä lailla jostain tietystä kokemuksesta kerromme. Oman kokemuksen sanoittamisen myötä rakennetaan myös käsitystä omasta minuudesta, johon vaikuttavat kokemukset, opitut asiat ja se, miten kertoja itse suhteuttaa ne muiden kokemuksiin ja muihin ihmisiin. Tämän uskon kuvastavan kokemuskerrontaa yleisemminkin.

Synnytyskertomus on keino välittää ainutkertainen ja intiimi kokemus omin sanoin, kuvata sen merkitystä itselle ja sanoittaa se siitä käsin, kuinka haluaa itse muistaa, tulkita ja ymmärtää kokemaansa. Kokemuskerronnassa nykyhetken ymmärrys yhdistyy menneeseen, mennyt oma käsitys ja nykyhetken tulkinta kohtaavat ja kommunikoivat keskenään. Synnytyskertomus on samalla kuulijalle suunnattu kertomus ja itselle sanoitettu tulkinta omasta kokemuksesta.

11.2 Jatkotutkimusmahdollisuudet

Yksi haastatelluista kuvasi synnytyksen loputonta kiinnostavuutta kerronnassa: ”Aina siitä löytää jonkun uuden näkökulman.” Samalla lailla synnytyskertomuksiin on mahdollista löytää ”aina uusi” tutkimuksellinen näkökulma. Tässä tutkimuksessa käyttämäni haastatteluaineisto oli kerronnallisesti ja sisällöllisesti hyvin rikas ja monipuolinen – tutkijan kannalta kiinnostava. Vain seitsemän kertomuksen kokoelma antaa vaihtoehtoja useampaan tutkimusnäkökulmaan ja moniulotteiseen tutkimuslähtökohtaan.

Haastatellut toivat voimakkaasti esiin sen, kuinka synnytyskertomukset ovat nimenomaan naisten keskinäistä perinnettä – kiinnostavaa olisikin tutkia sitä, miten miehet puhuvat keskenään kokemuksistaan synnytyksessä mukana olemisesta, miten he ovat kokeneet itse tilanteen, oman positionsa siellä ja miten

he kokevat synnytyksistä puhumisen. Vastaavasti eri aikakausien synnytystarinoiden vertaileva tutkimus kertoisi jotain paitsi perinnelajin, myös synnytykskulttuurin muuttumisesta ja kehittämisestä.

Olen itse tutkinut kerronnan keinoja ja synnytyskertomusten rakennetta, mutta aineistossani olisi ollut ainekset myös muunlaiseen tutkimukseen. Esimerkiksi luvussa 8.2 käsittelemääni kivun ja ruumiillisuuden kuvausta voisi tutkia laajemmin esimerkiksi ruumiinfenomenologisesta näkökulmasta. Käsittelin myös synnytykseen liittyviä diskursseja ja vastakertomuksia, minkä yhteydessä nousi esiin biovallan kokemus. Tämä näkökulma toistui monessa haastattelussa, ja olisi yksi mahdollinen aihe jatkotutkimukselle. Oma tutkimustani synnytyskertomuksista voisi myös laajentaa poikkitieteellisiin tai monitieteellisiin tutkimuksiin, ja esimerkiksi omassa tutkimuksessani käsittelemäni teema synnytyskertomuksista naisia toisaalta yhdistävänä, toisaalta erottavana teemana olisi sukupuolentutkimuksen näkökulmasta kiinnostava. Vastakertomuksia synnytyksiin liittyen voisi tutkia laajemmin kuin mitä tämän tutkimuksen puitteissa oli mahdollista. Lisäksi aineistoa voisi laajentaa ja käsitellä vielä syvällisemmin ja laajemmin omassa aineistossanikin esiin tulleita teemoja, kuten synnytyksen kokemusta, äitiyden ensihetkiä, vauvan kuvailua tai muuta aiheeseen liittyvää kuvastoa. Myös haltuunottotarinoiden syvempi analyysi voisi tuottaa uutta tietoa aiheesta.

Lähdeluettelo

Tutkimusaineisto

Haastattelu 1 H1 20.10.2015

Haastattelu 2 H2 9.12.2015

Haastattelu 3 H3 7.10.2015

Haastattelu 4 H4 5.9.2015

Haastattelu 5 H5 3.12.2015

Haastattelu 6 H6 29.9.2015

Haastattelu 7 H7 27.3.2015

Kirjallisuus

Andrews, Molly 2008: Never the last word: Revisiting data. Teoksessa: Andrews, Molly & Squire, Corinne & Tamboukou (toim.): *Doing Narrative Research*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore: Sage Publications.

Apo, Satu 1995: Kertomusten sisällön analyysi. Teoksessa: Mäkelä, Klaus (toim): *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Helsinki: Gaudeamus.

Aro, Laura 1996: *Minä kylässä – Identiteettikertomus haastattelututkimuksen folklore*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Bamberg, Michael 2004: Considering counter-narratives. Teoksessa Michael Bamberg & Molly Andrews: *Considering counter-narratives. Narrating, resisting, making sense*. Studies in Narrative 4. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Foucault, Michel 1998: *Seksuaalisuuden historia*. Tampere: Gaudeamus.

Helsti, Hilka 2000: *Kotisyntytysten aikaan. Etnologinen tutkimus äitiyden ja äitiysvalistuksen konflikteista*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Hirvelä, Noora 2017: *Hiljaisuuden metaforiikka: ”Suomalainen hiljaisuus” – keruuaineiston kuvaannollisen kielen analyysi*. Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto, Filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos / folkloristiikka.

Itkonen, Eeva, 2016: *Ruumiin voimat ja rajat. Aktiivisen synnytyksen toimijuus synnytykertomuksissa ja asiantuntijateksteissä*. Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto, Sosiaalitieteiden laitos / sosiologia.

Jones, Rebecca L 2004: ”That’s very rude, I shouldn’t be telling you that”. Older women talking about sex. Bamberg, Michael & Andrews, Molly (toim.): *Considering Counter Narratives. Narrating, Resisting, Making Sense*. Studies in Narrative 4. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Kaarela, Tiina 2006: *Kokemuskerronta selviytymisen strategiana*. Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto, Kulttuurien tutkimuksen laitos / folkloristiikka.

Kaivola-Bregenhøj, Annikki 1988: *Kertomus ja kerronta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kantokorpi, Mervi 2005: Proosan runousoppia. Teoksessa Mervi Kantokorpi & Pirjo Lyytikäinen & Auli Viikari: *Runousopin perusteet*. Helsinki: Yliopistopaino.

Karkulehto, Sanna 2007: *Kaapista kaanoniin ja takaisin: Johanna Sinisalon, Pirkko Saision ja Helena Sinervon teosten queer-poliittisia luentoja*. Oulu: Uniprint.

Kosonen, Päivi 2009: Moderni omaelämäkerta kertomuksena. Teoksessa Samuli Hägg & Markku Lehtimäki & Liisa Steinby: *Näkökulmia kertomuksen tutkimukseen*. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kuutsa, Anna 2016: ”Kostit, konstitpa on vaimollakin.” *Dialogikerronta ja dialogisuus Maria Jotunin novellissa ”Kansantapa”*. Pro gradu –tutkielma.

Tampereen yliopisto, Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö / Suomen kirjallisuus.

Laitinen, Lea 1998: Dramaattinen preesens poeettisena tekona. Teoksessa Laitinen, Lea & Rojola, Lea (toim.): *Sanan voima. Keskusteluja performatiivisuudesta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Latvala, Pauliina 2013: *Kerrottu politiikka. Muistitietotutkimus arjen poliittisesta kulttuurista*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Latvala, Pauliina 2005: *Katse menneisyyteen. Folkloristinen tutkimus suvun muistitiedosta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Latvala, Pauliina 2004: Kirjoitetun ja kertomatta jätetyn jäljillä. Suvun suuri kertomus – keruu ja tutkimusprosessin vaiheet. Teoksessa Kurki, Tuulikki (toim.): *Kansanrunousarkisto, lukijat ja tulkinnat*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Linde, Charlotte 1993: *Life Stories. The Creation of Coherence*. New York: Oxford University press.

Lipsanen, E. Katariina, 2006: *Lehmän kanssa. Käsitykset lehmästä sekä lehmän ja ihmisen välisestä suhteesta Ei auta sano nauta –kirjoituskilpailun teksteissä*. Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto, Kulttuurien tutkimuksen laitos / folkloristiikka.

Loisa, Elina 2014: Näpit irti mun synnytyksestä! *Tulva* 4/2014.

Loisa, Elina 2011: Kiistakapula: Synnytys luomuna vai lääkkeillä? *Tulva* 4/2011.

Marander-Eklund, Lena 2000: *Berättelser om barnafödande. Form, innehåll och betydelse i kvinnors muntliga skildring av födsel*. Turku: Åbo Akademis förlag.

Marander-Eklund, Lena 2012: Lapsen syntymä koettuna ja kerrottuna. Teoksessa Saarimäki, Pasi & Hytönen, Kirsi-Maria & Niskanen, Maria (toim.): *Lapsi matkalla maailmaan. Historiallisia ja kulttuurisia näkökulmia syntymään*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Naarminen, Niina 2018: *Naurun voima. Muistitietotutkimus huumorin merkityksistä Tikkakosken tehtaan paikallisyhteisössä*. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura.

Nenola, Aili 1994: Folkloristiikka ja sukupuolitettu maailma. Teoksessa: Kupiainen, Jari & Sevänen, Erkki: *Kulttuurintutkimus - Johdanto*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden seura.

Nätkin, Ritva 1997: *Kamppailu suomalaisesta äitiydestä*. Tampere: Gaudeamus.

Piensoho, Tuula 2001: *Äitiyden alkumetrit. Naisten raskaudelle ja synnytykselle antamat merkitykset ja oppimiskokemukset*. Helsinki: Yliopistopaino.

Pollock, Della 1999: *Telling bodies performing birth. Everyday narratives of childbirth*. New York: Columbia University Press.

Portelli, Alessandro 2006: Mikä tekee muistitietotutkimuksesta erityisen? Teoksessa: Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina & Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.): *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Pöyhönen, Tiina 1989: Synnyttäneiden naisten salaseura. Teoksessa Pöysä, Jyrki (toim.): *Betoni kukkii. Kirjoituksia kansanperinteestä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Pöysä, Jyrki 2009: Positiointiteoria ja positiointianalyysi. Teoksessa Hägg, Samuli & Lehtimäki, Markku ja Steinby, Liisa (toim.): *Näkökulmia kertomuksen tutkimukseen*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Pöysä, Jyrki 1997: *Jätjän synty. Tutkimus sosiaalisen kategorian muotoutumisesta suomalaisessa kulttuurissa ja itäsuomalaisessa metsätyöperinteessä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Rimmon-Kenen, Sclomith 1983: *Kertomuksen poetiikka*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Ruusuvuori, Johanna 1992: *Synnyttämisen suuntia. Synnyttävän naisen muuttuva asema diskurssikamppailussa*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Saarimäki, Pasi 2012: Syntymän pysyvät ja muuttuvat tarinat. Teoksessa Saarimäki, Pasi & Hytönen, Kirsi-Maria & Niskanen, Maria (toim.): *Lapsi matkalla maailmaan. Historiallisia ja kulttuurisia näkökulmia syntymään*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Salmi-Niklander, Kirsti 2006: *Tapahtuma, kokemus ja kerronta*. Teoksessa: Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina & Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.): *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Savolainen, Ulla 2015: *Muisteltu ja kirjoitettu evakkomatka. Tutkimus evakkolapsuuden muistelukerronnan poetiikasta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Siikala, Anne-Leena 1984: *Tarina ja tulkinta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Squire, Corinne & Andrews, Molly & Tamboukou, Maria 2008: What is narrative research? Teoksessa: Andrews, Squire & Tamboukou (toim.): *Doing Narrative Research*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore: Sage Publications.

Suojanen, M.K 1980: Kerrontaa vai keskustelua? Teoksessa Pekka Laaksonen (toim.): *Kertojat ja kuulijat*. Kalevalaseuran vuosikirja 60. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Ukkonen, Taina 2007: *Toivo paranemisesta: Nuoren naisen päihdetarinan rakentuminen haastattelussa*. Elore, vol. 14. Suomen kansantietouden Tutkijain Seura ry.

Ukkonen, Taina 2000: *Menneisyyden tulkinta kertomalla. Muistelupuhe oman historian ja kokemuskertomusten tuottamisprosessina*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Walsh, Richard 2010: *Person, Level, Voice. A Rhetorical Reconstruction*. Teoksessa Jan Alber & Monika Fludernik (toim): *Postclassical Narratology. Approaches and Analyses*. Columbus: The Ohio State University Press.

Internetlähteet

Hjerpe, Silja, 2009: *Synnytys sujuu ilman lääkkeitä*. Aikalainen 25.9.2009. [online] < <https://aikalainen.uta.fi/2009/09/25/synnytys-sujuu-ilman-laakkeita> [1.12.2019]

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL): *Synnyttäjät ja synnytystoimenpiteet sairaaloittain 2012-2013*. Raportti 3.12.2014 [online] http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125344/Tr30_14.pdf?sequence=3 [1.12.2019]

Tähtinen, Juhani & Vitie, Paula 2015: *Elämäkerta- ja muistitietotutkimuksesta uusia avauksia kasvatuksen historialle*. [online] <http://www.enorssi.fi/enorssi-verkosto/virmo/virmo-1/kashisnet/kasvatuksen-historian-tutkimus/elamakerta-ja-muistitietotutkimuksesta-uusia-avauksia-kasvatuksen-historialle> [1.2.2020]

Yle, 2.1.2017: Vauva tulossa, mutta valmistautuminen puuttuu – moni synnyttäjä jättää kokemuksen kätilöiden käsiin <https://yle.fi/uutiset/3-9252712>

Liitteet

Liite 1: Tutkimushaastattelupyyntö

TUTKIMUSHAASTATTELUPYYNTÖ

Hei!

Millainen sinun synnytystarinasi on? Miten koit synnytyksen, millainen kokemus se oli?

Opiskelen folkloristiikkaa Helsingin yliopistossa ja olen tekemässä pro gradu - tutkielmaa synnytyskertomuksista. Etsin haastateltavia, jotka haluaisivat kertoa oman synnytystarinansa.

Tutkielmassa synnytystarinoita käsitellään henkilökohtaisena kokemuskerrontana. Haastattelut tehdään luottamuksellisesti ja haastateltavien henkilöllisyys tulee säilymään anonyyminä koko tutkimusprosessin ajan. Aineisto jää vain minun käyttööni. Haastattelut olisi tarkoitus tehdä syksyn 2015 aikana pääkaupunkiseudulla.

Jos en ole aiemmin haastatellut sinua synnytyksiin liittyen ja jos haluat tulla haastateltavaksi, ota yhteyttä sähköpostitse: elina.loisa@helsinki.fi. Kerron myös mielelläni tarkemmin ja annan lisätietoja tutkielmaani liittyen.

Elina Loisa
folkloristiikan opiskelija
Helsingin yliopisto

Liite 2: Suostumuslomake

Informointi- ja suostumuslomake

Olen Elina Loisa. Opiskelen Helsingin yliopistossa folkloristiikkaa ja olen tekemässä oppiaineeseeni pro gradu -tutkielmaa synnytystarinoista. Kerään haastatteluja pro gradu -tutkielmaa varten.

Aineiston käyttö ja säilytys

Haastatteluaineistoa käytetään luottamuksellisesti vain tutkimustarkoituksiin. Aineisto säilyy tutkijan hallussa, joka on sitoutunut aineiston eettiseen käsittelyyn. Kun tutkimus on valmis, aineisto hävitetään. Tutkija vastaa siitä, että aineistoa ei käytetä haastateltavaa tai hänen omaisiaan loukkaavassa tai vahingoittavassa tarkoituksessa. Tutkija noudattaa salassapidon velvoitetta siten, että haastateltavaa ei ole mahdollista tunnistaa. Kirjoitusvaiheessa tunnistetiedot anonymisoidaan.

Haastateltavalla on oikeus vetäytyä hankkeesta missä tahansa sen vaiheessa.

Kiitos osallistumisesta tutkimukseen. Vastaan kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiin mielelläni.

Tutkijan yhteystiedot:

elina.loisa@helsinki.fi

044-XXXXXXX

SUOSTUMUS

Annan luvan siihen, että minua koskeva haastatteluaineisto, joka kerätään Elina Loisan tutkielmaa varten vuonna 2015, säilyy tutkijan hallussa. Aineistoa käsitellään eettisesti ja sitä käytetään vain tutkimustarkoituksiin.

Aika ja paikka

Allekirjoitus

Nimen selvennys

Liite 3: Haastattelukysymykset

Kerro, miten synnytyksesi meni alusta loppuun.

Millainen kokemus synnytys sinulle oli?

Kysymyksiä eri teemojen mukaan:

Millaisia toiveita ja ajatuksia sinulla oli ennen synnytystä?

Mitä ajattelit niiden suhteen synnytyksen jälkeen?

Miten koit sairaalan ja henkilökunnan – kätilö, lääkäri?

Tukihenkilö(t) - miten koit hänen (heidän) läsnäolonsa?

Mitä hän teki synnytyksen aikana?

Miten kuvailisit synnytyskipua? Miten koit sen?

Muistatko, mitä ajattelit synnytyksen aikana, eri vaiheissa?

Miten kuvailisit synnytyksen eri vaiheita?

Mitä ajattelit, kun näit vauvan ensimmäisen kerran?

Miltä vauva näytti?

Millaista oli synnytyksen jälkeen?

Positiivisin / negatiivisin asia/kokemus synnytyksessä?

Sairaalaan liittyen: Mihin olit tyytyväinen? Mitä olisi pitänyt tehdä toisin?

Millaisissa tilanteissa ja keiden kanssa olet puhunut omasta synnytyksestäsi? (tai muiden?)

Millaisista asioista silloin yleensä puhutaan?

Miksi luulet, että synnytyskertomuksia kerrotaan?

Onko synnytys vaikuttanut kehonkuvaasi?

Oliko synnytys sinulle enemmän fyysinen vai henkinen kokemus?

Onko mielestäsi olemassa synnyttämiseen liittyviä normeja tai yleisiä odotuksia?

Tulivatko nämä jotenkin ilmi oman raskautesi tai synnytyksen aikana?

Miten itse suhtaudut niihin?

Millaista tietoa/valmennusta olit saanut ennen synnytystä esim. neuvolasta / muualta? Koitko, että synnytys vastasi sitä käsitystä, jonka olit muodostanut etukäteen?

Millainen on mielestäsi ihanteellinen synnytys?

Millainen on mielestäsi suomalainen synnytyskulttuuri?

Haastattelun loppuksi:

Lasten syntymävuodet?

Missä sairaalassa synnytit?

Oma ikäsi tällä hetkellä?